अस्माकम् संस्कृतम्

कक्षा २

नाम : ....

क्रमाङ्क : ....

विद्यालय : ....

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

प्रकाशक : नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

पहिलो संस्करण : वि. सं. २०७८

मूल्य : रु.
मुद्रक :
वितरक :

तपाईंले किनेको पुस्तकमा छपाइ प्रविधिसम्बन्धी कुनै त्रुटि फेला परेमा वितरक अथवा स्थानीय विक्रेताबाट उक्त पुस्तक साट्न सक्नुहुने छ ।

- मुद्रक तथा वितरक

हाम्रो भनाइ

पाठ्यक्रम शिक्षण सिकाइको मूल आधार हो । पाठ्यपुस्तक विद्यार्थीमा अपेक्षित दक्षता विकास गर्ने एक मुख्य साधन हो । यस पक्षलाई दृष्टिगत गर्दै पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विद्यालय शिक्षालाई व्यावहारिक, समयसापेक्ष र गुणस्तरीय बनाउने उद्देश्यले पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको विकास तथा परिमार्जन कार्यलाई निरन्तरता दिँदै आएको छ । आधारभूत शिक्षाले बालबालिकामा आधारभूत साक्षरता, गणितीय अवधारणा र सिप एवम् जीवनोपयोगी सिपको विकासका साथै व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाइसम्बन्धी बानीको विकास गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्छ । आधारभूत शिक्षाको माध्यमबाट बालबालिकाहरूले प्राकृतिक तथा सामाजिक वातावरणप्रति सचेत भई अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास गर्नुपर्छ । यसले विज्ञान, वातावरण र सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास गराई कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि जगाउनुपर्छ । शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वास्थ्यकर बानी एवम् सिर्जनात्मकताको विकास तथा जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास पनि आधारभूत शिक्षाका अपेक्षित पक्ष हुन् । देशप्रेम, राष्ट्रिय एकता, लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यता तथा संस्कार सिकी व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग गर्नु, सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता अपनाउनु, स्तरअनुकूल व्यवहारकुशल सिपको प्रयोग गर्नु र दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान गरी समाधानका उपायको खोजी गर्नु पनि आधारभूत तहको शिक्षाका आवश्यक पक्ष हुन् । यी पक्षलाई दृष्टिगत गरी आधारभूत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम, २०७६ अनुरूप ऐच्छिक विषयका रूपमा संस्कृत भाषा विषयको यो पुस्तक विकास गरिएको छ । यो पुस्तक आधारभूत विद्यालय तहको कक्षा २ मा नमुना पाठ्यपुस्तक तथा कार्यपुस्तकका रूपमा प्रयोग गरिने छ । यसमा बहुविषयक एकीकृत ढाँचाको पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनलाई सहयोग पुग्ने गरी विषयवस्तुलाई विभिन्न विषयसँग सम्बन्धित हुने विषयक्षेत्रमा आधारित गरिएको हुँदा विद्यार्थीको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित गरी दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गर्न र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

संस्कृत भाषा विषयको यस पुस्तकको विकास उपप्रा. रोहिणीराज तिमिल्सिना, श्री शिवराज लामिछाने, श्री कमल नेपाल र श्री पुरुषोत्तम घिमिरे सम्मिलित कार्यदलबाट भएको हो । यस नमुना विद्यार्थी कार्यपुस्तकको विकास कार्यमा श्री अणप्रसाद न्यौपाने, श्री केशवप्रसाद दहाल, प्रा.डा. माधवशरण उपाध्याय, प्रा. ध्रुवप्रसाद ज्ञवाली, प्रा. डा. नारायणप्रसाद गौतम, डा. मुकुन्दप्रसाद लामिछाने, सहप्रा. ध्रुवप्रसाद भट्टराई, श्री टुकराज अधिकारी, श्री गणेशप्रसाद भट्टराई, श्री निश्चल अधिकारी, श्री शालिग्राम ढकाल, श्री गणेशप्रसाद तिमिल्सिना, श्री मनोज भण्डारी र श्री पर्वतराज घिमिरेको विशेष योगदान रहेको छ । यस पुस्तकको लेआउट डिजाइन श्री खडोस सुनुवारबाट भएको हो । यस पुस्तकको विकास तथा सम्पादन कार्यमा संलग्न सबैप्रति पाठ्यक्रम विकास केन्द्र धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

पाठ्यपुस्तकले विद्यार्थीमा निर्धारित सक्षमता विकासका लागि विद्यार्थीलाई सहयोग गर्ने छ । यसले विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुऱ्याउने एउटा महत्त्वपूर्ण र आधारभूत सामग्रीका रूपमा कक्षा क्रियाकलापबाट हुने सिकाइलाई मजबुत बनाउन सहयोग गर्ने छ । त्यसैले यो शिक्षकको सिकाइ क्रियाकलापको योजना नभई विद्यार्थीका सिकाइलाई सहयोग पुऱ्याउने सामग्री हो । यसका लागि यस पाठ्यपुस्तकलाई विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुऱ्याउने एउटा महत्त्वपूर्ण आधारका रूपमा बालकेन्द्रित, सिकाइकेन्द्रित, अनुभवकेन्द्रित, उद्देश्यमूलक, प्रयोगमुखी र क्रियाकलापमा आधारित बनाउने प्रयास गरिएको छ । सिकाइ र विद्यार्थीको जीवन्त अनुभवबिच तादात्म्य कायम गर्दै यसको सहज प्रयोग गर्न शिक्षकले सहजकर्ता, उत्प्रेरक, प्रवर्धक र खोजकर्ताका रूपमा भूमिकाको अपेक्षा गरिएको छ । यसलाई अझ परिष्कृत पार्नका लागि शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, बुद्धिजीवी एवम् सम्पूर्ण पाठकहरूको समेत विशेष भूमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुझावका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्र हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

वि.सं. २०७८

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

विषयसूची

विद्यार्थी कार्यपुस्तक कार्यान्वयनका सम्बन्धमा

१. कक्षा ३ मा संस्कृत पढ्ने विद्यार्थीका लागि संस्कृत दोस्रो भाषा हो । तसर्थ विद्यार्थीमा नेपाली तत्सम शब्दबाहेकको संस्कृत भाषाको अपेक्षित शब्दभण्डार नहुन पनि सक्छ । त्यसैले यो पुस्तक विकास गर्दा पाठ्यक्रमको मूल मर्मअनुरूप लयबोध, गति, यति र हाउभाउसहित सस्वरवाचन गरी विषयवस्तुमा प्रवेश गराउनुहोस् ।

२. भाषा सिकाइलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन ध्वनि सचेतीकरणण, लेख्यवर्णको पहिचान र प्रयोग, शब्दभण्डार, पठन प्रवाह, दृश्यबोध, श्रुतिबोध तथा पठनबोध र लेखाइसम्बद्ध क्रियाकलाप गराउनुहोस् ।

३. संस्कृत असीमित ज्ञानराशि र असङ्ख्य शब्दभण्डार भएको समृद्ध भाषा हो । त्यसैले प्रारम्भिक तहबाट नै यस भाषामा निबद्ध सबै विषयको ज्ञान गराउन सम्भव छैन । तसर्थ प्रारम्भिक तहमा प्रयुक्त सबै शब्दको पहिलो भाषामा जस्तै उच्चारण, अर्थबोध र प्रयोग गराउनुभन्दा भाषिक रूपान्तरण र स्थानान्तरणका माध्यमले सिकाइ गर्नु गराउनु उपयुक्त हुन्छ । तसर्थ यसको सिकाइ सहजीकरणका क्रममा भाषिक रूपान्तरण र स्थानान्तरणमा विशेष जोड दिनुहोस् । यसका लागि यहाँ एउटै अर्थ दिने विभिन्न शब्दहरू दिइएका छन् । यसो गर्नुको कारण शब्दको वैकल्पिक प्रयोगबाट पुनरावृत्तिसहित वर्णको चिनारी गराउनु हो । अतः दिइएका शब्द र अर्थलाई हुबहु उपयोग नगरी तिनको सान्दर्भिक प्रयोग मात्र गर्नुहोस् । यसलाई अन्य भाषाको शब्दभण्डार अभिवृद्धिका लागि पनि उपयोग गर्नुहोस् ।

४. यस पुस्तकमा दिइएका चित्र वर्णन गर्दा विद्यार्थीलाई आफ्नो भाषा हुँदै संस्कृतका शब्द प्रयोग गर्न लगाउनुहोस्, जस्तै : कृष्ण यहाँ आऊ । कृष्णः अत्र आगच्छः । यसका लागि अन्य विषयमा उपयोग भएका परिचित चित्रबाट पनि अभ्यास गराउनुहोस् ।

५. सिकाइ सहजीकरणका क्रममा दोस्रो भाषा शिक्षण विधि तथा बहुभाषिक शिक्षण विधि अवलम्बन गर्नुहोस् ।

६. पहिलो भाषामा निर्देशन दिई दोस्रो भाषाको सिकाइ सहजीकरणका साथै भाषिक स्थानान्तरण र रूपान्तरण गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय शैक्षणिक प्रचलन रहेको र त्यो प्रभावकारी पनि मानिएकाले यस पुस्तकमा सोही विधि र प्रक्रिया अपनाइएको छ । यही मर्मलाई आत्मसात् गरी यसको प्रयोग गर्नुहोस् ।

७. यस पुस्तकमा प्रारम्भिक कक्षा पढाइका आधारभूत पक्ष (ध्वनि सचेतीकरण, लेख्यवर्ण सचेतीकरण, शब्दभण्डार, पठन प्रवाह, बोध र लेखाइ) लाई प्राथमिकताका साथ समावेश गरिएकाले यसको सिकाइ सहजीकरणका क्रममा कक्षा ३ का (विशेषतः नेपाली र अङ्ग्रेजी) का शिक्षक निर्देशकाबाट सहयोग लिनुहोस् ।

८. यस पुस्तकमा समावेश गरिएका श्लोक वा लयबद्ध पाठलाई पालैपालो (फरक दिनमा फरक श्लोक) सामूहिक रूपमा सस्वरवाचन गर्ने अभ्यास गराउनुहोस् । हरेक दिन एउटा पाठलाई कक्षाको सुरुमा गाएर सुनाउन लगाउनुहोस् । सस्वरवाचन गर्दा सबैभन्दा पहिलो शिक्षकले नमुना वाचन गरी सुनाउनुहोस् । त्यसपछि शिक्षक र विद्यार्थीले सँगसँगै गाउनुहोस् । अन्त्यमा विद्यार्थीलाई आफैँ वाचन गर्न लगाउनुहोस् ।

९. हरेक पाठमा प्रयुक्त शब्दको नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषामा अर्थ समावेश गरी यसलाई पाठको अन्त्यमा राखिएको छ । सिकाइ सहजीकरणका क्रममा शिक्षकले ती अर्थलाई उपयोग गरी भाषिक रूपान्तरण र स्थानान्तरणलाई टेवा दिनुहोस् ।

प्रथमः पाठः

वर्णाः

१. **शिक्षकेण सह वाचयत** *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

अजः

काकः

क-ख-ग-घाः स्पर्शाः चेत् च-छ-ज-झाः के ?
इमे अपि स्पर्शाः एव मान्तकाः सर्वे ।
य-र-ल-वाः अन्तःस्थाः शेषाः हलः के ?
श-ष-स-हाः ऊष्माणः हलः इत्येते ॥

छत्रम्

वनम्

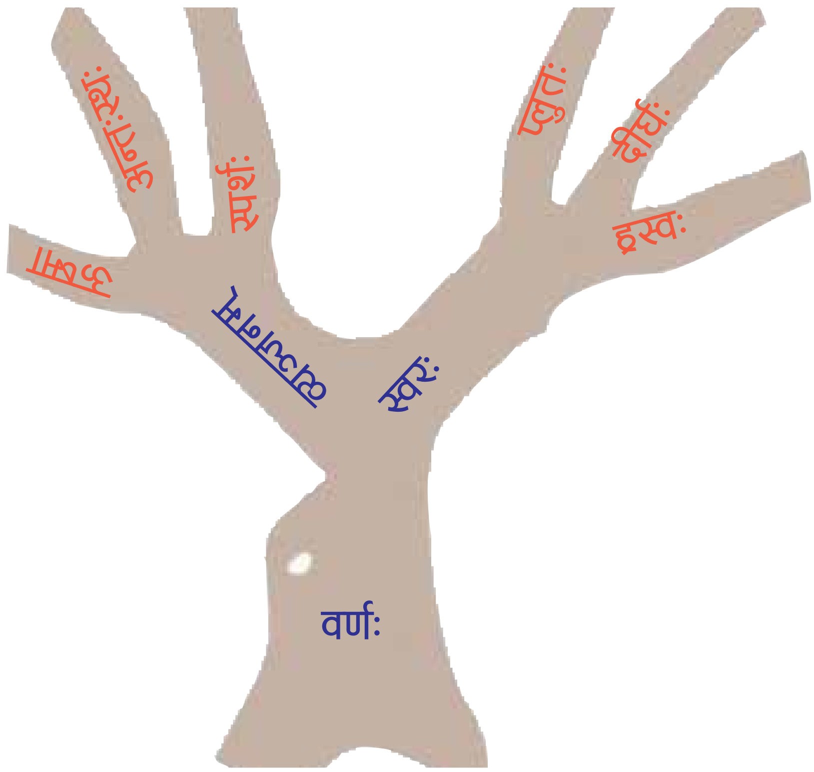
अ-आ-इ तु स्वराः ये अचः कथ्यन्ते
अ-इ-उ-ऋ-लृ च ह्रस्वाः दीर्घाः तदन्ये ।
प्लुतभेदः सर्वेषाम् स्वराणाम् ज्ञेयः
त्रिभेदकम् व्यञ्जनम् स्वरः त्रिभेदः ॥

क ख ग घ स्पर्शवर्ण हुन् भने च छ ज झ के हुन् ? यी पनि स्पर्श नै हुन् । म वर्णसम्मका सबै वर्ण स्पर्श हुन् । य र ल व अन्तःस्थ हुन् । बाँकी व्यञ्जन के हुन् ? श ष स ह ऊष्म वर्ण हुन् । यी सबै व्यञ्जन वर्ण हुन् । अ आ इ लाई स्वर वर्ण भनिन्छ । अ इ उ ऋ लृ ह्रस्व स्वर हुन् । अरू स्वर वर्ण दीर्घ हुन् । सबै स्वरको प्लुत भेद पनि हुन्छ । व्यञ्जन र स्वरका तीन तीन प्रकार हुन्छन् ।

२. **उदाहरणानुसारेण कोष्ठकात् वर्णान् विचित्य रिक्तस्थाने लिखत** *(उदाहरणअनुसार कोष्ठकबाट वर्णहरू छानी खाली ठाउँमा लेख्नुहोस्)*

स्पर्शवर्णाः -	ज	त	फ	(अ, ज, त, ल, आ, फ)
स्पर्शवर्णाः -	---------	---------	---------	(छ, स, ऋ, ध, व, ब)
अन्तःस्थवर्णाः -	---------	---------	---------	(ल, ढ, र, ह, य, लृ)
ऊष्मवर्णाः -	---------	---------	---------	(ए, य, श, ह, म, स)
स्वरवर्णाः -	---------	---------	---------	(ई, ष, ओ, ऐ, ख, व)

३. चित्रम् आधृत्य कोष्ठकस्थानाम् वर्णानाम् कृते संज्ञाशब्दम् लिखत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकका वर्णसमूहका लागि उपयुक्त शब्द लेख्नुहोस्)*

वर्णाः			
क, ख, ग, घ, ङ च, छ, ज, झ, ञ ट, ठ, ड, ढ, ण त, थ, द, ध, न प, फ, ब, भ, म	य, र, ल, व	श, ष, स, ह	अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ऌ, ए, ऐ, ओ, औ
....	....	....	....

४. शब्दम् श्रुत्वा उच्चारयत *(सुन्नुहोस् र शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

स्वरः, ह्रस्वः, दीर्घः, प्लुतः

व्यञ्जनम्, स्पर्शः, अन्तस्थः, ऊष्मा

५. वर्णानाम् उच्चारणम् श्रुत्वा अनूच्चारणम् विधाय स्वल्पध्वनियुक्तस्य वर्णस्य कृते 'ह्रस्वः', दीर्घध्वनियुक्तस्य च कृते 'दीर्घ' इति लिखत *(शिक्षकबाट उच्चारण सुनी उच्चारण गरेर छोटो ध्वनि निस्किने वर्णलाई 'ह्रस्वः' र लामो ध्वनि निस्किने वर्णलाई 'दीर्घः' लेख्नुहोस्)*

अ - ह्रस्वः	आ - दीर्घः	ई - दीर्घः
इ -	ए -	ओ - ....
ऐ -	उ -	औ - ....
ॠ -	ॡ -	ऊ - ....

६. अन्तःस्थवर्णस्य ऊष्मवर्णस्य च प्रयोगाधारेण शब्दान् समुचितप्रकोष्ठे लिखत *(अन्तःस्थवर्ण र ऊष्मवर्णको प्रयोग भएका शब्दहरू चिनी उपयुक्त कोठामा लेख्नुहोस्)*

यज्ञः, शशकः, सन्धितम्, रात्रिः, अष्ट, अहः, वृद्धः, लेखनी

अन्तःस्थाः		ऊष्माणः	
------------------------	------------------------	------------------------	------------------------
------------------------	------------------------	------------------------	------------------------

७. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

ष	स्पर्शः
उ	अन्तःस्थः
ड	ऊष्मा
र	स्वरः

८. श्रवणानन्तरम् पठत *(सुन्नुहोस् र पढ्नुहोस्)*

वनस्य समीपे षट् शशकाः निवसन्ति । तेषु एकः रुग्णः अस्ति । सः इतस्ततः चलितुम् न शक्नोति । सः एकत्र एव तिष्ठति । अन्ये शशकाः परस्परम् क्रीडन्ति । ते सह एव धावन्ति, सह एव भ्रमन्ति । किन्तु ते गृहात् दूरम् न यान्ति । ते वन्यजन्तुभ्यः बिभ्यति । शृगालः तान् आक्रमते । अन्येभ्यः हिंस्रकजन्तुभ्यः अपि तेषाम् भयम् भवति । अत एव ते सदैव सावधानाः भवन्ति ।

वननजिकै छओटा खरायो बस्छन् । उनीहरूमध्ये एउटा बिरामी छ । ऊ यताउता हिँड्डुल गर्न सक्दैन । ऊ एकै ठाउँमा बसिरहन्छ । अरू खरायोहरू आपसमा खेल्छन् । उनीहरू सँगसँगै कुद्छन्, सँगसँगै नै घुम्छन् । तर उनीहरू घरबाट टाढा जाँदैनन् । उनीहरू वन्यजन्तुबाट डराउँछन् । स्यालले उनीहरूलाई आक्रमण गर्छ । अन्य हिंस्रक वन्यजन्तुबाट पनि उनीहरूलाई डर हुन्छ । त्यसैले उनीहरू सधैँ सावधान रहन्छन् ।

९. अनुच्छेदम् पठित्वा समध्वनियुक्तौ शब्दौ परस्परम् मेलयत *(अनुच्छेद पढी समान ध्वनिको प्रयोग भएका शब्दबिच जोडा मिलाउनुहोस्)*

वृषभः क्षेत्रम् कर्षति । युवकः बीजम् वपति । सूर्यः प्रकाशम् यच्छति । जलम् वृक्षम् सिञ्चति । वृक्षे फलम् फलति । वानरः फलम् हरति । युवकः वानराय क्रुध्यति ।

वृषभः	फलति
युवकः	यच्छति
सूर्यः	कर्षति
फलम्	हरति
वानरः	वपति

गोरु खेत जोत्छ । युवक बिउ लगाउँछ । सूर्यले प्रकाश दिन्छ । पानीले वृक्षलाई भिजाउँछ । वृक्षमा फल फल्छ । वानरले फल चोर्छ । युवक वानरसित रिसाउँछ ।

१०. अनुच्छेदे रेखाङ्कितान् शब्दान् अनुलिख्य उच्चारयत *(अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्द सार्नुहोस् र उच्चारण गर्नुहोस्)*

भाषायाम् वर्णानाम् प्रयोगः भवति । भाषायाम् स्वल्पाः ध्वनयः प्रयुज्यन्ते । तेषाम् ध्वनीनाम् द्योतकानि चिह्नानि वर्णाः भवन्ति । वर्णाः अक्षराणि च कथ्यन्ते । वर्णशब्दस्य मूलः अर्थः रङ्गः भवति । रङ्गः इत्यर्थः परिवर्त्य ध्वनौ अक्षरे वा प्रसिद्धः अभवत् । वर्णाः अखण्डाः मन्यन्ते ।

वर्णानाम् --------------------------

स्वल्पाः ------------------------

द्योतकानि ------------------------

अक्षराणि ------------------------

रङ्गः ------------------------

परिवर्त्य ------------------------

प्रसिद्धः ------------------------

अखण्डाः ------------------------

भाषामा वर्णहरूको प्रयोग हुन्छ । भाषामा साना ध्वनिहरू प्रयोग गरिन्छन् । ती ध्वनिलाई बुझाउने चिह्न वर्ण हुन् । वर्णलाई अक्षर पनि भनिन्छ । वर्ण शब्दको मूल अर्थ रङ हो । रङ भन्ने अर्थ फेरिएर ध्वनि वा अक्षरमा प्रसिद्ध भयो । वर्ण अखण्ड मानिन्छन् ।

स्पर्शः = क देखि म सम्मका २५ वर्णको साझा नाम, Name of the first 25 Devanagari consonant letters
अन्तःस्थः = य र ल व वर्णको साझा नाम, Name of the four Devanagari consonant letters (26th to 29th)
ऊष्मा = श ष स ह वर्णको साझा नाम, Name of the last four Devanagari consonant letters (30th to 33th)
स्वरः = अ, आ आदि अच् वर्णको नाम, Name of the Devanagari vowels
अचः = स्वर वर्णहरू, Devanagari vowels
हलः = व्यञ्जन वर्णहरू, Devanagari consonants
व्यञ्जनम् = स्वर वर्ण नलागेका आफैं उच्चरित हुन नसक्ने क् देखि ह् सम्मका देवनागरी वर्णहरू/खुट्टो काटिने वर्ण, Name of Devanagari consonants
त्रिभेदकम् = तीनओटा प्रकार भएको, With three types
त्रिभेदः = तीनओटा प्रकार भएको, With three types
ह्रस्वः = एक मात्रा भएको स्वर वर्ण, The letter taking short time in pronunciation
दीर्घः = दुई मात्रा भएको स्वर वर्ण, The letter taking long time in pronunciation
मान्तकाः = म सम्मका, Up to letter Ma
सर्वे = सबै, All
कथ्यन्ते = भनिन्छन्/कहिन्छन्, To be told (to be said)
तदन्ये = त्यसबाहेक, Apart from that
शेषाः = बाँकी, Remaining
भेदः = प्रकार, Type
एते = यिनीहरू, These
एव = नै, Certainly

द्वितीयः पाठः

संयुक्ताक्षराणि

१. **शिक्षकेण सह वाचयत** *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

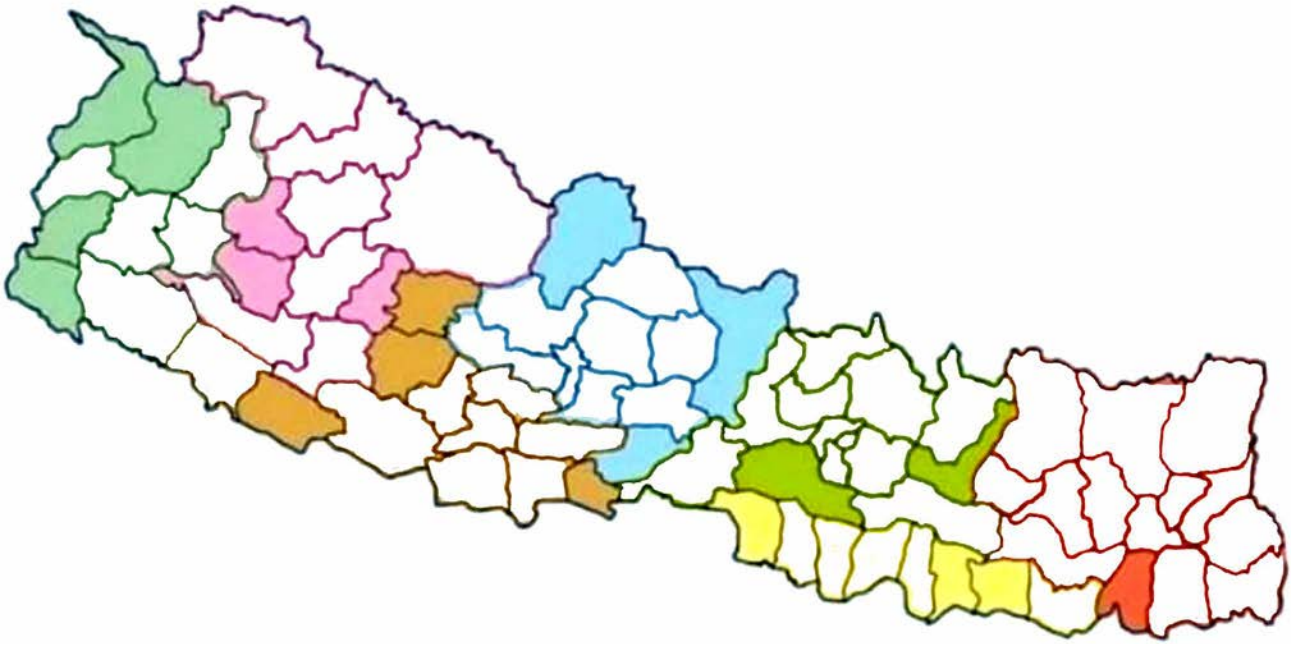
वृक्षे पश्यतु पक्वम् आम्रम्
पुष्पोद्याने रक्तम् पुष्पम् ।
मार्गे पतितम् पत्रम् पश्यतु
धान्यम् द्रष्टुम् क्षेत्रम् गच्छतु ॥

दुग्धम् मधुरम्, भक्तम् स्वादु
ज्ञानम् यच्छति ज्ञानी साधुः ।
द्वारपालकः द्वारे तिष्ठति
मम जनयित्री मह्यम् स्निहयति ॥

पाकेको आँपको रुख हेर । बगैँचामा रातो फूल हेर । बाटामा खसेका पात हेर । धान हेर्न खेतमा जाऊ । दुध मिठो हुन्छ । भात पनि मिठो हुन्छ । विद्वान् साधुले ज्ञान दिन्छन् । पाले ढोकामा उभिन्छन् । मेरी आमा मलाई माया गर्नुहुन्छ ।

२. **मानचित्रे रङ्गम् भरित्वा रङ्गनामानि कथयत** *(नक्सामा रङ भरी नाम भन्नुहोस्)*

३. अनुच्छेदम् पठित्वा क्ष, त्र, ज्ञ इति अक्षराणि रेखया परिवेष्टयत *(अनुच्छेद पढी क्ष, त्र, ज्ञ भएका शब्दमा गोलो घेरा लगाउनुहोस्)*

विद्यालयः सुन्दरः अस्ति । विद्यालये उद्यानम् अस्ति । तत्र पुष्पस्य वृक्षाः सन्ति । वृक्षेषु चित्राणि पुष्पाणि फुल्लन्ति । विज्ञानः रक्तानि पुष्पाणि चिनोति । प्रज्ञा उद्यानस्य रक्षाम् करोति ।

विद्यालय राम्रो छ । विद्यालयमा बगैँचा छ । त्यहाँ फूलका रुखहरू छन् । रुखहरूमा रङ्गीचङ्गी फूलहरू फुल्छन् । विज्ञान राता फूलहरू टिप्छ । प्रज्ञा बगैँचाको रक्षा गर्दछिन् ।

४. सारिणीम् विलोक्य शब्दस्थानि निर्दिष्टानि अक्षराणि रेखया परिवेष्टयत *(तालिका हेरी शब्दका त्यही अक्षरमा गोलो घेरा लगाउनुहोस्)*

क्+ष्+अ = क्ष	क्षयः	वृक्षः
त्+र्+अ = त्र	त्रासः	पवित्रम्
ज्+ञ्+अ = ज्ञ	ज्ञानम्	प्रज्ञा
द्+व्+अ = द्व	द्वादश	विद्वान्
द्+ध्+अ = द्ध	शुद्धः	बद्धः
श्+र्+अ = श्र	परिश्रमः	विश्रामः
द्+य्+अ = द्य	विद्या	विद्युत्

४. शब्दान् उच्चार्य संयुक्ताक्षराणि रेखया परिवेष्टयत *(शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र संयुक्त अक्षरमा गोलो घेरा लगाउनुहोस्)*

(क) आम्रम्　　(ख) धन्यः　　(ग) वृक्षः

(घ) पत्रम्　　(ङ) उद्यानम्　　(च) विज्ञानः

५. शब्देषु भिन्नरङ्गेण सङ्केतितानि अक्षराणि विलिख्य वर्णान् वियोजयत *(शब्दमा फरक रङले देखाइएका संयुक्त अक्षर लेखी वर्णहरू छुट्याउनुहोस्)*

त्रपुरी - त्र = त्+र्+अ

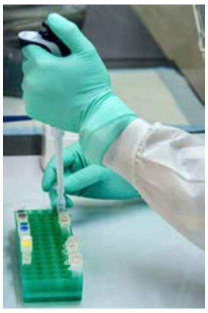
विद्युत् - ------ = ----------------

वक्षः - ------ = ----------------

उष्ट्रः - ------ = ----------------

विज्ञानम् - ------ = ----------------

६. उदाहरणम् अनुसृत्य समुचितैः अक्षरैः चित्रनामानि लिखत *(उदाहरण हेरी मिल्ने अक्षर राखेर चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

(क) ऋक्षः

(ख) पत्रम्

(ग) क्रुद्धः

(घ) रक्तम्

(क) वृ....

(ख) छ ...म्

(ग) बु....

(घ) भ...म्

७. शिक्षकमुखात् श्रुत्वा अधस्तनश्लोकौ वाचयत *(तलका श्लोकहरू शिक्षकबाट सुन्नुहोस् र पढ्नुहोस्)*

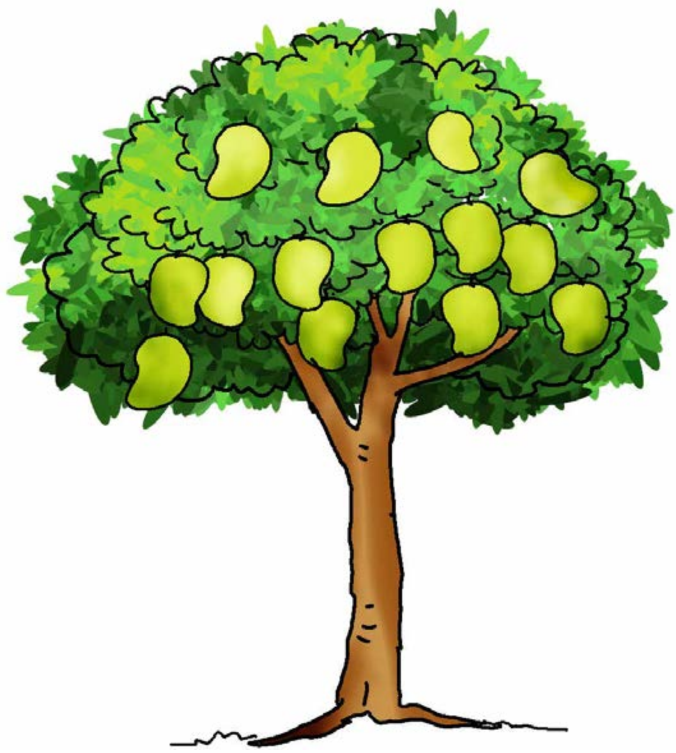
त्रायन्ते ज्ञानिनः पापान् मूढान्धान् लोभपाशगान् ।
त्रासम् सर्वविधम् घ्नन्ति क्षमाम् यच्छन्ति सर्वदा ॥

उत्सवे व्यसने चैव दुर्भिक्षे शत्रुविग्रहे ।
राजद्वारे श्मशाने च यस्तिष्ठति स बान्धवः ॥

ज्ञानीहरू लोभको पासोमा फसेका मूर्ख पापीहरूको उद्धार गर्दछन् । उनीहरू सबै किसिमका डर हटाउँछन् र सधैँ क्षमा प्रदान गर्दछन् ।

जो खुसीको बेलामा साथमा हुन्छ, दुःखको बेलामा पनि साथमा हुन्छ, अनिकाल परेको बेलामा पनि साथमा हुन्छ, झगडा परेको बेलामा पनि साथमा हुन्छ, राज्यबाट आपत् आउँदा पनि साथमा हुन्छ र मृत्युपछि मसानघाट जाने बेलामा समेत साथमा हुन्छ त्यही नै बान्धव वा आफन्त हो ।

८. अनुच्छेदम् पठित्वा समुचितशब्दैः रिक्तस्थानम् पूरयत *(अनुच्छेद पढ्नुहोस् र खाली ठाउँमा उचित शब्द राख्नुहोस्)*

क्षेत्रे आम्रस्य वृक्षः अस्ति । वृक्षे आम्राणि सन्ति । आम्राणि पक्वानि सन्ति । पक्वानि आम्राणि मिष्टानि भवन्ति । त्रयः भ्रातरः द्वादश आम्राणि चिन्वन्ति । अक्षयः, निर्देशः, प्रज्ञानः च गृहम् गच्छन्ति । निर्देशः एकम् आम्रम् खादति । प्रज्ञानः द्वे आम्रे भक्षयति । अक्षयः त्रीणि आम्राणि खादति । त्रयः भ्रातरः षट् आम्राणि खादन्ति । अवशिष्टानि आम्राणि ते मात्रे अर्पयन्ति । माता तान् धन्यवादम् व्याहरति । माता पित्रा सह अवशिष्टानि आम्राणि द्विधा वण्टयति ।

(क) क्षेत्रे .... वृक्षः अस्ति ।

(ख) आम्राणि ...... सन्ति ।

(ग) अक्षयः .... च गृहम् गच्छन्ति ।

(घ) निर्देशः .... आम्रम् ....।

(ङ) माता आम्राणि .... वण्टयति ।

खेतमा आँपको रुख छ । रुखमा आँपहरू छन् । आँपहरू पाकेका छन् । पाकेका आँप मिठा हुन्छन् । तीन दाजुभाइ बाह्रओटा आँप टिप्छन् । अक्षय, निर्देश र प्रज्ञान घर जान्छन् । निर्देश एउटा आँप खान्छ । प्रज्ञान दुईओटा आँप खान्छ । अक्षय तीनओटा आँप खान्छ । तीन भाइले छओटा आँप खान्छन् । बाँकी आँप उनीहरू आमालाई बुझाउँछन् । आमा उनीहरूलाई धन्यवाद दिनुहुन्छ । आमा बाँकी आँप बुबासित दुई भागमा बराबर बाँड्नुहुन्छ ।

९. चित्रम् वर्णयत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

वृक्षः - रुख, Tree	उद्यानम् - बगैँचा, Garden	ज्येष्ठः - जेठो, Elder
पक्वम् - पाकेको, Ripe	पुष्पाणि - फूलहरू, Flowers	द्वादश - बाह्र, Twelve
पुष्पोद्यानम् - फूलको बगैँचा, Garden	द्रष्टुम् - हेर्न, To see	भक्षयति - खान्छ, Eats
रक्तम् - रातो, Red	क्षेत्रम् - खेत, Watered field	अवशिष्टानि - बाँकी, Remaining
मार्गे - बाटामा, On the road	दुग्धम् - दुध, Milk	वण्टयति - बाँड्नुहुन्छ, Allocates
पत्रम् - पात, Leaf	भक्तम् - भात, Rice	त्रपुरी - सुकुमेल, Cardamom
धान्यम् - धान, Paddy	चित्राणि - अनेकथरी, Verities	विद्युत् - बिजुली, Electricity
यच्छति - दिन्छ, Gives	चिनोति - टिप्छ, Pikes	वक्षः - छाती, Chest
साधुः - साधु, Sage	करोति - गर्छ, Does	उष्ट्रः - उँट, Camel
द्वारपालकः - पाले, Gateman	क्रुद्धः - रिसाएको, Angry	विज्ञानम् - विज्ञान, Science
जनयित्री - आमा, Mother	आम्रम् - आँप, Mango	धन्यवादः - धन्यवाद, Thanks
स्निह्यति - माया गर्नुहुन्छ, Loves	मिष्टानि - मिठा, Sweet	

तृतीयः पाठः

सङ्ख्या

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

एका तुलसी द्वे करवीरे
तिस्रश्चम्पाः मन्दसमीरे ।
वहन्ति गन्धम् विदधति गानम्
रम्यम् मम खलु पुष्पोद्यानम् ॥

लताश्चतस्रः पञ्च फलानि
षड् भृङ्गाः नव कमलदलानि ।
अष्ट च कलिकाः विदधति गानम्
रम्यम् मम खलु पुष्पोद्यानम् ।

एउटा तुलसीको बोट छ । दुइटा करबीर फूल छन् । तीनओटा चम्पा फूल छन् । सिरसिर चलेको बतासमा सुगन्ध बहेको छ । (चराले) गीत गाएका छन् । मेरो बगैँचा रमाइलो छ । चारओटा लहरा र पाँचओटा फल छन् । (बगैँचामा) छओटा भमरा र नौओटा कमलका फूल छन् । आठओटा कोपिला छन् । (चरा) गीत गाउँछन् । मेरो बगैँचा रमाइलो छ ।

२. चित्रस्य साहाय्येन कोष्ठकात् शब्दम् विचित्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकबाट शब्द छानी खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

(क) ------------ बालकः अस्ति ।
------------ बालिका अस्ति ।
------------ मन्दिरम् अस्ति ।

(एकः, एका, एकम्)

एउटा बालक छ । एउटी बालिका छे । एउटा मन्दिर छ ।

(ख) ------------ छात्रौ स्तः ।

------------ छात्रे स्तः ।

------------ गृहे स्तः ।

(द्वौ, द्वे, द्वे)

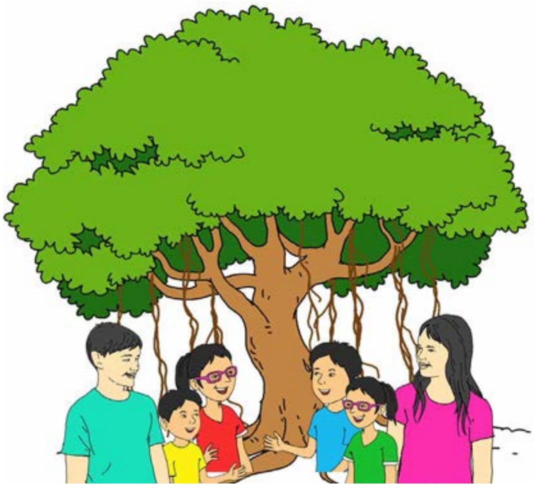
दुई जना छात्र छन् । दुई जना छात्रा छन् । दुईओटा घर छन् ।

(ग) ------------ पुरुषाः सन्ति ।

------------ नार्यः सन्ति ।

------------ पत्राणि सन्ति

(त्रयः, तिस्रः, त्रीणि)

तीन जना पुरुष छन् । तीन जना नारी छन् । तीनओटा पात छन् ।

(घ) ------------ शिक्षकाः सन्ति ।

------------ शिक्षिकाः सन्ति ।

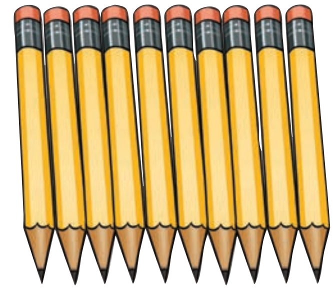
------------ पुस्तकानि सन्ति ।

(चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि)

चार जना शिक्षक छन् । चार जना शिक्षिका छन् । चारओटा पुस्तक छन् ।

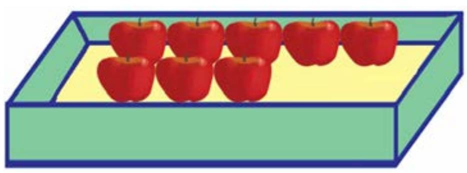
३. चित्रस्थानि वस्तूनि गणयित्वा अधस्तनान् शब्दान् उच्चारयत *(चित्रका वस्तु गन्नुहोस् र तल दिइएका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

		
पञ्च	षट्	सप्त
		
अष्ट	नव	दश

४. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दान् निर्मात *(उदाहरण हेरी शब्द बनाउनुहोस्)*

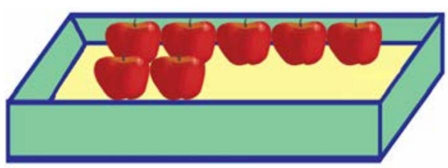
(क) इ ष् ट् अः - इष्टः

अ ष् ट् अ - ....

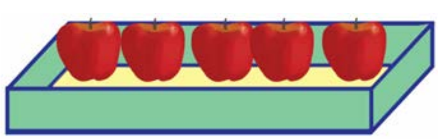
(ख) स् अ प् त् अ - सप्त

श् अ प् त् अः - ....

(ग) प् अ ञ् च् अ - पञ्च

म् अ ञ् च् अः - ....

(घ) स् अ र् अः - सरः

श् अ र् अः - ....

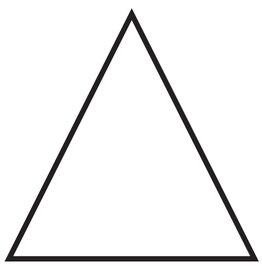

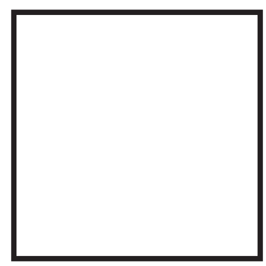
(ङ) म् ऊ ष् अ क् अः - मूषकः

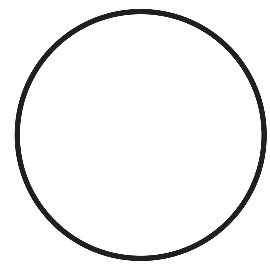
द् ऊ ष् अ क अः - ....

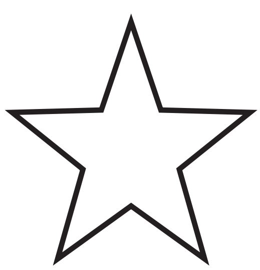

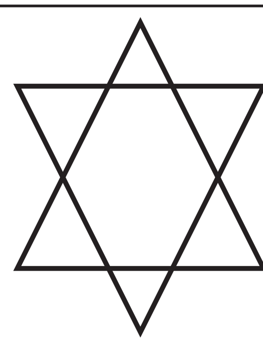
५. कोष्ठकस्थैः शब्दैः चित्रनामानि लिखत *(कोठाबाट शब्द छानी चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

त्रिभुजाकारः
वर्गाकारः
गोलाकारः
पञ्चकोणः
षट्कोणः

६. अधस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

मम नाम रामप्रसादः शर्मा अस्ति । अहम् भरतपुरनगरे निवसामि । अद्य अहम् प्रसन्नः अस्मि । अद्य श्रावणसङ्क्रान्तिः वर्तते । अयम् दिवसः कर्कटसङ्क्रान्तिः अपि कथ्यते । अस्मात् दिनात् सूर्यस्य तापः क्रमेण क्षीणः भवति । अद्य पारिवारिकमेलनम् भवति । सर्वे मिलित्वा मिष्टान्नम् खादन्ति । कतिपयाः जनाः विशेषेण स्नानम् दानम् च कुर्वन्ति । श्रावणसङ्क्रान्तेः सायम् ग्रामीणाः मूलौषधेन सह अग्निक्षेपणम् कुर्वन्ति । अनेन कार्येण चर्मरोगः विनश्यति इति विश्वस्यते ।

मेरो नाम रामप्रसाद शर्मा हो । म भरतपुरमा बस्छु । म आज खुसी छु । आज साउने सङ्क्रान्ति हो । यसलाई कर्कट सङ्क्रान्ति पनि भनिन्छ । यस दिनबाट सूर्यको ताप क्रमैले कम हुँदै जान्छ । यस दिन पारिवारिक भेटघाट गरिन्छ । सबै मिलेर मिठा खानेकुरा खान्छन् । कतिपय मानिस विशेष रूपमा स्नान र दान पनि गर्दछन् । साउने सङ्क्रान्तिको बेलुका गाउँलेहरू जडीबुटीसहित बलेको आगो फाल्छन् । यसबाट छालाको रोग नाश हुन्छ भन्ने विश्वास गरिन्छ ।

७. शिक्षकमुखात् श्रुत्वा शब्दान् उच्चारयत *(शिक्षकबाट सुनेर शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

एकादश, पञ्चदश, सप्तदश, द्वादश, अष्ट, तिस्रः, पुष्पोद्यानम्, चतस्रः, द्वौ

८. अनुच्छेदम् पठित्वा उचितोत्तरम् लिखत *(अनुच्छेद पढेर सही उत्तर छानी लेख्नुहोस्)*

एकम् वनम् अस्ति । वने एकादश वृक्षाः सन्ति । द्वादश पुष्पाणि सन्ति । त्रयोदश लताः सन्ति । चतुर्दश नद्यः सन्ति । पञ्चदश वानराः सन्ति । षोडश मृगाः सन्ति । सप्तदश कपोताः सन्ति । अष्टादश सर्पाः सन्ति । नवदश मयूराः सन्ति । विंशतिः मूषकाः सन्ति । वने एकः सिंहः अस्ति । सिंहात् सर्वे भीताः सन्ति । सर्पात् मूषकाः भीताः सन्ति । मयूरात् सर्पाः भीताः सन्ति ।

(क) वने कति मृगाः सन्ति ?

(अ) षोडश (आ) सप्तदश (इ) नवदश

(ख) मूषकाः कति सन्ति ?

(अ) विंशतिः (आ) एकादश (इ) पञ्चदश

(ग) सर्पाः कति सन्ति ?

(अ) अष्टादश (आ) दश (इ) नव

(घ) कपोताः कति सन्ति ?

(अ) सप्त (आ) सप्तदश (इ) अष्टादश

एउटा वन छ । वनमा एघारओटा वृक्ष छन् । बाह्रओटा फूल छन् । तेरओटा लहरा छन् । चौधओटा नदी छन् । पन्ध्रओटा बाँदर छन् । सोरओटा मृग छन् । सत्रओटा परेवा छन् । अठारओटा सर्प छन् । उन्नाइसओटा मयूर छन् । बिसओटा मुसा छन् । वनमा एउटा सिंह छ । सिंहदेखि सबै डराएका छन् । सर्पदेखि मुसा डराएका छन् । मयूरदेखि सर्प डराएका छन् ।

९. कोष्ठकात् उचितान् सङ्ख्यावाचकान् शब्दान् चित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोठाबाट उपयुक्त सङ्ख्यावाचक शब्द छानेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

द्वौ, त्रयः, चत्वारः, पञ्च, षट्, सप्त, अष्ट, नव, दश, एकादश, द्वादश, त्रयोदश

(क) मम ---------------------------- हस्तौ स्तः ।

(ख) मम गृहे ---------------------------- जनाः सन्ति ।

(ग) मम विद्यालये ---------------------------- शिक्षकाः सन्ति ।

(घ) अहम् ---------------------------- वर्षीयः अस्मि ।

(ङ) मम हस्ते ---------------------------- अङ्गुल्यः सन्ति ।

(च) नेपाले ---------------------------- प्रदेशाः सन्ति ।

तुलसी - तुलसी, Holly basil
करवीरम् - करवीर फूल, Oleander
चम्पा - चम्पा, Plumeria
मन्दसमीरः - मन्द हावा, Slow wind
गन्धः - बास्ना, Fragrance

वहति - बोक्छ, Carries
फलानि - फलहरू, Fruits
कमलदलानि - कमलका पत्र, Petals of lotus
पुष्पोद्यानम् - फूलबारी, Garden

विदधति - गर्छन्, Do
खलु - अवश्य, Certainly
कलिका - कोपिला, Bud
भृङ्गः - भमरो, Black beetel

चतुर्थः पाठः शरीराङ्गानि

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

शिवांशस्य केशः कुत्र वर्तते ?
शिरसि वर्तते, शिरसि वर्तते ।

जिहवा दन्तः कुत्र वर्तते ?
मुखे वर्तते, मुखे वर्तते ।

लेखनी हस्ते, पादे उपानत्
नेत्रे कज्जलम् तस्य वर्तते ।

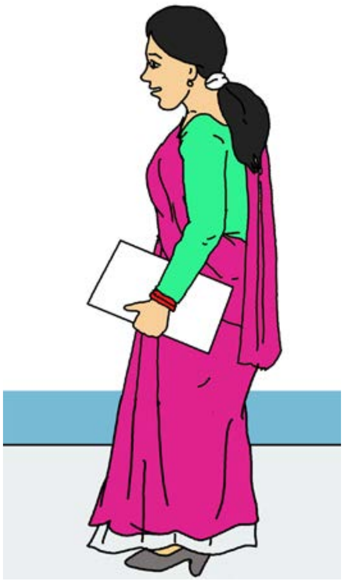
वेणुः ओष्ठे, हस्ते पुस्तकम् ।
देशस्य भक्तिः मनसि वर्तते ॥

शिवांशको केश कहाँ छ ? शिरमा छ । जिब्रो र दाँत कहाँ छन् ? मुखमा छन् । हातमा कलम र खुट्टामा जुत्ता छन् । उनको आँखामा गाजल छ । ओठमा बाँसुरी छ । हातमा पुस्तक छ । मनमा देशको माया छ ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

मम ...... सुन्दरम् अस्ति । मम द्वात्रिंशत् .... सन्ति ।
दन्तस्य निकटे ...... अस्ति । सा रसम् जानाति । पितामहस्य
शिरसि ....नास्ति । .... लेखनीम् धारयति ।

मुखम्, जिहवा, दन्ताः, केशः, हस्तः

३. चित्रम् विलोक्य शब्दान् उच्चारयत *(चित्र हेरेर शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

ओष्ठौ

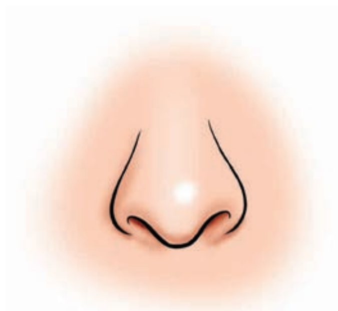
नखः

उदरम्

कर्णः

नासिका

ललाटः

४. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दम् रचयत *(उदाहरण हेरेर शब्द बनाउनुहोस्)*

क् अ र् ण् अ : = कर्णः

व् अ र् ण् अ : = --------------------

ओ ष् ठ् अ : = ओष्ठः

ग् ओ ष् ठ् अ : = --------------------

ज् इ ह् व् आ = जिह्वा

अ श् व् आ : = --------------------

भ् अ क् त् इ : = भक्तिः

श् अ क् त् इ : = --------------------

५. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

ओष्ठः

नेत्रम्

हस्तः

पादः

शिरः

६. अधस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

अद्य जन्माष्टमी अस्ति । थारूभाषायाम् एतत् पर्व 'अष्टिम्की' इति नाम्ना प्रसिद्धम् वर्तते । फगुनी थारूः अद्य प्रसन्ना अस्ति । सा प्रातः स्नानम् करोति । ततः फलम् खादति । सा जलम् च पिबति । ततः आदिनम् व्रतम् करोति । रात्रौ कृष्णपूजाम् करोति । तस्याः माता अपि पूजाम् करोति ।

आज जन्माष्टमी हो । थारू भाषामा यो पर्व 'अष्टिम्की' नामले प्रसिद्ध छ । फगुनी थारू आज प्रसन्न छिन् । उनी बिहान नुहाउँछिन् । त्यसपछि फलफूल खान्छिन् । उनी पानी पनि पिउँछिन् । अनि दिनभर व्रत बस्छिन् । राति कृष्णाको पूजा गर्छिन् । उनकी आमा पनि पूजा गर्नुहुन्छ ।

७. पठनानन्तरम् प्रश्नान् उत्तरयत *(पढ्नुहोस् र प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्)*

नासिका जिघ्रति । पादः गच्छति । नेत्रम् पश्यति । कर्णः शृणोति । मुखम् खादति । दन्ताः भोजनम् चर्वन्ति । मातुः उदरे बालकः वसति । नरः स्कन्धे भारम् वहति ।

(क) का जिघ्रति ?

(अ) नासिका (आ) कर्णः (इ) दन्ताः

(ख) दन्ताः किम् चर्वन्ति

(अ) भारम् (आ) मुखम् (इ) भोजनम्

(ग) नरः कुत्र भारम् वहति ?

(अ) स्कन्धे (आ) नेत्रे (इ) उदरे

(घ) कर्णः किम् करोति ?

(अ) शृणोति (आ) खादति (इ) गच्छति

नाकले सुँघ्छ । खुट्टाले हिँड्छ । आँखाले हेर्छ । कानले सुन्छ । मुखले खान्छ । दाँतहरूले खाना चबाउँछन् । आमाको पेटमा बालक बस्छ । मानिस काँधमा भार बोक्छ ।

८. चित्राणि दृष्ट्वा शब्दानाम् उच्चारणम् लेखनम् च कुरुत *(चित्र हेरी शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र लेख्नुहोस्)*

	
दन्तधावनम्	मुखप्रक्षालनम्
--	--
	
पादकन्दुकम्	ललाटरेखा
--	--

केशः - कपाल, Hair
शिरः - टाउको, Head
जिह्वा - जिब्रो, Tongue
दन्तः - दाँत, Tooth
मुखम् - मुख, Mouth
लेखनी - कलम, Pen
हस्तः - हात, Hand
पादः - गोडा, Foot
उपानत् - जुत्ता, Shoe

नेत्रम् - आँखा, Eye
कज्जलम् - गाजल, Collyrium
वेणुः - बाँसुरी, Flute
ओष्ठः - ओठ, Lip
अद्य - आज, Today
स्नानम् - नुहाउनु, To take a bath
आदिनम् - दिनभर, Whole day
व्रतम् - व्रत, Religious vow
रात्रिः - राति, Night

नासिका - नाक, Nose
जिघ्रति - सुँघ्छ, Smells
कर्णः - कान, Ear
चर्वन्ति - चपाउँछन्, Chew
नखः - नङ, Nail
उदरम् - पेट, Abdomen
स्कन्धः - काँध, Shoulder
ललाटः - निधार, Forehead
भारः - भारी, Burden

मम दिनचर्या

पञ्चमः पाठः

कार्यकलापाः

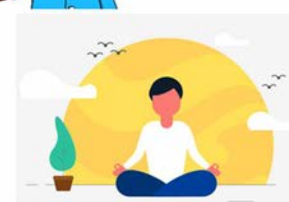

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

अधुना प्रातः कालः जातः
शीघ्रम् निद्राम् त्यज हे भ्रातः !

जनकः अर्चति देवम् सूर्यम्
अनुजा कुरुते दन्तधावनम् ।
जननी पचति स्वल्पाहारम्
त्वम् शय्याम् जहि शीघ्रम् शीघ्रम् ॥ अधुना ... ।

चटकः गायति मधुरम् गीतम्
अनुजे ! पिब पिब सलिलम् शीतम् ।
भ्रातः शेषे एकाकी त्वम्
आलस्यम् जहि जागृहि शीघ्रम् ॥ अधुना ... ।

उज्यालो भइसक्यो । भाइ चाँडै निद्रा त्याग । बुबा सूर्य देवताको पूजा गर्नुहुन्छ । बहिनी दाँत माझ्छिन् । आमा खाना बनाउनुहुन्छ । भँगेराले मिठो गीत गाउँछ । बहिनी ! चिसो पानी पिऊ । भाइ पनि उठिसकेको छ । तिमी पन अल्छ्याइँ नमानेर चाँडै उठ ।

२. कोष्ठकस्थान् शब्दान् क्रमेण स्थापयित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोठाका शब्दहरू क्रमशः राखी खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

प्रातः, दन्तधावनम्, स्वल्पाहारम्, गृहकार्यम्, दिवा, रात्रौ, सायम्

मम भ्राता --------- उत्तिष्ठति । ततः --------- करोति । ततः --------- करोति । ततः --------- करोति । --------- विद्यालयम् गच्छति । --------- गृहम् आगच्छति । --------- शयनम् करोति ।

३. चित्रस्य, कोष्ठस्थानाम् शब्दानाम् च साहाय्येन रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकबाट शब्द छानेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

व्यञ्जनम्, स्वच्छः, दुग्धम्, ओदनः, जलम्, स्वादु

(क) भोजनालयः ------------ अस्ति ।

(ख) कटाहे ------------ अस्ति ।

(ग) पानपात्रे ------------ अस्ति ।

(घ) स्थाल्याम् ------------ अस्ति ।

(ङ) भोजनम् ------------ अस्ति ।

(च) ------------ उष्णम् अस्ति ।

भान्सा सफा छ । कराहीमा सब्जी छ । गिलासमा पानी छ । थालमा भात छ । भोजन मिठो छ । दुध तातो छ ।

४. चित्रम् विलोक्य अधस्तनम् शब्दम् उच्चारयत *(चित्र हेरेर शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

आ(म्र)म्

क(र्क)टी

नार(ङ्ग)ः

बिल्वः

निम्बुकम्

द्राक्षा

५. उदाहरणम् अनुसृत्य अक्षरम् लिखत *(उदाहरण हेरी अक्षर बनाउनुहोस्)*

घ् + र् + अ = घ्र

द् + र् + अ =

प् + र् + अ =

भ् + र् + अ =

म् + र् + अ =

६. कोष्ठकस्थैः शबदैः चित्रनाम लिखत *(बाकसबाट शब्द छानेर चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

खेलनम्, दन्तधावनम्, शयनम्, जागरणम्, लेखनम्, पठनम्

(क) ....

(ख) ....

(ग) ....

(घ) ....

(ङ) ....

(च) ....

७. अधस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

सुखमाया शेर्पा द्वितीयायाम् कक्षायाम् पठति । तस्याः गृहम् ग्रामे अस्ति । तस्याः एकः अनुजः अस्ति । सः प्रथमायाम् कक्षायाम् पठति । तस्याः पिता चमरीम् पालयति । तस्याः माता मेषम् पालयति । परिवारे सुखमाया, तस्याः भ्राता, पिता, माता च सन्ति । ते प्रातः चमर्याः दुग्धम् पिबन्ति । भोजने ओदनम्, यवागूम्, आलुकस्य व्यञ्जनम् च खादन्ति । शनिवासरे सुखमाया मात्रा सह मेषचारणाय गच्छति । तस्याः भ्राता पित्रा सह चमर्याः गोष्ठम् गच्छति । अन्येषु दिवसेषु सुखमाया, तस्याः भ्राता च विद्यालयम् गच्छतः ।

सुखमाया शेर्पा दुई कक्षामा पढ्छिन् । उनको घर गाउँमा छ । उनको एउटा भाइ पनि छ । ऊ एक कक्षामा पढ्छ । उनका बुबा चौँरी पाल्नुहुन्छ । उनकी आमा भेडा पाल्नुहुन्छ । परिवारमा सुखमाया, उनको भाइ, आमा र बुबा हुनुहुन्छ । उनीहरू बिहान चौँरीको दुध पिउँछन् । खानामा भात, ढिँडो र आलुको तरकारी खान्छन् । शनिबार सुखमाया आमासँग भेडा चराउन जान्छिन् । उनको भाइ बुबासँग चौँरीगोठमा जान्छ । अरू दिन सुखमाया र उनको भाइ विद्यालय जान्छन् ।

८. अनुच्छेदात् समुचितम् उत्तरम् अन्विष्य पुस्तिकायाम् लिखत *(अनुच्छेदबाट सही उत्तर छानेर कापीमा लेख्नुहोस्)*

सन्देशः झा जनकपुरे वसति । सः कृषकः अस्ति । तस्य पत्नी चित्रलेखा शिक्षिका अस्ति । तस्य पुत्री शान्ता द्वितीयकक्षायाम् पठति । तस्य पुत्रः विश्वनाथः तृतीयकक्षायाम् पठति । प्रातः सन्देशः जानकीमन्दिरम् गच्छति । विश्वनाथः गृहकार्यम् करोति । शान्ता

च पठति । चित्रलेखा भोजनम् पचति । सन्देशः दिवा क्षेत्रम् गच्छति । चित्रलेखा, विश्वनाथः, शान्ता च सह एव विद्यालयम् गच्छन्ति । विश्वनाथः अधुना बालकः अस्ति । सः पश्चात् युवकः भविष्यति । सः मातुः पितुः च सेवाम् करिष्यति । शान्ता अपि अधुना बाला अस्ति । सा सम्यक् पठिष्यति । सा माता इव शिक्षिका भविष्यति ।

(क) सन्देशः झा जनकपुरे किम् करोति ?

(अ) पठति (आ) गायति (इ) वसति

(ख) सन्देशस्य पत्नी का अस्ति ?

(अ) विश्वनाथः (आ) चित्रलेखा (इ) शान्ता

(ग) दिवा के विद्यालयम् गच्छन्ति ?

(अ) चित्रलेखा, विश्वनाथः, शान्ता च

(आ) शान्ता, चित्रलेखा, सन्देशः च

(इ) विश्वनाथः, शान्ता, सन्देशः च

(घ) कः पश्चात् युवकः भविष्यति ?

(अ) शान्ता (आ) सन्देशः (इ) विश्वनाथः

(ङ) जोडा मिलाउनुहोस्

सन्देशः	बालकः
चित्रलेखा	बालिका
विश्वनाथः	कृषकः
शान्ता	शिक्षिका

सन्देश झा जनकपुरमा बस्नुहुन्छ । उहाँ किसान हुनुहुन्छ । उहाँकी पत्नी चित्रलेखा शिक्षिका हुनुहुन्छ । उहाँकी छोरी दुई कक्षामा पढ्छिन् । उहाँका छोरा विश्वनाथ तीन कक्षामा पढ्छन् । बिहान सन्देश जानकी मन्दिर जानुहुन्छ । विश्वनाथ गृहकार्य गर्छन् । शान्ता पनि पढ्छिन् । चित्रलेखा खाना पकाउनुहुन्छ । सन्देश दिउँसो खेतमा जानुहुन्छ । चित्रलेखा, विश्वनाथ र शान्ता सँगसँगै विद्यालय जान्छन् । बेलुकी सबै घर फर्किन्छन् । विश्वनाथ अहिले बालक छन् । उनी पछि युवक हुने छन् । उनले मातापिताको सेवा गर्ने छन् । शान्ता पनि अहिले बालिका छिन् । उनी राम्ररी पढ्ने छिन् । उनी आमाजस्तै शिक्षिका बन्ने छिन् ।

९. सख्युः पठनम् श्रुत्वा उच्चैः पठत *(साथीले पढेको सुनी ठुलो स्वरमा पढ्नुहोस्)*

अनुजः गच्छति ।

अनुजाः गच्छन्ति ।

अनुजा खेलति ।

अनुजाः खेलन्ति ।

१०. चित्रम् वर्णयत *(चित्रको वर्णन गर्नुहोस्)*

अधुना - अहिले, Now
प्रातः - बिहान, Morning
शीघ्रम् - छिटो, Quick
हे भ्रातः ! - हे भाइ, Oh brother
जनकः - बुबा, Father
अनुजा - बहिनी, Younger sister
अर्चति - पूजा गर्नुहुन्छ, Worships
जननी - आमा, Mother
स्वल्पाहारः - खाजा, Breakfast
शय्या - ओछ्यान, Bed
सलिलम् - पानी, Water
एकाकी - एक्लै, Single
आलस्यम् - अल्छीपन, Laziness
जागृहि - उठ, Wake up please!
दन्तधावनम् - दाँत माझ्ने काम, Brushing teeth
भोजनालयः - भान्सा, kitchen
व्यञ्जनम् - तरकारी, Curry
स्वच्छः - सफा, Clean
दुग्धम् - दुध, Milk
ओदनः - भात, Rice
स्वादु - मिठो, Tasty
चटकः - भँगेरो, Sparrow
कटाहे - कराहीमा, In the frypane
स्थाल्याम् - थालमा, In the plate
पानपात्रे - गिलासमा, In the glass
उष्णम् - तातो, Hot
आम्रम् - आँप, Mango
निम्बुकम् - कागती, Lemon
बिल्वः - बेल, Wood apple
कर्कटी - काँक्रो, Cucumber
नारङ्गः - सुन्तला, Orange
द्राक्षा - अङ्गुर, Grapes
खेलनम् - खेल्नु, Playing
जनकपुरे - जनकपुरमा, In Janakpur
शिक्षिका - शिक्षिका, Female teacher
क्षेत्रम् - खेत, Watered field
सम्यक् - राम्ररी, Well
सायम् - साँझ, Evening

षष्ठः पाठः

कार्यसमयः

१. सखिभिः सह गायत *(साथीहरू मिलेर गाउनुहोस्)*

प्रातः जागरणम् समये
रात्रौ शयनम् कुरु समये ।

समये पठनम्, समये रटनम्
समये कुरु विद्यालयगमनम्
समये क्रीडा, समये स्नानम्
समये गृहकार्यम् कुरु सर्वम् । प्रातः ..... ।

चन्द्रः समये, सूर्यः समये
वर्षा समये, शीतम् समये
प्रकृतिः सर्वम् कुरुते समये
वयम् च कार्यम् कुर्मः समये । प्रातः ...... ।

बिहान ठिक समयमा उठ । बेलुका ठिक समयमा सुत । ठिक समयमा पढ, आउँदो पार र विद्यालय जाऊ । ठिक समयमा खेल, ठिक सयममै नुहाऊ । गृहकार्य पनि ठिक समयमा गर । चन्द्र र सूर्य ठिक समयमा उदाउँछन् र अस्ताउँछन् । वर्षा र जाडो पनि आफ्नै समयमा हुन्छ । प्रकृतिले सबै काम ठिक समयमा गर्छ । हामी पनि सबै काम ठिक समयमै गर्छौं ।

२. चित्रम् विलोक्य घटिकावलोकनम् जानीत *(चित्र हेरी घडी हेर्न सिक्नुहोस्)*

दीर्घसूचिका द्वादशे अस्ति ।
लघुसूचिका अपि द्वादशे अस्ति ।
अधुना द्वादशवादनम् ।

दीर्घसूचिका द्वादशे अस्ति ।
लघुसूचिका तृतीये अस्ति ।
अधुना त्रिवादनम् ।

दीर्घसूचिका द्वादशे अस्ति ।
लघुसूचिका षष्ठे अस्ति ।
अधुना षड्वादनम् ।

दीर्घसूचिका द्वादशे अस्ति ।
लघुसूचिका नवमे अस्ति ।
अधुना नववादनम् ।

३. चित्रम् विलोक्य समुचितशब्देन रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेर्नुहोस् र मिल्ने शब्द छानेर खाली ठाउँमा राख्नुहोस्)*

स्नानागारम्, प्रातः, नालः, जलम्, स्नानम्, फेनकम्, प्रोञ्छः, वस्त्राणि

अयम् .... अस्ति । अहम् .... स्नानागारम् गच्छामि । तत्र एकः .... अस्ति । नाले शीतम् .... वहति । अहम् शीतेन जलेन .... करोमि । शरीरे .... सञ्चारयामि । ततः प्रक्षालयामि । समीपे .... अस्ति । अहम् तेन शरीरम् प्रोञ्छामि । ततः .... धारयामि ।

यो स्नानघर हो । म बिहान स्नानघर जान्छु । त्यहाँ एउटा धारो छ । धारामा चिसो पानी आउँछ । म चिसो पानीले नुहाउँछु । शरीरमा साबुन लगाउँछु । नजिकै गम्छा छ । त्यसले शरीर पुछ्छु अनि कपडा लगाउँछु ।

४. चित्रम् विलोक्य शब्दम् उच्चारयत *(चित्र हेर्नुहोस् र उच्चारण गर्नुहोस्)*

व्यायामः

योगाभ्यासः

ध्यानम्

नमनम्

५. वर्णसम्मेलनम् कृत्वा शब्दम् रचयत *(वर्णहरू जोडेर शब्द बनाउनुहोस्)*

क् + आ + र् + य् + अ + म् = कार्यम्

व् + अ + र् + ष् + आ = ----------

स् + ऊ + र् + य् + अः = ----------

स् + अ + र् + व् + अः = ----------

क् + ऊ + र् + म् + अः = ----------

६. द्रुतगत्या पठत *(छिटो छिटो पढ्नुहोस्)*

योगेशः कुमालः, जानकी मुसहरः च झापामण्डले वसतः । तयोः विद्यालयः दमकनगरे अस्ति । योगेशः जानकीम् पृच्छति-

योगेशः - जानकि ! किम् अस्ति ?

जानकी - कुशलम् अस्ति, तव किम् अस्ति ?

योगेशः - मम अपि कुशलम् अस्ति ।

जानकी - त्वम् गृहे किम् करोषि ?

योगेशः - अहम् पठामि, पितुः सहयोगम् अपि करोमि ।

जानकी - सहयोगम् ?

योगेशः - पिता मृत्पात्राणि निर्माति । अहम् तत्र सहयोगम् करोमि । सः यद् वस्तु याचते तद् ददामि ।

जानकी - अहो ! मम पिता क्षेत्रे कृषिम् करोति । अहम् अपि तस्य हस्ते बीजम् ददामि ।

योगेशः - सुन्दरम् । अधुना कक्षासमयः । पुनः मिलाव ।

जानकी - अस्तु, पुनः मिलाव ।

योगेश कुमाल र जानकी मुसहर झापा जिल्लामा बस्छन् । उनीहरूको विद्यालय दमकमा छ । योगेश जानकीलाई सोध्छन्-

योगेशः - जानकी ! के छ ?

जानकी - ठिक छ, तिम्रो के छ ?

योगेश - मेरो पनि ठिक छ ।

जानकी - तिमी घरमा के गर्छौ ?

योगेश - म पढ्छु । बाबालाई सहयोग पनि गर्छु ।

जानकी - सहयोग ?

योगेश - बुबा माटाका भाँडाहरू बनाउनुहुन्छ । म उहाँलाई सघाउँछु । उहाँले जे माग्नुहुन्छ, म त्यो दिन्छु ।

जानकी - अहो ! मेरा बुबा पनि खेतमा काम गर्नुहुन्छ । म पनि उहाँलाई सघाउँछु । म उहाँको हातमा बिउ राखिदिन्छु ।

योगेश - राम्रो ! अहिले कक्षा हुने बेला भयो । फेरि भेटौँला ।

जानकी - ल, फेरि भेटौँला ।

७. अनुच्छेदात् समुचितम् उत्तरम् अन्विष्य पुस्तिकायाम् लिखत *(अनुच्छेदबाट सही उत्तर छानेर कापीमा लेख्नुहोस्)*

अद्यत्वे प्रातः षड्वादने सूर्यः उदेति । सायम् षड्वादने चन्द्रः उदेति । प्रातः सप्तवादने अहम् उत्तिष्ठामि । सायम् सप्तवादने अहम् पठामि । अहम् प्रातः अष्टवादने गृहकार्यम् करोमि । रात्रौ अष्टवादने भोजनम् करोमि । प्रातः नववादने अहम् विद्यालयम् गच्छामि । रात्रौ नववादने अहम् शयनम् करोमि । प्रातः दशवादने पिता क्षेत्रम् गच्छति । दिवा एकादशवादने माता भाण्डानि क्षालयति । दिवा द्वादशवादने मध्यदिनम् भवति । मध्यदिने पिता विश्रामम् करोति । एकवादने मम खेलस्य समयः । अहम् सखिभिः सह खेलामि । द्विवादने संस्कृतस्य कक्षा

भवति । शिक्षकः गीतम् गायति । वयम् च गीतम् गायामः । त्रिवादने अवकाशः भवति । अहम् गृहम् आगच्छामि । चतुर्वादने भगिन्या सह खेलामि । पञ्चवादने हस्तौ, पादौ मुखम् च प्रक्षालयामि । ततः लिखामि ।

(क) सूर्यः कस्मिन् समये उदेति ?

(अ) दिवा दशवादने (आ) प्रातः षड्वादने (इ) प्रातः सप्तवादने

(ख) सायम् कतिवादने भोजनसमयः ?

(अ) सप्तवादने (आ) पञ्चवादने (इ) अष्टवादने

(ग) दिवा द्वादशवादने किम् भवति ?

(अ) शयनकालः (आ) मध्यदिनम् (इ) मध्यरात्रिः

(घ) द्विवादने शिक्षकः किम् करोति ?

(अ) गीतम् गायति (आ) विद्यालयम् गच्छति (इ) गृहम् गच्छति

(ङ) प्रातः कतिवादने अहम् विद्यालयम् गच्छामि ?

(अ) अष्टवादने (आ) एकादशवादने (इ) नववादने

(च) हस्तौ, पादौ मुखम् च कदा प्रक्षाल्यन्ते ?

(अ) सायम् षड्वादने (आ) सायम् पञ्चवादने (इ) सायम् सप्तवादने

आजभोलि बिहान छ बजे सूर्य उदाउँछ । साँझ छ बजे चन्द्रमा उदाउँछ । बिहान सात बजे म उठ्छु । बिहान आठ बजे गृहकार्य गर्छु । राति आठ बजे भोजन गर्छु । बिहान नौ बजे विद्यालय जान्छु । रातको नौ बजे म सुत्छु । बिहान दश बजे बुबा खेतमा जानुहुन्छ । दिउँसो एघार बजे आमा भाँडा माझ्नुहुन्छ । दिउँसो बाह्र बाजे मध्य दिन हुन्छ । मध्यदिनमा बुबा आराम गर्नुहुन्छ । एक बजे मेरो खेल्ने समय हो । म साथीसँग खेल्छु । दुई बजे संस्कृतको कक्षा हुन्छ । शिक्षक गीत गाउनुहुन्छ । हामी पनि गीत गाउँछौँ । तीन बजे छुट्टी हुन्छ । म घर आउँछु । चार बजे बहिनीसँगै खेल्छु । पाँच बजे हात, खुट्टा र मुख धुन्छु । त्यसपछि लेख्छु ।

८. उदाहरणानुसारेण रिक्तस्थानम् पूरयत *(उदाहरण हेर्नुहोस् र खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

खेलनसमयः, भोजनसमयः, शयनसमयः, अवकाशसमयः, लेखनसमयः

(क) अहम् सप्तवादने पठामि । सप्तवादने मम पठनसमयः अस्ति ।

(ख) अहम् चतुर्वादने खेलामि । चतुर्वादने मम .... अस्ति ।

(ग) अहम् रात्रौ अष्टवादने भोजनम् करोमि । अष्टवादने मम.... अस्ति ।

(घ) अहम् रात्रौ नववादने शयनम् करोमि । रात्रौ नववादने मम .... अस्ति ।

(ङ) त्रिवादने मम अवकाशः भवति । त्रिवादने मम .... अस्ति ।

(च) पञ्चवादने अहम् लिखामि । पञ्चवादने मम .... अस्ति ।

९. सारिणीम् पठित्वा उदाहरणम् च अनुसृत्य वाक्यानि रचयत *(तालिका पढेर उदाहरण हेरी वाक्य बनाउनुहोस्)*

सन्देशः		पठति		पठिष्यति
सुखमाया		हसति	श्वः	हसिष्यति
जानकी	अद्य	खेलति	अपि	खेलिष्यति
विश्वनाथः		खनति		खनिष्यति
शान्ता		खादति		खादिष्यति

(क) सन्देशः अद्य पठति, श्वः अपि पठिष्यति ।

(ख) -- ।

(ग) -- ।

(घ) -- ।

(ङ) -- ।

जागरणम् - उठ्ने काम, Waking up
समये - ठिक समयमा, On time
रात्रौ - राति, At night
रटनम् - घोक्ने काम, Remembering
विद्यालयगमनम् - विद्यालय जाने काम, Going to school
गृहकार्यम् - गृहकार्य, Homework
चन्द्रः - चन्द्रमा, Moon
सूर्यः - सूर्य, Sun
वर्षा - वर्षा, Rain
स्नानागारम् - नुहाउने कोठा, Bathroom
नालः - धारो, Tap
प्रोञ्छः - गम्छा, Towel
प्रक्षालयामि - धुन्छु, I wash
समीपे - नजिकै, Near
दीर्घसूचिका - लामो सुई, Long needle
लघुसूचिका - छोटो सुई, Short needle
व्यायामः - कसरत, Exercise
योगाभ्यासः - योग, Yoga practice
ध्यानम् - ध्यान, Meditation
नमनम् - ढोग, Bow
कुशलम् - सन्चै, Well
मृत्पात्राणि - माटाका भाँडाहरू, Muddy pot
सहयोगम् - सहयोग, Help
कक्षासमयः - कक्षाको समय, Class time
उदेति - उदाउँछ, Rises
उत्तिष्ठामि - उठ्छु, I wake up
भाण्डानि - भाँडाहरू, Utensils
क्षालयति - धुनुहुन्छ, Washes
अवकाशः - छुट्टी, Vacation

सप्तमः पाठः

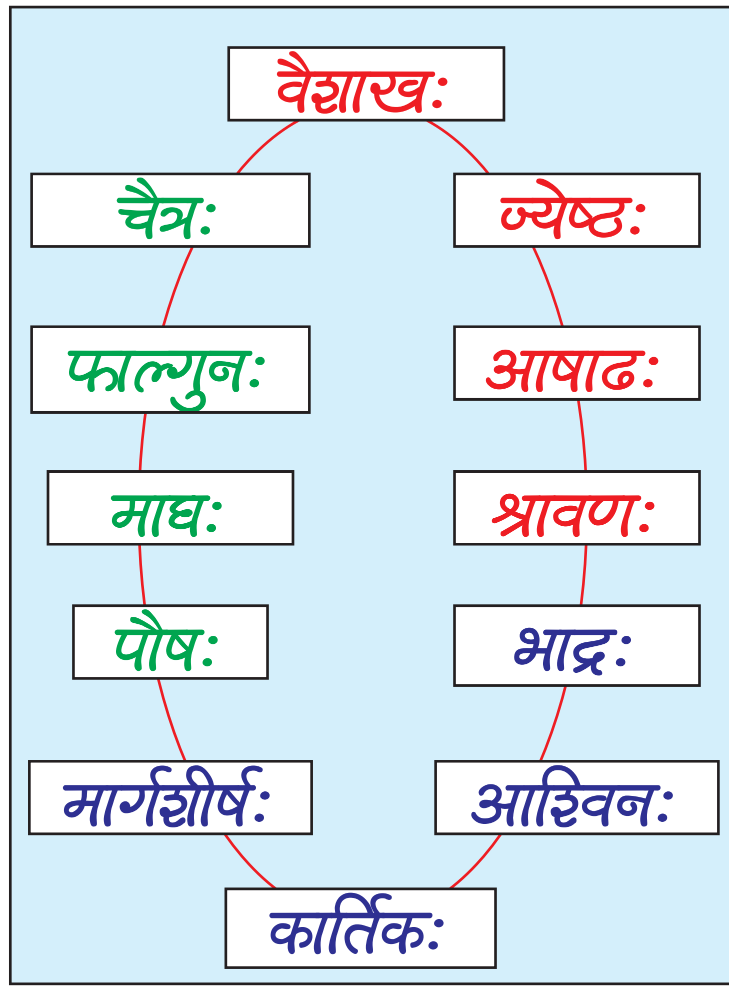
शिष्टाचारः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

वैशाखे मम भगिनी जाता
ज्येष्ठे जातः ज्येष्ठः भ्राता ।
आषाढे बहु गर्जति मेघः
श्रावणमासे नद्याम् वेगः ॥

भाद्रे हरिता सर्वा धरणी
आश्विनमासे विजयादशमी
कार्तिकमागे द्यौसीगीतम्
मार्गे मासे प्रभवति शीतम् ॥

पौषे मन्दः सूर्यप्रकाशः
माघे आग्ने समीपे वासः
फाल्गुने नास्ति धूलिका
चैत्रे कोकिलवाणी मधुरा ॥

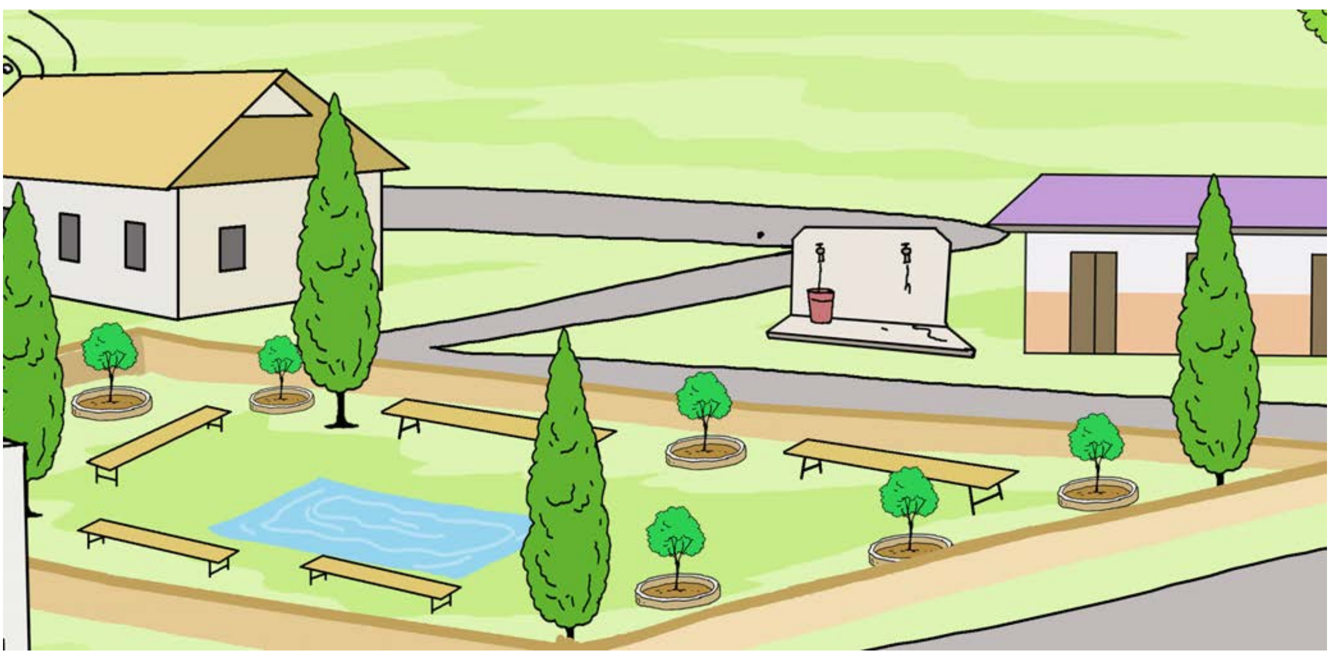
वैशाखमा मेरी बहिनी जन्मिन् । जेठमा जेठा दाजु जन्मिनुभयो । असारमा मेघ निकै गर्जिन्छ । साउनमा नदीमा वेग बढ्छ । भदौमा पृथ्वीमा सबैतिर हरियाली हुन्छ । असोजमा दसैं पर्छ । कात्तिकमा द्यौसी खेलिन्छ । मङ्सिरमा जाडो बढ्छ । पुसमा घाम मधुरो हुन्छ । माघमा आगो तापिन्छ । फागुनमा कुहिरो हट्छ । चैतमा कोइलीको मधुर स्वर सुनिन्छ ।

२. शिक्षकमुखात् श्रुत्वा अनूच्चारयत *(शिक्षकबाट सुनेर उच्चारण गर्नुहोस्)*

ज्येष्ठः	श्रावणः	भाद्रः
आश्विनः	फाल्गुनः	चैत्रः

३. चित्रम् विलोक्य कोष्ठकस्थैः शब्दैः रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकबाट शब्द छानेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

(उपवनम्, गच्छामि, भगिनी, पुष्पाणि, हरिताः, अस्ति, दूर्वाः)

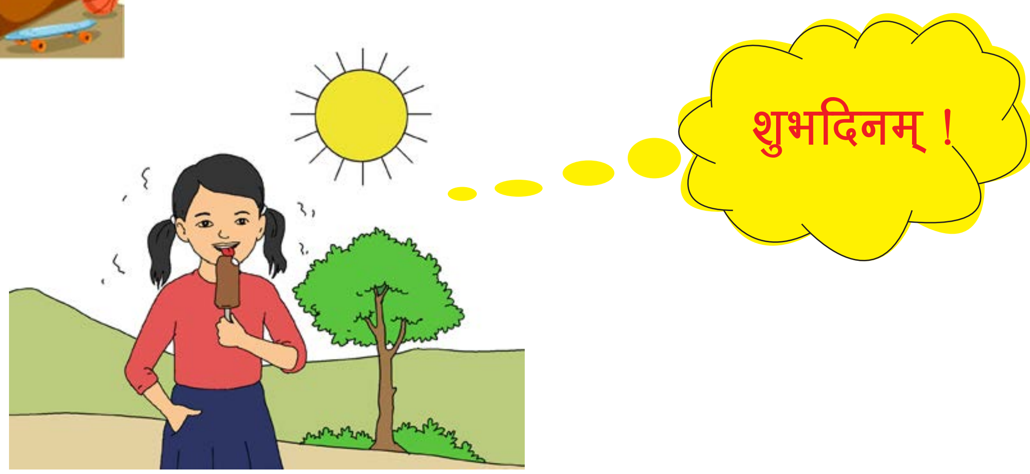

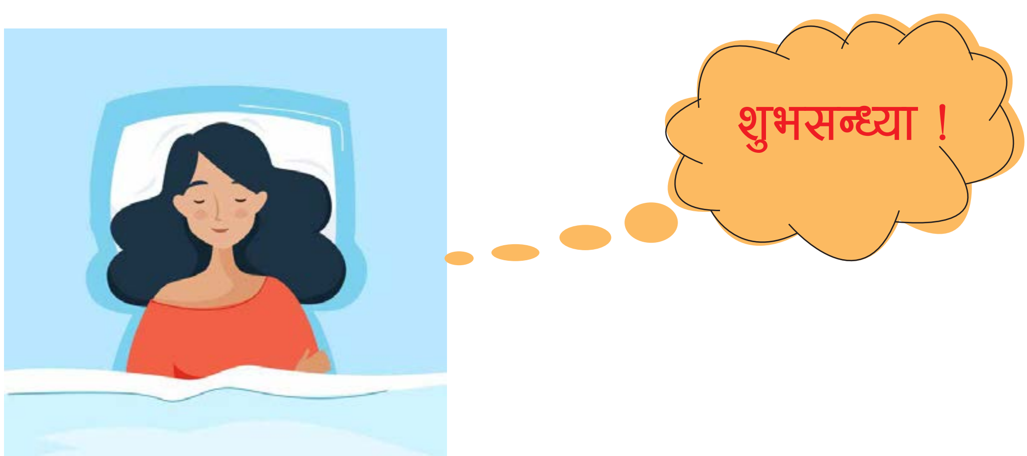
मम गृहस्य समीपे एकम् ------------ अस्ति । अहम् तत्र प्रातः भ्रमणाय ------------ । मम ------------ अपि सह एव गच्छति । उपवने ------------ सन्ति । ------------ वृक्षाः अपि सन्ति । एकः मार्गः ------------ । मार्गस्य समीपे हरिताः ------------ सन्ति ।

मेरो घरको नजिकै एउटा बगैँचा छ । म त्यहाँ बिहान घुम्न जान्छु । मेरी बहिनी पनि सँगै जान्छिन् । बगैँचामा फूलहरू छन् । हरिया रुखहरू पनि छन् । एउटा बाटो छ । बाटाको छेउमा हरियो दुबो छ ।

४. चित्रम् विलोक्य शब्दम् उच्चारयत *(चित्र हेर्नुहोस् र शब्दका उच्चारण गर्नुहोस्)*

५. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

रसः	नमः
लाभः	काशम्
मनः	सरः
पाशः	भालः
शाकम्	शापः

६. अधस्तनौ श्लोकौ शुद्धम् वाचयत *(तलका श्लोक शुद्धसँग पढ्नुहोस्)*

उपदेशसहस्रेण न मूर्खः शठताम् त्यजेत् ।
अङ्गारः शतधौतेन मलिनत्वम् न मुञ्चति ॥

आदिदेव नमस्तुभ्यम् प्रसीद मम भास्कर !
दिवाकर नमस्तुभ्यम् प्रभाकर नमोऽस्तु ते ॥

हजार थरी उपदेश दिए पनि मूर्खले मुर्ख्याइँ छोड्दैन । सय पटक धोए पनि अँगारले कालो पन छोडेको हुँदैन ।

हे आदिदेव भास्कर ! तपाईँलाई नमस्कार छ । मसँग प्रसन्न हुनुहोस् । हे दिवाकर ! हे प्रभाकर ! तपाईँलाई नमस्कार नै नमस्कार छ ।

७. अनुच्छेदात् समुचितम् उत्तरम् अन्विष्य रिक्तस्थाने लिखत *(अनुच्छेदबाट सही उत्तर छानेर खाली ठाउँमा लेख्नुहोस्)*

अद्य शनिवासरः अस्ति । अद्य अहम् विद्यालयम् न गच्छामि । मम पिता शनिवासरे नगरम् गच्छति । अद्य अहम् अपि पित्रा सह नगरम् गच्छामि । नगरम् गत्वा मिष्टान्नम् खादामि । मया सह विंशतिः रूप्यकाणि सन्ति । नगरे आपणाः भवन्ति । तत्र बहूनि क्रीडनकानि भवन्ति । अहम् एकम् क्रीडनकम् क्रीणामि । पिता नवीनानि वस्त्राणि क्रीणाति । सायम् अहम् पिता च गृहम् आगमिष्यावः ।

(क) शनिवासरे अहम् ------------ ।

(अ) विद्यालयम् न गच्छामि ।

(आ) विद्यालयम् गच्छामि ।

(इ) गृहम् न गच्छामि ।

(ख) मम पिता शनिवासरे ------------ गच्छति ।

(अ) ग्रामम् (आ) नगरम् (इ) क्षेत्रम्

(ग) अहम् नगरम् गत्वा ------------ खादामि ।

(अ) भोजनम् (आ) फलम् (इ) मिष्टान्नम्

(घ) मया सह विंशतिः रूप्यकाणि ------------ ।

(अ) अस्ति (आ) स्तः (इ) सन्ति

(ङ) पिता ------------ क्रीणाति ।

(अ) नवीनानि वस्त्राणि

(आ) नवीनानि क्रीडनकानि

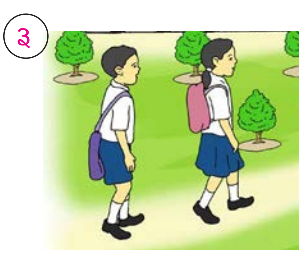
(इ) मिष्टान्नानि

आज शनिबार हो । आज म विद्यालय जान्नँ । मेरा बुबा शनिबार बजार जानुहुन्छ । आज म पनि बुबासँग बजार जान्छु । बजार गएर मिठाई खान्छु । मसित बिस रुपियाँ छ । बजारमा पसलहरू हुन्छन् । त्यहाँ धेरै खेलौनाहरू हुन्छन् । म एउटा खेलौना किन्छु । बुबा नयाँ लुगाहरू किन्नुहुन्छ । साँझमा म र बुबा घर आउने छौँ ।

८. चित्राणाम् क्रमनिर्धारणम् कुरुत *(चित्र हेरेर क्रम मिलाउनुहोस्)*

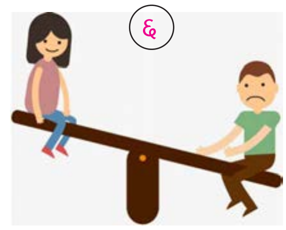

४

५

६

पठनम्
विद्यालयगमनम्
दन्तधावनम्
जागरणम्
क्रीडनम्
शयनम्

१. ----------------- २. ----------------- ३. --------------------

४. ----------------- ५. ----------------- ६. --------------------

९. कोष्ठकात् शब्दम् विचित्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोठाबाट शब्द छानेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

खादतः, खेलति, पठतः, भविष्यतः, गमिष्यति, धावतः, हसतः, भ्रमति, पिबतः, चलतः

गच्छति	गच्छतः
खादति	--------------------
--------------------	खेलतः
पठति	--------------------
भविष्यति	--------------------
--------------------	गमिष्यतः

गच्छति	गच्छतः
धावति	--------------------
हसति	--------------------
--------------------	भ्रमतः
पिबति	--------------------
चलति	--------------------

भगिनी - बहिनी, Sister
ज्येष्ठः - जेठो, Elder
गर्जति - गर्जिन्छ, Roars
नद्याम् - नदीमा, In river
हरिता - हरियो (स्त्री.), Green
मार्गः - मङ्सिर, Eight solar month
मन्दः - मधुरो, Feeble
अग्ने समीपे - आगोको छेउमा, Near the fire
धूलिका - कुहिरो, Fog
कोकिलः - कोइली, Black cuckoo
मधुरा - मिठो (स्त्री.), Sweet
शुभसन्ध्या - शुभसन्ध्या, Good evening
शुभदिनम् - शुभदिन, Good day
शुभरात्रिः - शुभरात्रि, Good night
धरणी - पृथिवी, Earth
विजयादशमी - दसैं, Dashain festival
उपवनम् - बगैंचा, Garden
दूर्वाः - दुबो, Type of sacred grass used in sacrifice
शुभप्रभातम् - शुभ बिहानी, Good morning

अष्टमः पाठः सहकार्यम्

१. **शिक्षकेण सह वाचयत** *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

वयम् सर्वे मिलित्वा
विद्यालयम् गच्छामः ।
मित्रैः सह उषित्वा
संस्कृतशिक्षाम् पठामः ॥

परस्परम् मिलित्वा
कक्षाम् स्वच्छाम् कुर्मः ।
अवकाशस्य दिवसे
गृहम् स्वच्छम् कुर्मः ॥

गोष्ठे सन्ति गावः
मिष्टम् दुग्धम् ददति ।
दुग्धम् घृतम् भुक्त्वा
देहः पुष्टः भवति ॥

हामी सबै मिलेर विद्यालय जान्छौँ । साथीहरू सँगै बसेर खाजा खान्छौँ । साथी साथी मिलेर कोठा सफा गर्छौं । बिदाको दिन सबैतिर सफा गर्छौं । गोठमा गाई छन् । तिनले मिठो दुध दिन्छन् । दुध र घिउ खाएर शरीर पुष्ट हुन्छ ।

२. **शब्दौ संयोज्य नवीनशब्दम् लिखत** *(शब्दहरू जोडी नयाँ शब्द बनाउनुहोस्)*

कक्षा + कोष्ठः = ------------------------ विद्या + धनम् = ----------------------------

दया + भावः = ------------------------- नदी + वेगः = ------------------------------

३. चित्रम् विलोक्य कोष्ठकस्थेन शब्देन रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

खादन्ति, छात्राः, कक्षाकोष्ठे, स्यूते, सहैव, ते, स्वच्छः, अल्पाहारम्

अत्र .... सन्ति । ते.......... वसन्ति । ते पुस्तकानि .... स्थापयन्ति । मध्यान्तरसमये .... कुर्वन्ति । ते रोटिकाम् .... । छात्राः .... पठन्ति । ...... सहैव खादन्ति । कक्षाकोष्ठः .... वर्तते ।

यहाँ विद्यार्थीहरू छन् । तिनीहरू कक्षाकोठामा बस्छन् । तिनीहरू किताब झोलामा राख्छन् । मध्यान्तरको समयमा खाजा खान्छन् । तिनीहरू रोटी खान्छन् । विद्यार्थीहरू सँगसँगै पढ्छन् । तिनीहरू सँगसँगै खान्छन् । कक्षाकोठा सफा छ ।

४. अधस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

यमपञ्चकस्य प्रथमदिने काकस्य पूजनम् भवति । द्वितीयदिने कुक्कुरस्य पूजनम् भवति । तृतीयदिने प्रातःकाले गोः पूजनम् भवति । तृतीयदिवसस्य रात्रौ लक्ष्मीपूजनम् भवति । तस्मिन् एव दिने दीपावली भवति । चतुर्थदिने गोवर्धनपूजा भवति । अस्मिन् दिने आत्मपूजा (म्हःपूजा)

च भवति । पञ्चमदिने भ्रातृपूजनम् भवति । केचन किजापूजाम् कुर्वन्ति । यमपञ्चकस्य अपरम् नाम दीपावली वर्तते ।

यमपञ्चक (तिहार) को पहिलो दिन कागको पूजा हुन्छ । दोस्रो दिन कुकुरको पूजा हुन्छ । तेस्रो दिन बिहान गाईको पूजा हुन्छ । तेस्रो दिन राति लक्ष्मीपूजा हुन्छ । यसै दिनको राति झिलिमिली बत्ती बालिन्छ । चौथो दिनमा गोवर्धनपूजा हुन्छ । यस दिन आत्मपूजा (म्हःपूजा) हुन्छ । पाँचौं दिनमा भाइपूजा हुन्छ । कोही किजापूजा गर्दछन् । यमपञ्चकको अर्को नाम दीपावली हो ।

५. चित्रम् विलोक्य अधस्तान् शब्दान् उच्चारयत *(चित्र हेर्नुहोस् र तलका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस्)*

सूर्यः

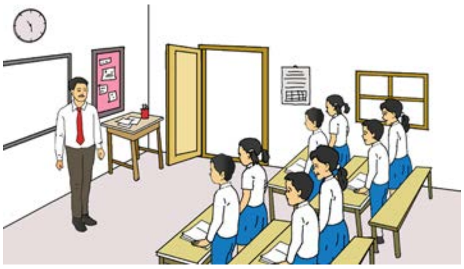
वृक्षः

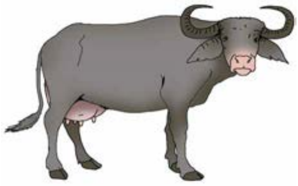
कपोतः

वत्सः

शिक्षकः

महिषः

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

अजा

गौः

सूचीकारः

घण्टा

कृषकः

७. प्रश्नम् श्रुत्वा समुचिते उत्तरे वृत्ताङ्कनम् ◯ कुरुत *(प्रश्न सुन्नुहोस् र सही उत्तरमा गोलो घेरा ◯ लगाउनुहोस्)*

मम पितुः नाम हर्कबहादुरः अस्ति । सः शिक्षकः अस्ति । मम मातुः नाम डोल्मा अस्ति । सा स्वास्थ्यसेविका अस्ति । मम पितृव्यस्य नाम सन्तबहादुरः अस्ति । सः व्यापारम् करोति । मम अग्रजः माघमासे विदेशात् आगमिष्यति ।

(क) पितुः नाम किम् अस्ति ?

(अ) अर्कबहादुरः (आ) हर्कबहादुरः (इ) तर्कबहादुरः

(ख) का स्वास्थ्यसेविका अस्ति ?

(अ) माता (आ) भगिनी (इ) मातुली

(ग) कः व्यापारम् करोति ?

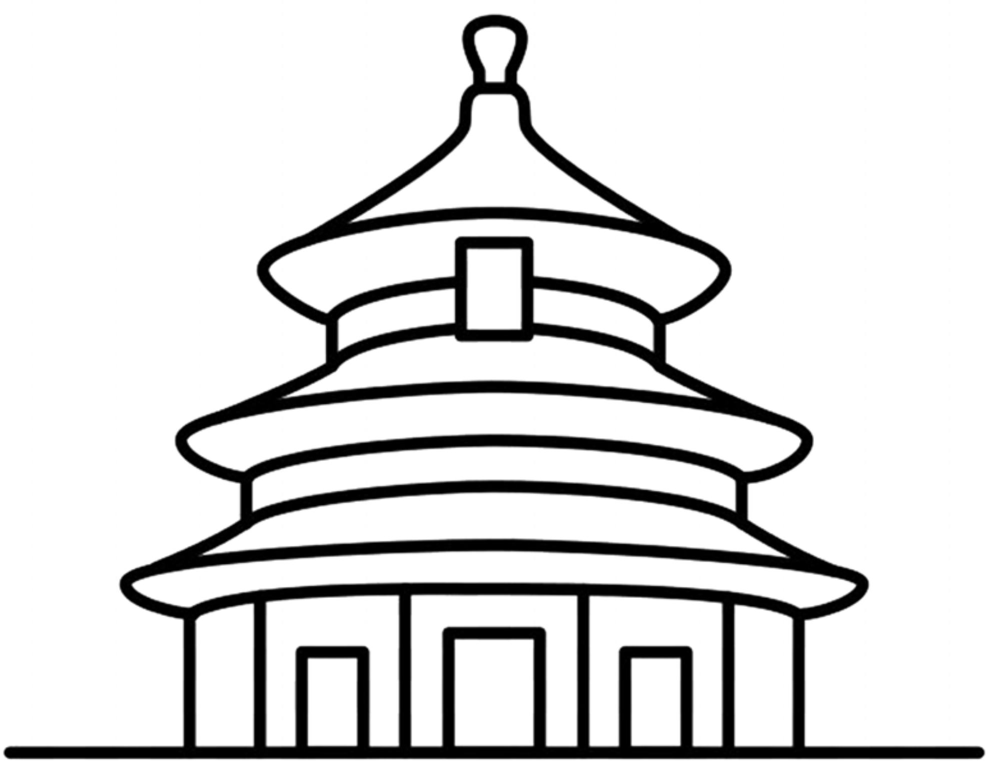
(अ) मातुलः (आ) अग्रजः (इ) पितृव्यः

(घ) अग्रजः कस्मिन् मासे विदेशात् आगमिष्यति ?

(अ) मार्गशीर्षमासे (आ) पौषमासे (इ) माघमासे

मेरो बुबाको नाम हर्कबहादुर हो । उहाँ शिक्षक हुनुहुन्छ । मेरी आमाको नाम डोल्मा हो । उहाँ स्वास्थ्यसेविका हुनुहुन्छ । मेरा काकाको नाम सन्तबहादुर हो । उहाँ व्यापार गर्नुहुन्छ । मेरा दाजु माघ महिनामा विदेशबाट आउनुहुने छ ।

८. रङ्गम प्रपूर्य चित्रस्य नाम लिखत *(रङ भरी चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

इदम् ------------------------ अस्ति ।

९. स्वस्य समुदाये समायोज्यमानानाम् पर्वोत्सवानाम् नामानि लिखत *(तपाईँको समुदायमा मनाइने चाडपर्वको नाम लेख्नुहोस्)*

दुग्धम् - दुध, Milk
घृतम् - घिउ, Ghee
स्वच्छः - सफा, Clean
देहः - शरीर, Body
कक्षाकोष्ठे - कक्षाकोठामा, In the classroom
स्यूते - झोलामा, In the bag
सहैव - सँगसँगै, Together
अल्पाहारम् - खाजा, Snacks
रोटिका - रोटी, Bread
वृक्षः - रुख, Tree
कपोतः - परेवा, Pigen
पितृव्यः - काका, Uncle
महिषः - राँगो, Male buffalo
वत्सः - बाच्छो, Calf
गौः - गाई, Cow
अजा - बाख्री, She goat
सूचीकारः - कपडा सिलाउने मान्छे, Tailor
घण्टा - घन्टी, Bell
कृषकः - किसान, Farmer
माता - आमा, Mother
भगिनी - बहिनी, Sister
मातुलः - मामा, Maternal uncle
मातुली - माइजू, Maternal aunty
अग्रजः - दाइ, Elder brother
व्यापारः - किनबेच, Business
काकः - काग, Crow
कुक्कुरः - कुकुर, Dog

नवमः पाठः

संस्कारः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

अग्रजस्य विवाहे वाद्यवादनम् भवति
पितृष्वसा नृत्यति मातृष्वसा नृत्यति ।
पितामही नृत्यति मातामही नृत्यति
प्रतिवेशी नृत्यति सकलः नृत्यति ॥

विवाहस्य पूर्वदिने पूर्वाङ्गः भवति
विवाहस्य दिने तु वरयात्रा भवति
वरयात्रासमये बान्धवाः यान्ति ।
निशिसमये भवति नववधूप्रवेशः
विवाहस्य अन्यदिने वधूभोजनम् भवति ॥

दाजुको विवाहमा बाजा बज्दछन् । फुपू नाच्नुहुन्छ । सानीआमा ठुलीआमा पनि नाच्नुहुन्छ । घरकी हजुरआमा नाच्नुहुन्छ । मावलकी हजुरआमा पनि नाच्नुहुन्छ । छिमेकी नाच्छन् । सबै नाच्छन् । विवाहको अघिल्लो दिन पूर्वाङ्ग हुन्छ । विवाहको दिन जन्ती गइन्छ । दाजुभाइ जन्त जान्छन् । साँझमा बेहुलीको प्रवेश हुन्छ । विवाहको भोलिपल्ट बहुभतेर खाइन्छ ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा पुस्तिकायाम् नामानि लिखत *(चित्र हेर्नुहोस् र कापीमा नाम लेख्नुहोस्)*

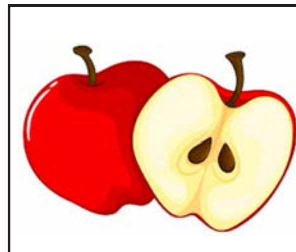
कदली

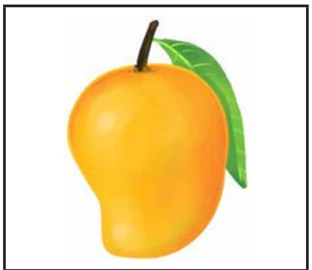
नारङ्गफलम्

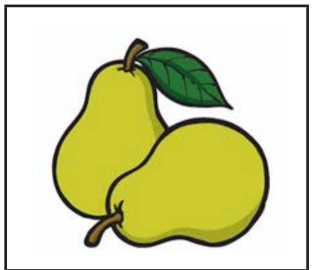
मधुकर्कटी

सेवम्

आम्रम्

अमृतफलम्

रुचिफलम्

मृदुफलम्

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थान् शब्दान् योजयित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

मित्राणि, बिल्वेन, इही, वरः, बालिका, उपहारस्य, खादन्ति, ते, आभूषणानि

मम ग्रामे बहूनि नेवार ------------ सन्ति । मम नेवारसमुदायस्य बालिकामित्राणि अल्पे वयसि ------------ सह विवाहम् कुर्वन्ति । एतत् ------------ कथ्यते । बिल्वविवाहे बिल्वः ------------ निर्मीयते । ------------ वधोः परिधाने विभूष्यते । पितुः पुत्र्यै रक्तवस्त्रस्य ------------ च प्रदानस्य पश्चात् विवाहः समाप्तः भवति । तत्पश्चात् सर्वे भोजनम् ------------ । ------------ मनोरञ्जनम् अपि कर्वन्ति । वधूः बहूनि ------------ प्राप्य प्रसन्ना भवति ।

मेरो गाउँमा धेरै नेवार साथी छन् । मेरा नेवार समुदायका केटी साथीले सानैमा बेलसँग विवाह गर्छन् । यसलई 'इही' भनिन्छ । बेल विवाह गर्दा बेललाई बेहुलो बनाइन्छ । केटीलाई बेहुलीको पहिरनमा सिँगारिन्छ । बुबाले छोरीलाई रातो कपडा र उपहार दिएपछि विवाह सकिन्छ । त्यसपछि सबैले भोज खान्छन् । उनीहरूले रमाइलो पनि गर्दछन् । दुलही पनि धेरै गहना पाएर खुसी हुन्छिन् ।

४. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

अद्य श्रीपञ्चमी वर्तते । मम गृहस्य समीपे सरस्वतीमन्दिरम् अस्ति । सर्वे सरस्वतीमन्दिरम् भ्रमन्ति । अद्य बालानाम् अक्षरारम्भः भवति । सरस्वती पठनेन प्रसीदति । अतः अहम् नित्यम् पठामि ।

आज श्रीपञ्चमी हो । मेरो घरको नजिकै सरस्वतीको मन्दिर छ । सबैले सरस्वतीको मन्दिर जान्छन् । आजबाट बालबालिकाको पढाइ सुरु हुन्छ । सरस्वती पढ्नाले खुसी हुनुहुन्छ । त्यसैले म सधैँ पढ्छु ।

५. शब्दम् योजयत *(शब्द जोड्नुहोस्)*

रुचि+फलम् = ------------------------------------

अमृत+फलम् = ------------------------------------

मधु+कर्कटी = --

नारङ्ग+फलम् = ------------------------------------

मृदु+फलम् = ---

बिल्व+विवाहः = -------------------------------------

बालिका+मित्रम् = ------------------------------------

रक्त+वस्त्रम् = ---

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

शाकः

मध्यपुष्पा

आलुकम्

बर्बटः

कारवेल्लः

७. समुचितोत्तरे वृत्ताङ्कनम् ○ कुरुत *(सही उत्तरमा गोलो ○ लगाउनुहोस्)*

अद्य रामनवमी अस्ति । रामनवम्याम् रामस्य पूजनम् भवति । माण्डवी चौधरी राममन्दिरम् गच्छति । डोल्मा शेर्पा तस्याः सखी अस्ति । सा अपि सहैव राममन्दिरम् गच्छति । ते पङ्क्तौ तिष्ठतः । क्रमेण रामस्य पूजनम् कुरुतः । ततः ते कीर्तनस्थलम् गच्छतः । माण्डवी कीर्तनम् करोति । डोल्मा नृत्यति । सायम् ते गृहम् आगच्छतः । वैशाखमासे बुद्धपूर्णिमा आगमिष्यति । डोल्मा बौद्धविहारम् गमिष्यति । माण्डवी अपि सहैव गमिष्यति । तत्र ते ध्यानम् करिष्यतः, बुद्धस्य पूजनम् च करिष्यतः । तयोः मित्रता उदाहरणीया अस्ति ।

(क) रामनवम्याम् कस्य पूजनम् भवति ?

(अ) शिवस्य (आ) गणेशस्य (इ) रामस्य

(ख) डोल्मायाः सखी का अस्ति ?

(अ) जाहनवी (आ) माण्डवी (इ) माधुरी

(ग) का कीर्तनम् करोति ?

(अ) माण्डवी (आ) डोल्मा (इ) उभे

(घ) वैशाखमासे किम् आगमिष्यति ?

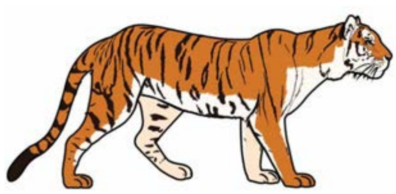
(अ) मकरसङ्क्रान्तिः (आ) बुद्धपूर्णिमा (इ) ल्होसारपर्व

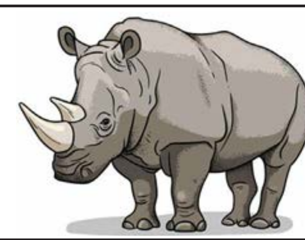
(ङ) बौद्धविहारे ते किम् करिष्यतः ?

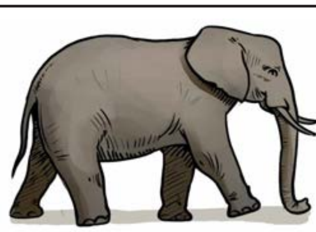
(अ) गानम् (आ) नृत्यम् (इ) ध्यानम्

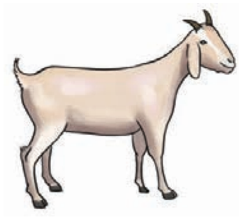
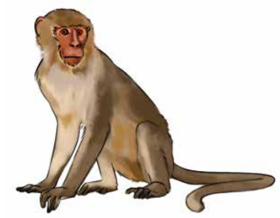
आज रामनवमी हो । रामनवमीमा रामको पूजा हुन्छ । माण्डवी चौधरी राममन्दिर जान्छिन् । डोल्मा शेर्पा तिनकी साथी हुन् । उनी पनि सँगै राममन्दिर जान्छिन् । ती दुई पङ्क्तिमा बस्छन् र क्रमैले रामको पूजा गर्छन् । त्यसपछि ती दुई कीर्तन गर्ने ठाउँमा जान्छन् । माण्डवी कीर्तन गर्छिन् । डोल्मा नाच्छिन् । साँझ ती दुई घर फर्कन्छन् । वैशाख महिनामा बुद्धपूर्णिमा आउने छ । डोमा गुम्बामा जाने छिन् । माण्डवी पनि सँगै जाने छिन् । त्यहाँ ती दुईले ध्यान गर्ने छन् र बुद्धको पूजा गर्ने छन् । तिनीहरूको मित्रता उदाहरणीय छ ।

८. चित्राणि दृष्ट्वा गृहपालितानाम् एव पशूनाम् नामानि पुस्तिकायाम् लिखत *(चित्र हेरी घरपालुवा जनावरको मात्र नाम कापीमा लेख्नुहोस्)*

व्याघ्रः	महिषी
	

गौः	गण्डकः
	

गजः	कुक्कुरः
	

अजा	वानरः
	

९. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठित्वा कोष्ठकाद् उपयुक्तम् शब्दम् गृहित्वा रिक्तस्थानाम् पूरयत *(तलको अनुच्छेद पढी कोष्ठकबाट उपयुक्त शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

ग्रामे विद्यालयः अस्ति । पेम्बा, हमिदः, रणजितः च तत्र पठन्ति । ते सखायः सन्ति । अवकाशस्य दिने ते विद्यालयम् न आगच्छन्ति । पेम्बा गुम्बाम् गच्छति । हमिदः मस्जिदम् गच्छति । रणजितः गुरुद्वारम् गच्छति । स्वधर्मे तेषाम् श्रद्धा अस्ति । ते परधर्मम् अपि सम्मानयन्ति ।

(क) ग्रामे .... अस्ति । (विद्यालयः, हिमालयः, भोजनालयः)

(ख) पेम्बा .... गच्छति । (वनम्, क्षेत्रम्, गुम्बाम्)

(ग) .... मस्जिदम् गच्छति । (पेम्बा, हमिदः, रणजितः)

(घ) रणजितः .... गच्छति । (गुरुद्वारम्, गुम्बाम्, मस्जिदम्)

(ङ) तेषाम् स्वधर्मे .... वर्तते । (श्रद्धा, द्विविधा, बाधा)

गाउँमा विद्यालय छ । पेम्बा, हमिद र रणजित त्यहाँ पढ्छन् । ती साथीहरू हुन् । बिदाको दिन तिनीहरू विद्यालय आउँदैनन् । पेम्बा गुम्बा जान्छ । हमिद मस्जिद जान्छ । रणजित गुरुद्वारा जान्छ । आफ्नो धर्ममा तिनीहरूको श्रद्धा छ । तिनीहरू अर्काको धर्मलाई पनि सम्मान गर्छन् ।

१०. भवताम् समुदाये विद्यमानानाम् मठमन्दिराणाम् नामानि लिखत *(तपाईंको समुदायमा भएका मठमन्दिरको नाम लेख्नुहोस्)*

विवाह - बिहे, Marriage
वाद्यवादनम् - बाजा, Band
पितृष्वसा - फुपू, Father's sister
मातृष्वसा - सानीआमा, ठुलीआमा, Mother's sister
पितामही - हजुरआमा, Grandmother
मातामही - मामाघरकी हजुरआमा, Maternal grandmother
प्रतिवेशी - छिमेकी, Neighbour
नृत्यति - नाच्छ, Dances
पूर्वाङ्गः - पहिलो दिन गरिने काम, Inception ritual
वरयात्रा - जन्ती, Marriage procession
बान्धवाः - आफन्तहरू, Relatives
नववधूः - नयाँ दुलही, Bride
वधूभोजनम् - बहुभतेर, Marriage party
कदली - केरा, Banana
नारङ्गफलम् - सुन्तला, Orange
मधुकर्कटी - मेवा, Papaya
सेवफलम् - स्याउ, Apple
आम्रम् - आँप, Mango
अमृतफलम् - अम्बा, Guava
रुचिफलम् - नासपाती, Pear
मृदुफलम् - हलुवावेद, Persim mon
शाकः - साग, Greens
मध्यपुष्पा - काउली, Cauliflower
आलुकम् - आलु, Potato
कारवेल्लः - करेला, Bitter gourd
बर्बटः - बोडी, Bean
सदा - सधैं, Always
गुम्बा - बौद्धहरूको देवालय, Buddhist monastery
नमाज - मुसलमानले आफ्नो धर्मअनुसार कुरान पढेर गर्ने ईश्वरको प्रार्थना वा उपासना, Prayer among Muslims
गुरुद्वारम् - शिखहरूको पवित्र स्थल, Holy place of the followers of Shikhism
श्रद्धा - आस्था, विश्वास, Faith

अस्माकम् विद्यालयः

दशमः पाठः

ज्ञानमन्दिरम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

व्रजामि पाठमन्दिरम्
भजामि ज्ञानदायिनीम् ।
नमामि ज्ञानदायकम्
पठामि चारु पुस्तकम् ॥

व्रजामि ज्ञानवारिधौ
स्मरामि तद्धि सर्वदा ।
भवामि ज्ञानयात्रिकः
करोमि कृत्यमुत्तमम् ॥

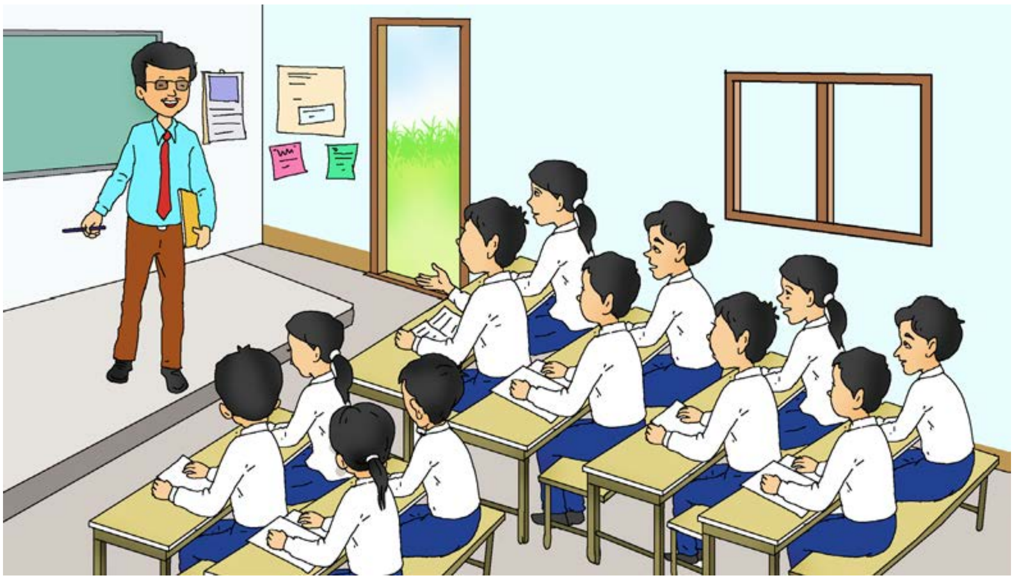

(म) विद्यालय जान्छु । ज्ञान दिने सरस्वतीको भजन गर्छु । ज्ञान दिने गुरुलाई नमस्कार गर्छु । राम्ररी पुस्तक पढ्छु । ज्ञानको समुद्रमा हिँड्छु । त्यही (ज्ञान) सम्झन्छु । ज्ञानको यात्री हुन्छु । राम्रो काम गर्छु ।

२. अंशम् योजयित्वा शब्दनिर्माणम् कुरुत *(टुक्रा जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

- पाठ्यपुस्तकम् ← पाठ्य + पुस्तकम्
- ______ ← ज्ञान + वर्धकः
- ______ ← उत् + पीठः
- ______ ← पाठ + मन्दिरम्
- ______ ← कक्षा + कोष्ठः
- ______ ← पट्ट + लेखनी

३. कोष्ठकस्थान् शब्दान् योजयित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

कक्षाकोष्ठः, छात्राः, शिक्षिका, पठन्ति, द्वारम्, एकम्, पट्टलेखनी

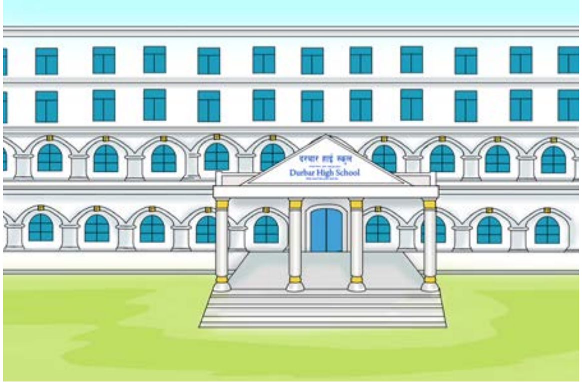
अत्र ------------ अस्ति । कक्षाकोष्ठे ------------ सन्ति । ------------ पाठयति । छात्राः ------------ । कोष्ठे एकम् ------------ , ------------ वातायनम् च स्तः । अत्र ------------ पट्टमार्जनी अपि स्तः ।

यहाँ कक्षाकोठा छ । कक्षाकोठामा विद्यार्थीहरू छन् । अध्यापिका पढाउनुहुन्छ । विद्यार्थीहरू पढ्छन् । कोठामा एउटा ढोका र एउटा झ्याल पनि छन् । यहाँ मार्कर र डस्टर पनि छन् ।

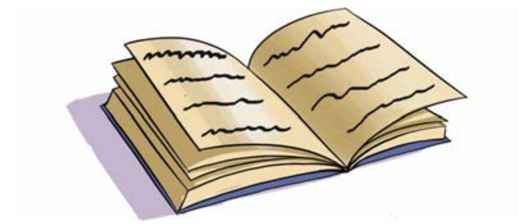
४. चित्रदर्शनपुरस्सरम् मञ्जूषाम् दृष्ट्वा विसर्गोच्चारणसहितम् नामोच्चारणम् कुरुत *(चित्र हेर्नुहोस् र मञ्जूषा हेरी विसर्गको उच्चारणसहित नाम भन्नुहोस्)*

वाचनालयः

चत्वरः

	
पाठः	ग्रन्थः
	
उत्पीठः	मुद्‌गरः

५. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

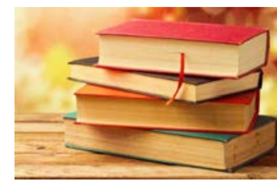

गन्धर्वाः गायन्ति । एते ग्रामे नगरे च भ्रमन्ति । एते एकम् वाद्यम् वादयन्ति । तस्य नाम सारङ्गी अस्ति । तत् तन्त्रिवाद्यम् अस्ति । गन्धर्वाः लघुदण्डेन एतत् वादयन्ति । एते दुःखस्य सुखस्य च गीतम् गायन्ति । एते वाद्यवादनम् गानम् च कृत्वा नेपालस्य लोककलाम् रक्षन्ति ।

गन्धर्व (गाइने) हरू गाउँछन् । यिनीहरू गाउँ र सहरमा घुम्छन् । यिनीहरू एउटा बाजा बजाउँछन् । यसको नाम सारङ्गी हो । यो तारवाला बाजा हो । गन्धर्वहरू छोटो लौरीले यसलाई बजाउँछन् । यिनीहरू दुःख र सुखको गीत गाउँछन् । यिनीहरू सारङ्गी बजाएर गीत गाई नेपालको लोककलाको रक्षा गर्छन् ।

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

विद्यालयः

ग्रन्थाः

छात्रः

छात्रा

गुरवः

शिक्षकः

शिक्षिका

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् श्रुत्वा साधूत्तरे (√) चिह्नम् योजयत *(तलको अनुच्छेद सुन्नुहोस् र सही प्रश्नोत्तरमा ठिक (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

मम नाम अंशुमाली अस्ति । अहम् छात्रः अस्मि । अहम् विद्यालयम् गच्छामि । तत्र शिक्षकाः शिक्षिकाः च भविष्यन्ति । मम मित्राणि च विद्यालयम् आगमिष्यन्ति । तत्र वयम् आदिनम् पठिष्यामः । वयम् सायम् गृहम् आगमिष्यामः ।

(क) कः छात्रः अस्ति ?

(अ) मित्राणि (आ) अंशुमाली (इ) आदिनम्

(ख) अंशुमाली कुत्र गमिष्यति ?

(अ) विद्यालयम् (आ) गृहम् (इ) वनम्

(ग) कानि विद्यालयम् आगमिष्यन्ति ?

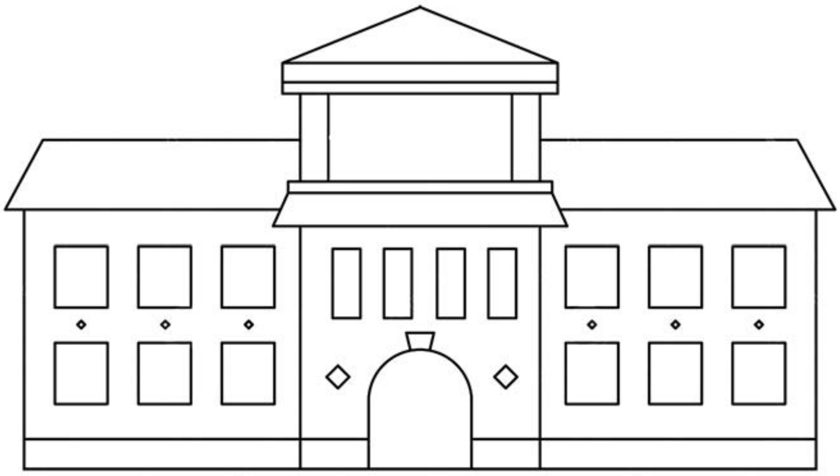
(अ) दिनानि (आ) गृहाणि (इ) मित्राणि

(घ) छात्राः सायम् कुत्र आगमिष्यन्ति ?

(अ) गृहम् (आ) विद्यालयम् (इ) वाचनालयम्

मेरो नाम अंशुमाली हो । म विद्यार्थी हुँ । म विद्यालय जाने छु । त्यहाँ अध्यापकहरू र अध्यापिकाहरू हुनुहुने छ । मेरा साथीहरू पनि विद्यालय आउने छन् । त्यहाँ हामी दिनभरि पढ्ने छौँ । हामी बेलुकी घर आउने छौँ ।

८. रङ्गम् भरित्वा चित्रस्य नाम लिखत *(रङ भरी चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

अयम् -------------------------- अस्ति ।

९. अधस्थम् शब्दरूपम् पठित्वा श्रुतिलेखनम् कुरुत *(तलका शब्दरूप पढी श्रुतिलेखन गर्नुहोस्)*

पुंलिङ्गम्

ग्रन्थः
यात्रिकः
शिक्षकः
चत्वरः

स्त्रीलिङ्गम्

शिक्षिका
लेखनी
कक्षा
पट्टमार्जनी

नपुंसकलिङ्गम्

वातायनम्
वाद्यम्
कृत्यम्
ज्ञानम्

सर्वदा - सधैँ, Always
उत्तमम् - राम्रो, Good
कृत्यम् - काम, Work
यात्रिकः - यात्री, Traveller
द्वारम् - ढोका, Door
ज्ञानम् - विद्या, Wisdom
पाठः - पाठ, Lesson
सायम् - साँझ, Evening
वातायनम् - झ्याल, Window
उत्पीठः - डेस्क, Desk
ग्रन्थः - पुस्तक, Book
आदिनम् - दिनभरि, Whole day
चत्वरः - चउर, Ground
मुद्गरः - मुङ्ग्रो, Bat
मित्राणि - साथीहरू, Friends
चारु - राम्रो, Nice
ज्ञानवारिधिः - ज्ञानको सागर, Ocean of knowledge
शिक्षकः - अध्यापक, Teacher
पाठमन्दिरम् - विद्यालय, School
लघुदण्डः - सानो छडी, Small stick
पाठ्यपुस्तकम् - पाठ्यपुस्तक, Text book
कक्षाकोष्ठः - कक्षाकोठा, Classroom
पट्टलेखनी - पाटीमा लेख्ने ठुलो टाँका भएको मोटो कलम, मार्कर, Board marker
पट्टमार्जनी - पाटीमा लेखेको मेटाउने साधन, डस्टर, Board duster
वाचनालयः - पठनशाला, Reading room
ततम् - तारवाला बाजा (तन्त्री वाद्य), Stringed instrument

एकादशः पाठः

विद्यालयस्य परिसरः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

छात्रो याति गच्छति छात्रा
भवति प्रत्यहम् रम्या यात्रा ।
बालः खेलति क्रीडति बाला
पठति कुमारः लिखति च माला ॥

सूर्यो भाति विहायसि नीले
चकास्ति चन्द्रमा गगने विम्मले ।
रमते बालः क्रीत्वा क्रीडाम्
चलति दुर्जनः दत्त्वा पीडाम् ॥

छात्र जान्छ । छात्रा जान्छिन् । यात्रा सधैँ रमाइलो हुन्छ । बालक खेल्छ । बालिका खेल्छिन् । कुमार पढ्छ । माला लेख्छिन् । निलो आकाशमा सूर्य चम्किन्छ । सफा आकाशमा जून लाग्छ । बालक खेल खेलेर रमाउँछ । दुर्जन दुःख दिएर हिँड्छ ।

२. उदाहरणम् अनुसृत्य वर्णम् योजयित्वा शब्दम् निर्मात *(उदाहरणमा दिएजस्तै वर्ण जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

क् + अ + र् + ई + ड् + आ = क्रीडा

(क) प् + अ + त् + र् + इ + क् + आ = -----------------

(ख) प् + अ + ठ् + अ + न् + त् + इ = -----------------

(ग) व् + इ + द् + य् + आ = -----------------

(घ) ल् + ए + ख् + अ + न् + ई = -----------------

(ङ) म् + अ + स् + ई + क् + ऊ + प् + ई = -----------------

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थान् शब्दान् योजयित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

पुस्तकालयः, ग्रन्थपालः, पठन्ति, पुस्तकानि, पत्रिकाः, कोलाहलः

अयम् ---------------- अस्ति । ---------------- पुस्तकानि यच्छति । छात्राः पुस्तकानि गृहीत्वा ---------------- । केचन ---------------- पठन्ति, केचन च ---------------- पठन्ति । अत्र ---------------- निषिद्धः अस्ति ।

यो पुस्तकालय हो । ग्रन्थपाल पुस्तकहरू दिनुहुन्छ । विद्यार्थीहरू पुस्तक लिएर पढ्छन् । कोही पुस्तक पढ्छन् र कोही पत्रिका पढ्छन् । यहाँ हल्ला गर्न पाइँदैन ।

४. चित्रम् पश्यत ततो नामानि वदत *(चित्र हेर्नुहोस् र नाम भन्नुहोस्)*

	
लेखनी	तूलिका

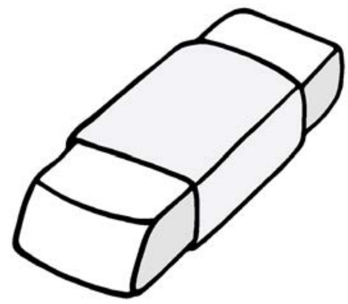
मसीकूपी

अभ्यासपुस्तिका

पत्रिका

पत्रमार्जनी

५. अधस्थवाक्यम् पठित्वा श्रुतिलेखनम् कुरुत *(तलका वाक्य पढी श्रुतिलेखन गर्नुहोस्)*

(क) अहम् अभ्यासपुस्तिकायाम् कक्षाकार्यम् गृहकार्यम् च लिखामि ।

(ख) अहम् प्रतिदिनम् पत्रिकाम् पठामि ।

(ग) वर्णलेखन्या चित्रे रङ्गम् भरामि ।

(घ) तूलिका कृष्णवर्णम् अक्षरम् लिखति ।

(ङ) पत्रमार्जनी तूलिकया लिखितम् मार्जयति ।

(क) म अभ्यासपुस्तिकामा कक्षाकार्य र गृहकार्य लेख्छु ।

(ख) म हरेक दिन पत्रिका पढ्छु ।

(ग) साइनपेनले चित्रमा रङ भर्छु ।

(घ) सिसाकलमले कालो अक्षर लेख्छ ।

(ङ) इरेजरले सिसाकलमले लेखेको मेट्छ ।

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

वर्णलेखनी

पत्रिका

मसीकूपी

तूलिका

ग्रन्थपालः

लेखनी

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

भाद्रः पर्वणाम् मासः अस्ति । अस्मिन् मासे हरितालिका, ऋषिपञ्चमी, गौरापर्व, इन्द्रयात्रा, जितियापर्व, पितृ-अमावास्या चेति पर्वाणि भवन्ति । एतेषु विविधानाम् देवतानाम् पूजनम् भवति । अस्मिन् मासे पितृस्मरणम् पितृदर्शनम् च भवति । एतानि लोकप्रियाणि पर्वाणि सन्ति । एतेषु पर्वसु जनाः व्रतम् अपि आचरन्ति । एतेषाम् पर्वणाम् धार्मिकम् सांस्कृतिकम् च महत्त्वम् वर्तते ।

भदौ महिना पर्वहरूको महिना हो । यस महिनामा हरितालिका, ऋषिपञ्चमी, गौरापर्व, इन्द्रजात्रा, जितियापर्व र कुसेऔँसी पर्व पर्दछन् । यी पर्वहरूमा विभिन्न देवताको पूजा हुन्छ । प्रायः यसै महिनामा पितृको दर्शन र स्मरण पनि हुन्छ । यी लोकप्रिय पर्व हुन् । यी पर्वमा मानिसहरू व्रत पनि बस्दछन् । यी पर्वको धार्मिक र सांस्कृतिक महत्त्व छ ।

८. अधस्थम् संवादम् श्रुणुत ततः समुचितोत्तरे (√) चिह्नम् योजयत *(संवाद सुन्नुहोस् र सही प्रश्नोत्तरमा ठिक (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

सूर्यमानः : रसिके ! कुत्र गच्छसि ?

रसिका : पुस्तकापणम् गच्छामि । त्वम् अपि गच्छसि ?

सूर्यमानः : न, अहम् न गच्छामि । मम किमपि क्रेतव्यम् नास्ति । त्वम् किम् क्रेतुम् इच्छसि ?

रसिका : अहम् लेखनीम्, तूलिकाम्, पत्रमार्जनीम् च क्रेतुम् इच्छामि । मम कृते एतानि वस्तूनि आवश्यकानि सन्ति ।

सूर्यमानः : अहो ! पत्रमार्जनी तु मम कृते अपि आवश्यकी अस्ति । अस्तु, पश्चात् क्रेष्यामि । गच्छ । पुनर्मिलाव ।

रसिका : अस्तु सूर्यमान ! गच्छामि । पुनर्मिलाव ।

(क) रसिका कुत्र गच्छति ?

(अ) फलापणम्   (आ) पुस्तकापणम्   (इ) दुग्धापणम्

(ख) सूर्यमानस्य कृते किम् आवश्यकम् अस्ति ?

(अ) तूलिका   (आ) लेखनी   (इ) पत्रमार्जनी

(ग) का लेखनीम्, तूलिकाम्, पत्रमार्जनीम् च क्रेतुम् इच्छति ?

(अ) रसिका   (आ) सूर्यमानः   (इ) रसिकायाः भ्राता

(घ) सूर्यमानः आवश्यकम् वस्तु कदा क्रेष्यति ?

(अ) श्वः   (आ) पश्चात्   (इ) आगामिनि वर्षे

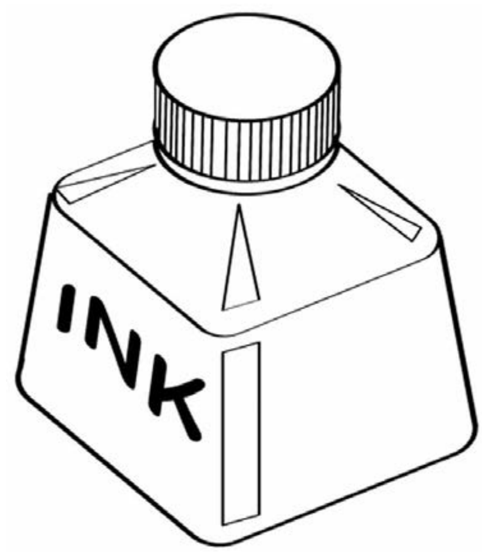
सूर्यमान	:	रसिका ! कहाँ जान्छ्यौ ?
रसिका	:	पुस्तक पसल जान्छु । तिमी पनि जान्छौ ?
सूर्यमान	:	अहँ, म जान्नँ । मेरो केही पनि किन्नुपर्ने छैन । तिमी के किन्न चाहन्छ्यौ ?

रसिका : म कलम, पेन्सिल र इरेजर किन्न चाहन्छु । मेरा लागि यी वस्तुहरू आवश्यक छन् ।

सूर्यमान : अहो ! इरेजर त मेरा लागि पनि आवश्यक छ । होस्, पछि किनुँला । जाऊ । फेरि भेटौँला ।

रसिका : हुन्छ सूर्यमान ! जान्छु । फेरि भेटौँला ।

९. रङ्गम् भरित्वा चित्रस्य नाम लिखत *(रङ भरी चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

इयम् ---------------- अस्ति ।

प्रत्यहम् - सधैँ, Always
यात्रा - घुमघाम, Travel
सूर्यः - सूर्य, Sun
चन्द्रमा - चन्द्रमा, Moon
गगनम् - आकाश, Sky
दुर्जनः - खराब मानिस, Bad man

लेखनी - कलम, Pen
तूलिका - सिसाकलम, Pencil
मसीकूपी - मसीको भाँडो, Inkpot
पत्रिका - पत्रिका, Newspaper
ग्रन्थपालः - पुस्तक व्यवस्थापक, Bookkeeper

कोलाहलः - हल्ला, Noise
पुस्तकालयः - पुस्तकालय, Library
वर्णलेखनी - रङ्गीन अक्षर लेख्ने कलम, Colour pen
पत्रमार्जनी - सिसाकलमले लेखेको मेट्ने वस्तु, Eraser

द्वादशः पाठः विद्यालयस्य कार्यकलापः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

गत्वा नित्यम् विद्याशालाम्
पठाम सर्वे अक्षरमालाम् ।
सम्यगधीत्य सर्वान् पाठान्
धराम सर्वे विद्यामालाम् ॥

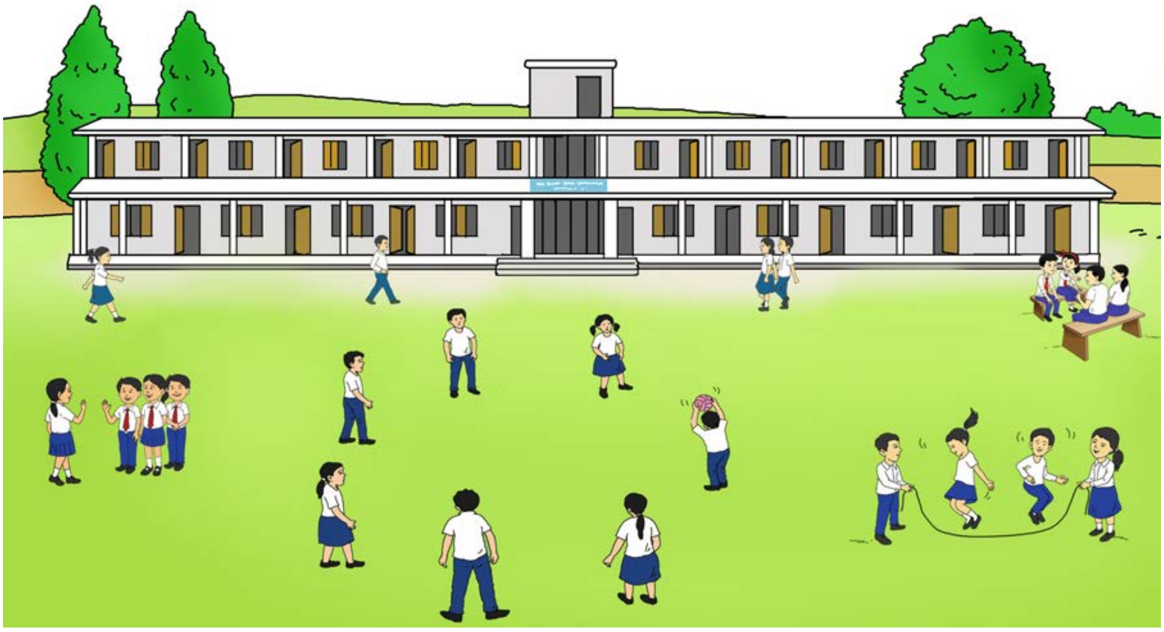
लेखे, पठने, प्रश्नोत्तरणे
त्यजाम सर्वे लज्जालस्ये ।
नित्यम् लब्ध्वा नूतनज्ञानम्
खलु करवाम स्तुत्यम् कृत्यम् ॥

(हामी) सबै सधैँ विद्यालय गएर वर्णमाला पढौँ । सबै पाठ राम्ररी पढेर विद्या हासिल गरौँ । लेख्न, पढ्न, प्रश्न सोध्न र उत्तर दिन कहिल्यै पनि लाज नमानौँ । (यसबाट) सधैँ नयाँ ज्ञान पाएर अवश्य नै राम्रा काम गरौँ ।

२. उदाहरणम् अनुसृत्य रिक्तस्थाने समुचितशब्दरूपम् लिखत *(उदाहरण हेरी खाली ठाउँमा उपयुक्त शब्दरूप लेख्नुहोस्)*

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पत्रम्	पत्रे	पत्राणि
चित्रम्	---------	चित्राणि
शीर्षकम्	शीर्षके	---------
वाक्यम्	---------	---------
---------	ज्ञाने	---------

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थान् शब्दान् योजयित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

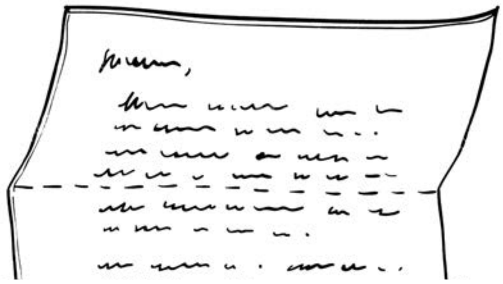

क्रीडाक्षेत्रम्, अत्र, क्रीडन्ति, कन्दुकेन, केचन, धावन्ति, दृश्यम्

एतत् विद्यालयस्य --------------- अस्ति । --------------- छात्राः --------------- । केचन --------------- क्रीडन्ति, केचन च रज्जुक्रीडाम् कुर्वन्ति । अत्र --------------- छात्राः --------------- । क्रीडाक्षेत्रस्य --------------- रमणीयम् अस्ति ।

यो विद्यालयको खेलमैदान हो । यहाँ विद्यार्थीहरू खेल्छन् । कोही भकुन्डो खेल्छन् र कोही डोरीखेल खेल्छन् । यहाँ केही विद्यार्थीहरू दौडन्छन् । खेलमैदानको दृश्य रमाइलो छ ।

४. चित्रम् दृष्ट्वा नामानि वदत *(चित्र हेर्नुहोस् र नाम भन्नुहोस्)*

	
परिधानम्	पत्रम्

सूचनपट्टम्

कर्गजपट्टम्

पत्रावरकम्

तूलिकातक्षकम्

५. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दस्थान् वर्णान् भिन्त *(उदाहरण हेरी शब्दमा भएका वर्णहरू छुट्याउनुहोस्)*

कन्दुकम् = क् + अ + न् + द् + उ + क् + अ + म्

(क) पत्रम् = --

(ख) दृश्यम् = --

(ग) ज्ञानम् = --

(घ) कृत्यम् = ---

(ङ) गृहकार्यम् = ---

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

रज्जुक्रीडा

कन्दुकम्

लेखनम्

वाचनम्

क्रीडाक्षेत्रम्

पत्रावरकम्

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

मार्गशीर्षः कृषकाणाम् महत्त्वपूर्णः मासः अस्ति । अस्मिन् मासे कृषकाः क्षेत्राद् धान्यम् प्राप्नुवन्ति । अस्य मासस्य पूर्णिमायाः विशेषम् महत्त्वम् अस्ति । इयम् धान्यपूर्णिमा अस्ति । धान्यम् लोकप्रियम् अन्नम् अस्ति । कृषकाः उत्पादितम् धान्यम् गृहे नयन्ति । अनन्तरम् धान्यपूर्णिमायाः उत्सवः भवति । अस्मिन् दिने धार्मिकाः धान्यस्य दानम् कुर्वन्ति । अस्य धार्मिकम् महत्त्वम् अस्ति । नेवारसमुदायस्य जनाः च धान्यपूर्णिमाम् मानयन्ति । तत्र इयम् 'योमरी पुन्हिः' कथ्यते । किराताः अपि धान्यपूर्णिमाम् मानयन्ति । ते इमाम् 'उधौलीपर्व' कथयन्ति ।

मङ्सिर महिना किसानहरूको महत्त्वपूर्ण महिना हो । यस महिनामा किसानहरू खेतबाट धान भित्र्याउँछन् । यस महिनाको पूर्णिमाको विशेष महत्त्व छ । यो धान्यपूर्णिमा हो । धान लोकप्रिय अन्न हो । किसानहरूले उत्पादन गरेको धान घरमा लैजान्छन् अनि धान्यपूर्णिमाको उत्सव हुन्छ । यस दिनमा धार्मिक मानिसहरू धानको दान गर्दछन् । यसको धार्मिक महत्त्व छ । नेवार समुदायका मानिस पनि धान्यपूर्णिमा मनाउँछन् । त्यहाँ यसलाई 'योमरी पुन्हिः' भनिन्छ । किरातहरू पनि धान्यपूर्णिमा मनाउँछन् । उनीहरू यसलाई उधौली पर्व भन्दछन् ।

८. अनुच्छेदम् श्रुत्वा समुचितोत्तरे (√) चिह्नम् योजयत *(अनुच्छेद सुन्नुहोस् र सही उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

अहम् दीननाथः अस्मि । अहम् प्रातः पञ्चवादने जागर्मि । अनन्तरम् अहम् स्नानम् करोमि । ततः सूर्योदयः भवति । अहम् संसारस्य प्रकाशकम् सूर्यम् नमामि । अहम् विद्यालयस्य गतपाठस्य आवृत्तिम् करोमि । अहम् भोजनम् करोमि । अनन्तरम् अहम् विद्यालयम् गच्छामि ।

(क) दीननाथः कतिवादने जागर्ति ?

(अ) पञ्चवादने (आ) षड्वादने (इ) सप्तवादने

(ख) दीननाथः जागरणाद् अनन्तरम् किम् करोति ?

(अ) भोजनम् (आ) भ्रमणम् (इ) स्नानम्

(ग) दीननाथः कम् नमति ?

(अ) जलम् (आ) सूर्यम् (इ) वृक्षम्

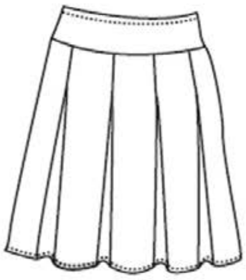
(घ) दीननाथः भोजनाद् अनन्तरम् कुत्र गच्छति ?

(अ) ग्रामम् (आ) नगरम् (इ) विद्यालयम्

म दीननाथ हुँ । म बिहान पाँच बजे उठ्छु । त्यसपछि म स्नान गर्छु । त्यसपछि सूर्योदय हुन्छ । म संसारका प्रकाशक सूर्यलाई नमस्कार गर्छु । म विद्यालयमा पहिले कक्षामा पढिसकेको पाठको आवृत्ति गर्छु । म भोजन गर्छु । त्यसपछि म विद्यालय जान्छु ।

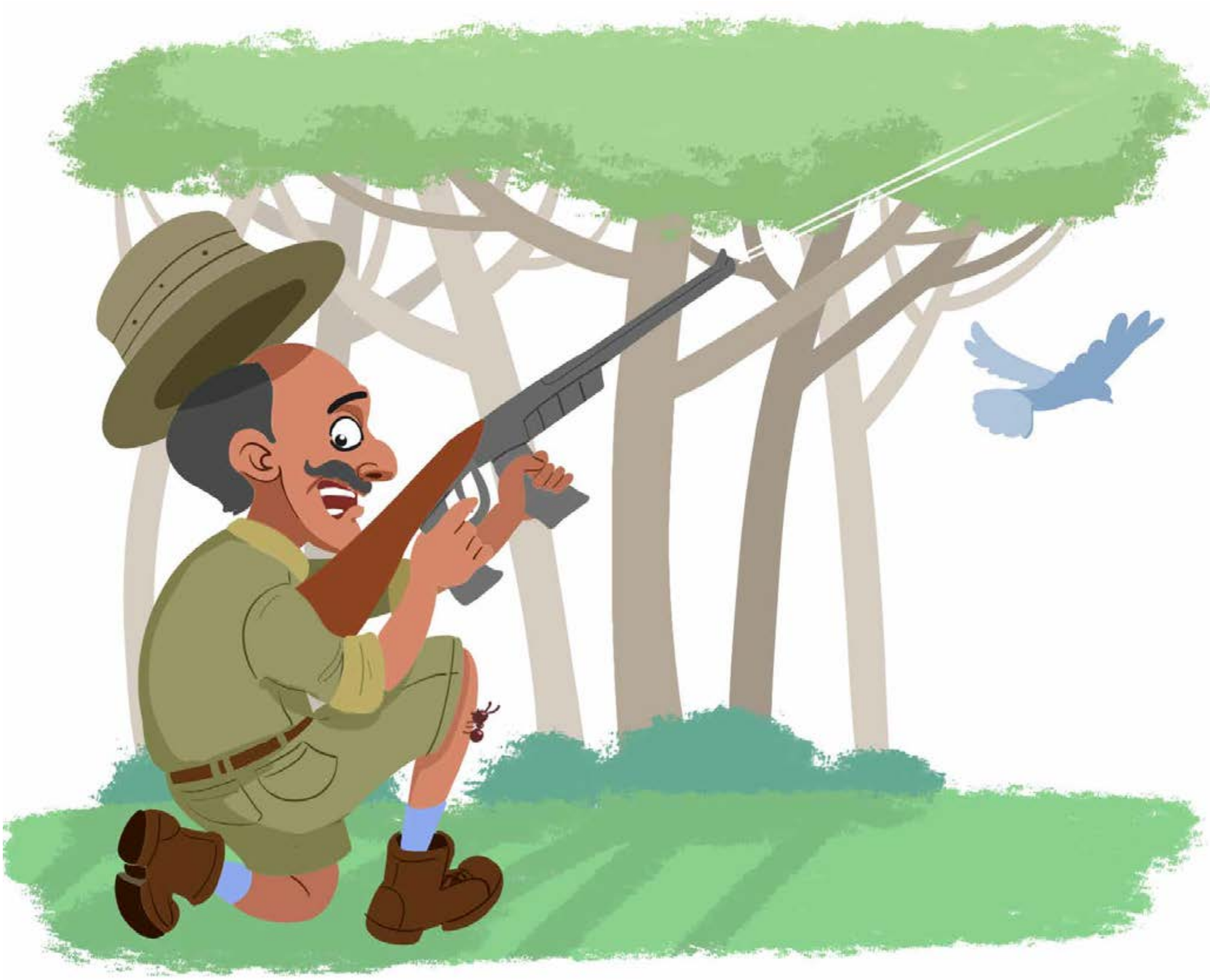
९. रङ्गम् पूरयित्वा नामानि लिखत *(रङ भरी चित्रको नाम लेख्नुहोस्)*

इदम् विद्यालयस्य -- अस्ति ।

१०. चित्रम् दृष्ट्वा वर्णनम् कुरुत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

पत्रम् - चिठी, Letter	पृच्छा - प्रश्न, Question	सूचनापट्टम् - सूचनापाटी, Noticeboard
पत्रावरकम् - खाम, Envelope	लज्जा - लाज, Shame	कक्षाकार्यम् - कक्षाकार्य, Classwork
वाक्यम् - वाक्य, Sentence	नित्यम् - सधैँ, Aways	गृहकार्यम् - गृहकार्य, Homework
वाचनम् - वाचन, Recitation	दृश्यम् - दृश्य, View	विद्याशाला - विद्यालय, School
शीर्षकम् - शीर्षक, Topic	परिधानम् - पहिरन, Dress	क्रीडाक्षेत्रम् - खेलमैदान, Playground
सम्यक् - राम्रो, Good	रज्जुक्रीडा - डोरीखेल, Skipping	

त्रयोदशः पाठः

पर्यावरणम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

उदेति सूर्यः करोति दिवसम्
वर्षति मेघः सिञ्चति क्षेत्रम् ।
मन्दम् मन्दम् वायोः सरणम्
स्वच्छम् शान्तम् पर्यावरणम् ॥

झरझर झरणाः कलकल नद्यः
वहन्ति सततम् तुहिनाचलतः ।
अहो ! सुरम्या सृष्टेः आभा
मेघैः छन्ना प्रभया भाता ॥

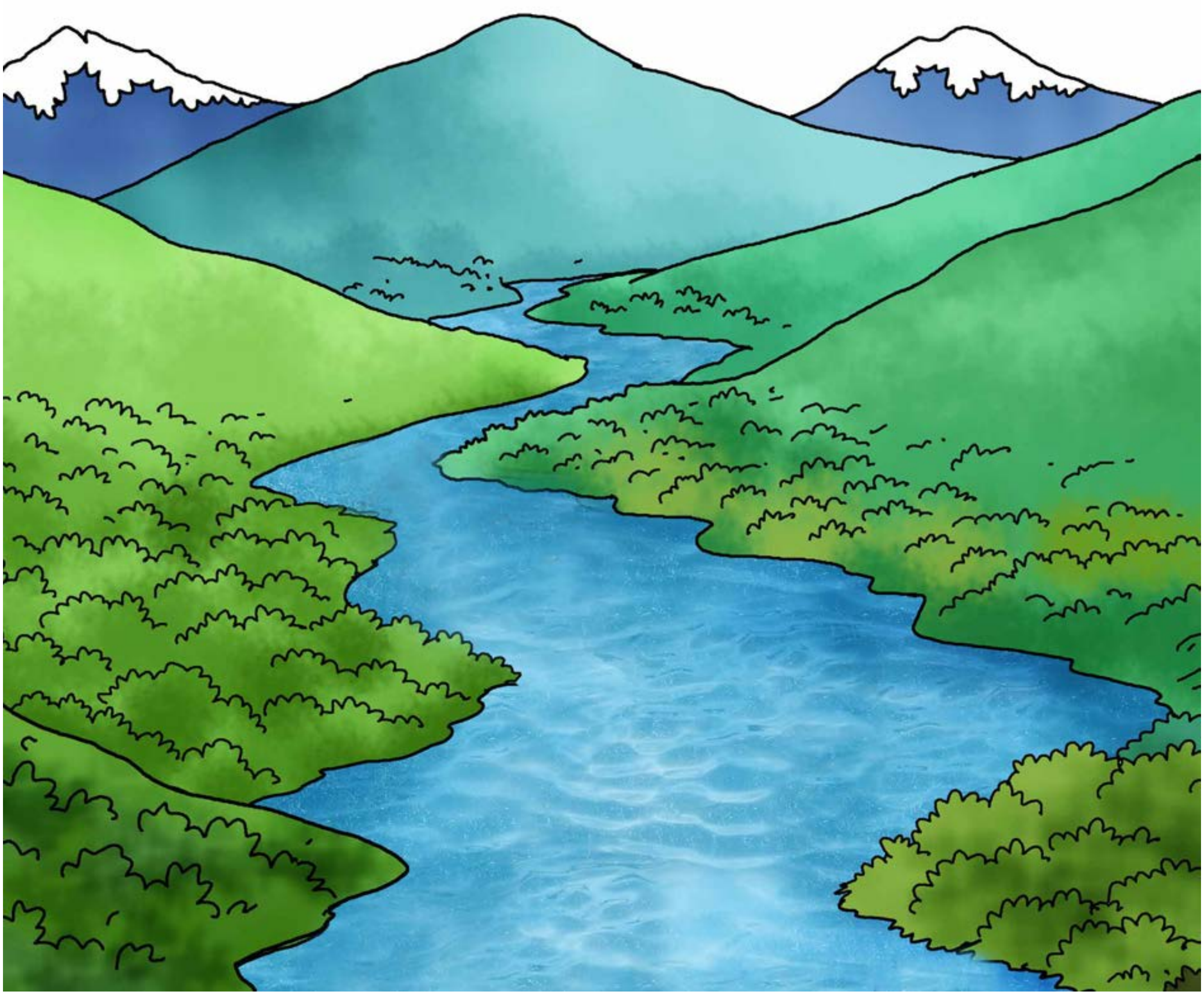

सूर्य उदाउँछ र दिन हुन्छ । मेघ बर्सिन्छ र जमिन भिजाउँछ । विस्तार विस्तार हावा चल्छ । स्वच्छ र शान्त पर्यावरण छ । झरना झरझर गर्छन् । नदी हिमालयबाट कलकल बग्छन् । अहा ! सृजनाको उज्यालो राम्रो छ । कुहिरोले ढाकेको (सुन्दरता) सूर्यको किरणले चम्किन्छ ।

२. चित्रम् वर्णयत *(चित्रमा के भइरहेको छ ? भन्नुहोस्)*

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थेन शब्देन वाक्यम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्दले वाक्य पूरा गर्नुहोस्)*

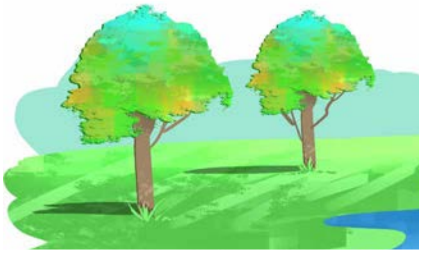

हिमालयः, नदी, जलम्, मृत्तिका, वहति, निर्झरः, वनम्, सरोवरः, धूमिका

अत्र श्वेतः -------------- अस्ति । ततः -------------- प्रभवति । नद्याः -------------- मृत्तिकाम् सिञ्चति । जलेन -------------- उर्वरा भवति । नदी कौटिल्यम् -------------- । -------------- पर्वतात् वेगेन पतति । नदीम् अभितः -------------- अस्ति । वनस्य मध्ये --------- अस्ति । सरोवरस्य अर्धभागे ---------- अस्ति ।

यहाँ सेतो हिमाल छ । त्यहाँबाट नदी बग्छ । नदीको पानीले माटोलाई भिजाउँछ । पानीले माटो उर्वर हुन्छ । नदी बाङ्गोटिङ्गो बहन्छ । झरना पर्वतबाट वेगले झर्दछ । नदीको दुवैतर्फ जङ्गल छ । जङ्गलको बिचमा तलाउ छ । तलाउको आधा भागमा कुहिरो लागेको छ ।

४. चित्रम् दृष्ट्वा नामानि वदत *(चित्र हेर्नुहोस् र नाम भन्नुहोस्)*

	
स्थलम्	मृत्तिका
	
क्षितिजम्	अन्तरिक्षम्
	
निर्झरः	दावानलः

५. रेफ(ˊ)-युक्तान् अयुक्तान् च शब्दान् पृथकपृथककोष्ठेषु लिखत *(रेफ (ˊ) को प्रयोग भएका र नभएका शब्दलाई छुट्टाछुट्टै कोठामा लेख्नुहोस्)*

मेघः, सूर्यः, मृत्तिका, निर्झरः, वर्षति, पर्यावरणम्, अन्तरिक्षम्

--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

--------------------	--------------------	--------------------

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

सरोवरः

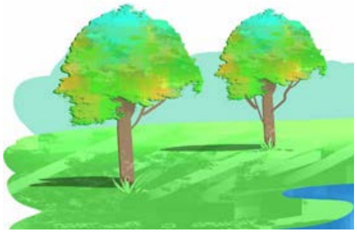
धूमिका

निर्झरः

स्थलम्

नदी

मेघः

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

‘देउडा’ लोकप्रियम् नृत्यगीतम् अस्ति । अत्र गायनम् नर्तनम् च सह एव भवति । इदम् नृत्यगीतम् नेपालस्य पश्चिमक्षेत्रे प्रसिद्धम् अस्ति । देउडापदस्य अर्थः समर्पणम् भवति । जनाः पर्वोत्सवे इदम् नृत्यगीतम् प्रस्तुवन्ति । इदम् सामूहिकम् नृत्यगीतम् अस्ति । अस्मिन् नार्यः पुरुषाः च सहभागिनः भवन्ति । अस्मिन् जनाः हस्तौ निगृह्य गोलाकारेण नृत्यन्ति । गायनम् च प्रश्नोत्तरशैल्या कुर्वन्ति । एकः समूहः गीतेन प्रश्नम् पृच्छति । अपरः समूहः तस्य उत्तरम् गीतेन एव ददाति ।

देउडा लोकप्रिय नृत्यगीत हो । यसमा गाउने र नाच्ने काम सँगै हुन्छ । यो नृत्यगीत नेपालको पश्चिमी क्षेत्रमा प्रसिद्ध छ । देउडा शब्दको अर्थ समर्पण हो । मानिसहरू विभिन्न पर्व तथा उत्सवमा यो नृत्यगीत प्रस्तुत गर्छन् । यो समूहमा प्रस्तुत गरिने नृत्यगीत हो । यसमा महिला र पुरुष दुवै सहभागी हुन्छन् । यसमा मानिसहरू एकअर्काको हात समाएर गोलो आकारमा नाच्दछन् । उनीहरू प्रश्नोत्तर शैलीमा गीत गाउँछन् । एउटा समूहले गीतमा प्रश्न सोध्दछ । अर्को समूहले गीतमै त्यसको उत्तर दिन्छ ।

८. अनुच्छेदम् पठित्वा समुचितविकल्पम् च विचित्य प्रश्नानाम् उत्तरम् दत्त *(अनुच्छेद पढ्नुहोस् र सही विकल्प छानी प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्)*

मम ग्रामस्य समीपे एकः सरोवरः अस्ति । सरोवरे स्वच्छम् जलम् वर्तते । तत्र पङ्कजम् विकसितम् अस्ति । जले हंसाः क्रीडन्ति । सरोवरम् परितः वृक्षाः सन्ति । तत्र अनेके खगाः वसन्ति । सरोवरस्य दृश्यम् मोहकम् अस्ति । जनाः दूरतः तम् विलोकयितुम् आगच्छन्ति ।

(क) ग्रामस्य समीपे कः अस्ति ?

(अ) हिमालयः (आ) सरोवरः (इ) निर्झरः

(ख) सरोवरस्य जलम् कीदृशम् वर्तते ?

(अ) स्वच्छम् (आ) विकसितम् (इ) मोहकम्

(ग) हंसाः कुत्र क्रीडन्ति ?

(अ) वृक्षे (आ) पङ्कजे (इ) जले

(घ) वृक्षेषु के वसन्ति ?

(अ) खगाः (आ) हंसाः (इ) जनाः

(ङ) सरोवरे किम् विकसितम् अस्ति ?

(अ) जलम् (आ) पङ्कजम् (इ) दृश्यम्

मेरो गाउँनजिकै एउटा तलाउ छ । तलाउमा स्वच्छ पानी छ । त्यहाँ कमल फुलेको छ । पानीमा हाँसहरू खेल्दछन् । तलाउको चारैतिर रुखहरू छन् । त्यहाँ चराहरू बस्छन् । तलाउको दृश्य लोभ्याउने खालको छ । मानिसहरू टाढादेखि तलाउ हेर्न आउँछन् ।

९. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

सूर्यः	वर्षति
मेघः	क्रीडन्ति
वायुः	उदेति
नद्यः	सरति
हंसाः	वहन्ति

उदेति = उदाउँछ, Rises
सूर्यः = सूर्य, Sun
दिवसः = दिन, Day
वर्षति = बर्सिन्छ, Rains
मेघः = बादल, Cloud
सिञ्चति = भिजाउँछ, Irrigates
क्षेत्रम् = जमिन, Land
मन्दम् = थोरै/सुस्त, Little
वायोः = हावाको, Of the wind
सरणम् = चलाइ/बहाव, The movement of wind
स्वच्छम् = स्वच्छ, Pure
शान्तम् = शान्त, Calm
पर्यावरणम् = वातावरण, Invironment
झरझरः = झरनाको आवाज, The sound of the waterfall

झरणाः = झरना, Waterfall
कलकलः = नदीको आवाज, The sound of the river
नद्यः = नदीहरू, Rivers
वहन्ति = बग्छन्, Flow

सततम् = निरन्तर, Constantly
तुहिनाचलतः = हिमालबाट, From the Himalaya
सुरम्या = ज्यादै राम्रो, The most beautiful
सृष्टेः = प्रकृतिको, Of the nature
आभा = शोभा/सुन्दरता, Beauty
मेघैः = बादलद्वारा, By cloud
छन्ना = ढाकिएको/छोपिएको, Covered
प्रभया = सूर्यको किरणले, By sunlight

भाता = देखिएको/प्रकाशित भएको, Lit/had been visible
पङ्कजम् = कमल (फूल), Lotus
सरोवरः = ताल/पोखरी, Lake
स्थलम् = जमिन, Dry land
दावानलः = डढेलो, Fire (in the forest)
क्षितिजम् = आकाश, Horizon
अन्तरिक्षम् = अन्तरिक्ष, Space
सरति = चल्छ, Moves
मृत्तिका = माटो, Clay

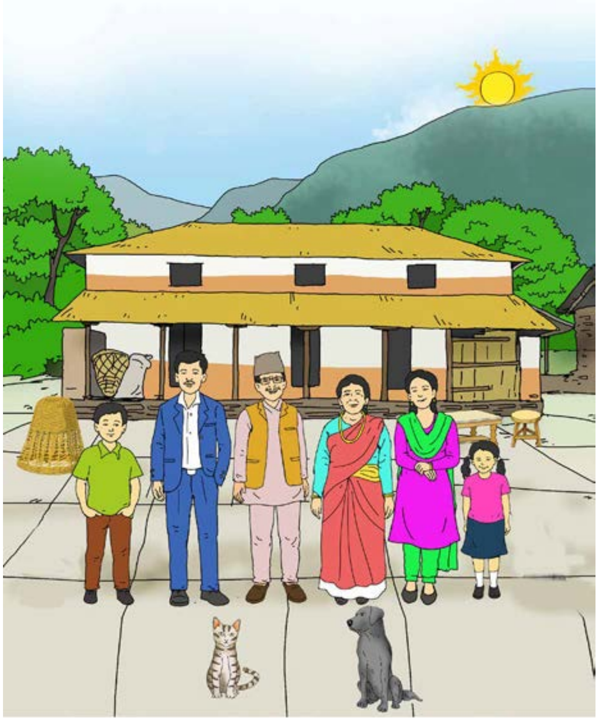
चतुर्दशः पाठः

पर्यायपदानि

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

वदन्तु वायुः खलु कस्य नाम ?
विमृश्य पर्यायपदे पठामः ।
वायुः यथा स्यात् पवनः तथैव
हिमालयः कः ? तुहिनाचलः सः ॥

आदित्यनाम्ना भुवने स्थितः कः ?
एषः रविः यः जगतः प्रकाशः ।
नदी इयम् का ? सरिताम् स्मरन्तु
कः पर्वतः ? चेत् शिखरम् वदन्तु ॥

भन्नुहोस्, वायु कसको नाम हो ? छलफल गरेर पर्यायपद पढौँ । वायु र पवनको अर्थ एउटै हो । हिमालय र तुहनाचलको अर्थ पनि उही हो । आदित्य नामबाट संसारमा के चिनिन्छ ? जगत्को प्रकाशक सूर्य चिनिन्छ । यो नदी के हो ? सरिता हो । पर्वत के हो ? शिखर हो ।

२. आवश्यकेषु स्थानेषु पूर्णविरामचिह्नम् (।) प्रयुज्य अधरस्थम् अनुच्छेदम् पुस्तिकायाम् लिखत *(आवश्यक स्थानमा पूर्णविराम (।) को प्रयोग गरी तलको अनुच्छेद कापीमा सार्नुहोस्)*

मम गृहे एका गौः अस्ति गौः दुग्धम् ददाति पिता गवे भोजनम् यच्छति सः ताम् प्रतिदिनम् पूजयति च माता गाम् दोग्धि अहम् दुग्धम् पिबामि गोः दुग्धम् मधुरम् भवति

----

३. अधस्थानि वाक्यानि पुनः लिखत *(तलका वाक्यलाई पुनः लेख्नुहोस्)*

कृषकाः कृषिकर्म कुर्वन्ति ।

मेघः तीव्रम् वर्षति ।

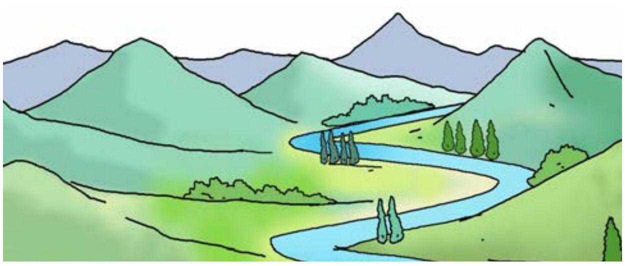
वर्षाणाम् जलेन नदीतटाकम् पूरयति ।

कृषकाः क्षेत्रे व्रीहिधान्यम् आरोपयन्ति ।

जलौघः मार्गम् व्याप्नोति ।

कृषकहरू खेतीपातीको काम गर्छन् । बादल जोडले बर्सिन्छ । वर्षाको पानीले नदी र नदीको तीर भरिन्छ । कृषकहरू खेतमा धानको बिरुवा रोप्छन् । बाढीले बाटो ढाक्छ ।

४. चित्रम् दृष्ट्वा नामानि पठत *(चित्र हेरी नाम पढ्नुहोस्)*

शिखरम्

पानीयम्

तुहिनाचलः

गगनम्

सरिता

आदित्यः

५. ह्रस्व-इकार(ि)-प्रयुक्तान् शब्दान् परिचिय कोष्ठकेषु लिखत *(ह्रस्व इकार (ि) को प्रयोग भएका शब्दहरू चिनी कोठामा लेख्नुहोस्)*

पानीयम्, सरिता, आदित्यः, वायुः, शिखरम्, आकाशः, तुहिनाचलः, रविः, भुवने, विमृश्य

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

पर्वतः	पानीयम्
हिमालयः	गगनम्
जलम्	शिखरम्
आकाशः	रविः
वायुः	सरिता
नदी	तुहिनाचलः
आदित्यः	पवनः

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

सरितायाः गृहम् नुवाकोटजनपदे अस्ति । तस्याः ग्रामस्य नाम तारुका अस्ति । तारुकाग्रामः चिरकालात् वृषयुद्धस्थलरूपेण प्रसिद्धः वर्तते । इयम् मनोरञ्जनदायिका स्पर्धा वर्तते । अस्याम् वृषयोः मध्ये युद्धस्पर्धा भवति । ताम् विलोक्य दर्शकाः मनोरञ्जनम् कुर्वन्ति । आयोजकः स्पर्धायाः

विजेतारम् पुरस्करोति । वृषस्वामिनः स्ववृषम् पौष्टिकभोजनैः बलवन्तम् कारयन्ति । प्रशिक्षणेन वृषम् युद्धाय सज्जम् विधाय एव स्पर्धायाम् योजयन्ति । इयम् स्पर्धा माघमासस्य प्रथमे दिवसे समायोज्यते । माघसङ्क्रान्तिः नेपालस्य प्रसिद्धम् पर्व अस्ति । इदम् पर्व 'माघेसङ्क्रान्ति' इति नाम्ना देशस्य विविधभागेषु आचर्यते । विविधजातीयाः जनाः इदम् पर्व सोल्लासम् समायोजन्ति । परन्तु अस्मिन् वृषयुद्धस्पर्धायाः आयोजनम् नुवाकोटजनपदे विशेषेण क्रियते । जयपृथ्वीबहादुर-सिंहस्य मातुलगृहम् तारुकाग्रामे आसीत् । नेपालिसाहित्ये तस्य महद् योगदानम् वर्तते । सः नेपालिभाषायाः प्रथमः वैयाकरणः अपि मन्यते । एकदा सः मातुलगृहम् प्रापत् । तदा सः बझाङजनपदस्य राजा आसीत् । तस्य स्वागतार्थम् मातुलः वृषयुद्धस्य आयोजनम् अकारयत् । ततः भूरि मनोरञ्जनम् अवाप्य सः स्पर्धायाः निरन्तरतायै मातुलम् अन्वरुणत् । ततः अद्यपर्यन्तम् प्रतिवर्षम् इयम् स्पर्धा प्रचलन्ती वर्तते । अधुना अस्याः लोकप्रियता वर्धमाना विद्यते । जनाः विविधजनपदतः वृषयुद्धम् विलोकयितुम् तत्र प्राप्नुवन्ति । स्पर्धायाः सुव्यवस्थायै अधुना व्यवस्थापनसमितिः अपि घटिता अस्ति । अस्याः संस्कृतेः प्रवर्धनाय सर्वकारेण अपि सहयोगः कृतः अस्ति ।

सरिताको घर नुवाकोट जिल्लामा छ । उनको गाउँको नाम तारुका हो । तारुका गाउँ लामो समयदेखि गोरु जुधाउने ठाउँका रूपमा प्रसिद्ध छ । यो मनोरञ्जनात्मक प्रतिस्पर्धा हो । यसमा दुई गोरुका बिच जुध्ने प्रतिस्पर्धा हुन्छ । त्यसलाई हेरेर दर्शकहरू मनोरञ्जन गर्छन् । आयोजकले विजेतालाई पुरस्कृत गर्छ । गोरु मालिकहरू आफ्नो गोरुलाई विभिन्न पौष्टिक आहार खुवाएर बलियो बनाउँछन् । उनीहरू प्रशिक्षण दिएर गोरुलाई युद्धका लागि तयार बनाएर मात्र प्रतिस्पर्धामा सहभागी गराउँछन् । यो स्पर्धा माघ महिनाको एक गते आयोजना गरिन्छ । माघको सङ्क्रान्ति नेपालको प्रसिद्ध पर्व हो । यो पर्व माघेसङ्क्रान्ति नामले देशका विभिन्न भागमा मनाइन्छ ।

विविध जातिका मानिस यो पर्व उल्लासपूर्वक मनाउँछन् । तर यस पर्वमा गोरु जुधाउने स्पर्धा भने नुवाकोटमा विशेष छ । जयपृथ्वीबहादुर सिंहको मामाघर तारुकामा थियो । नेपाली साहित्यमा उनको ठुलो योगदान छ । उनी नेपाली भाषाका प्रथम व्याकरणकार पनि मानिन्छन् । एकपटक उनी मामाघर गए । त्यति बेला उनी बझाङका राजा थिए । उनको स्वागतका लागि मामाले गोरु जुधाउने स्पर्धाको आयोजना गराए ।

त्यसबाट धेरै मनोरञ्जन पाएर उनले मामालाई स्पर्धालाई निरन्तरता दिन अनुरोध गरे । त्यस बेलादेखि हरेक वर्ष यो स्पर्धा चल्दै आएको छ । अहिले यसको लोकप्रियता बढ्दै गएको छ । विभिन्न जिल्लाबाट मानिसहरू यो स्पर्धा हेर्न त्यहाँ पुग्दछन् । स्पर्धाको सुव्यवस्थाका लागि अहिले व्यवस्थापन समिति पनि गठन गरिएको छ । यो संस्कृतिको संवर्धनका लागि अहिले सरकारले पनि सहयोग गरेको छ ।

८. अनुच्छेदम् पठित्वा समुचितोत्तरम् चित्वा प्रश्नानामुत्तरम् दत्त *(अनुच्छेद पढ्नुहोस् र सही विकल्प छानी प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्)*

हिमालयः हिमस्य आलयः वर्तते । अतः एषः सदैव हिमेन आच्छादितः भवति । एषः सर्वेषु पर्वतेषु महान् अस्ति । अतः अयम् पर्वतराजः अपि कथ्यते । अयम् नेपालस्य उत्तरस्याम् दिशि विराजते । अस्य अनेकानि शिखराणि उच्चतमानि वर्तन्ते । हिमालयः नदीनाम् स्रोतः वर्तते । हिमालयस्य कारणेन एव नेपालः जलस्रोतसा धनी वर्तते । हिमालयः विविधानाम् वनौषधानाम् च आकरः अस्ति । अत्र दुर्लभवनस्पतयः अपि उपलब्धाः सन्ति । अस्मिन् अनेकानि तीर्थस्थानानि विद्यन्ते । हिमालयः बहूनाम् मुनीनाम् तपोभूमिः अपि विद्यते ।

(क) हिमालयः केन आच्छादितः भवति ?

(अ) जलेन (आ) मृत्तिकया (इ) हिमेन

(ख) कः पर्वतेषु महान् वर्तते ?

(अ) हिमालयः (आ) नदी (इ) शिखरम्

(ग) पर्वतराजः कस्य नाम अस्ति ?

(अ) मुनेः (आ) हिमालयस्य (इ) नद्याः

(घ) हिमालयः नेपालस्य कस्याम् दिशि विराजते ?

(अ) उत्तरस्याम् (आ) पूर्वस्याम् (इ) दक्षिणस्याम्

(ङ) हिमालयः केषाम् तपोभूमिः विद्यते ?

(अ) वनौषधानाम् (आ) मुनीनाम् (इ) शिखराणाम्

हिमालय हिउँको घर हो । त्यसैले यो सधैँ हिउँले ढाकिएको हुन्छ । यो सबै पर्वतहरूमा ठुलो छ । त्यसैले यसलाई पर्वतराज पनि भनिन्छ । यो नेपालको उत्तर दिशामा रहेको छ । यसका अनेक शिखरहरू विश्वमै अग्ला छन् । हिमालय नदीहरूको स्रोत हो । हिमालयको कारणले नै नेपाल जलस्रोतमा धनी छ । हिमालय विविध जडीबुटीको खानी पनि हो । यहाँ दुर्लभ वनस्पतिहरू पनि छन् । यहाँ अनेक तीर्थस्थल पनि छन् । हिमालय धेरै ऋषिहरूको तपोभूमि पनि हो ।

९. कोष्ठकाद् उपयुक्तप्रश्नवाचकपदम् चित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोष्ठकबाट उपयुक्त प्रश्नवाचक पद छान्नुहोस् र खाली ठाउँमा लेख्नुहोस्)*

हिमालयः ------------------------ ? (कः, का, किम्)

सरिता ------------------------ ? (कः, का, किम्)

शिखरम् ------------------------ ? (कः, का, किम्)

पवनस्य ------------------------ ? (कस्य, कस्याः, केषाम्)

नदी ------------------------ ?   (कः, का, किम्)

सरिताम् ------------------------ ?   (कम्, काम्, किम्)

१०. चित्रम् वर्णयत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

वदन्तु = भन्नुहोस् (तपाईंहरू), Tell
वायुः = हावा, Wind
खलु = प्रश्नसूचक एक अव्यय, A particle implying inquiry
विमृश्य = छलफल गरेर, By discussing
पर्यायपदे = मिल्दो अर्थ भएका दुई शब्द/पर्याय, Synonyms
तथैव = (तथा+एव) त्यस्तै नै, Like that
तुहिनाचलः = हिमाल, Mountain
आदित्यः/रविः = सूर्य, Sun
एषः = यो, This
सः = त्यो, That
यः = जो, What
जगतः = सृष्टिको, Of the world
प्रकाशः = प्रकाश, Light
सरिता = नदी, River
शिखरम्/पर्वतः = पर्वत, Peak
पानीयम् = पानी, Water
आकाशः = आकाश, Sky
स्मरन्तु = सम्झिनू, Remember

पञ्चदशः पाठः

स्वच्छीकरणम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

जलस्य स्वच्छीकरणम् कार्यम्
स्थलस्य स्वच्छीकरणम् कार्यम् ।
स्थल-जल-वायुषु मास्तु सङ्करः
रक्षतु दावम् दावानलतः ॥
तरोः रोपणम् बहु करवाणि
विषविहीनानि कृषिकर्माणि ।
पशोः पालनम् रक्षाम् कुर्यात्
समभूतेषु समभावः स्यात् ॥

पानी स्वच्छ पार्नुपर्छ । जमिन स्वच्छ बनाउनुपर्छ । जमिन, पानी र वायुमा फोहोर मिसिनु हुँदैन । वनलाई डँढेलोबाट बचाउनुपर्छ । धेरै बोटबिरुवा रोप्नुपर्छ । कृषिकार्य विषरहित पार्नुपर्छ । पशुपालन गर्नुपर्छ । तिनको रक्षा पनि गर्नुपर्छ । सबै प्राणीमा समानताको भावना हुनुपर्छ ।

२. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दरूपम् परिवर्तयत *(उदाहरण हेरी शब्दको रूप परिवर्तन गर्नुहोस्)*

जल - जलस्य	स्थल - ------------	वन - ------------
पवन - ------------	आदित्य - ------------	विद्यालय - ------------
तरु - तरोः	गुरु - ------------	वायु - ------------
भानु - ------------	विष्णु - ------------	शत्रु - ------------

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकाद् उपयुक्तशब्दम् चित्वा अनुच्छेदम् पूरयत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकबाट उपयुक्त शब्द छानी अनुच्छेद पूरा गर्नुहोस्)*

वृक्षरोपणम्, प्रदूषणम्, मानवीय-क्रियाकलापाः, कर्तनम्, सृष्टेः, प्राणवायुम्, हिताय, वृक्षाणाम्

प्रदूषणस्य निवारणाय ------------ अत्यावश्यकम् अस्ति । इदानीम् ------------ भयावहा समस्या वर्तते । ------------ एव प्रदूषणम् जनयन्ति । वृक्षाणाम् विवेकहीनम् ------------ सङ्कटस्य आह्वानम् अस्ति । वृक्षाः ------------ आधाराः सन्ति । वृक्षाः एव प्राणिभ्यः ------------ ददति । वृक्षाः प्राणिनाम् ------------ पर्यावरण-रक्षणाय च समर्पिताः भवन्ति । अतः अस्माभिः ------------ रोपणम् रक्षणम् च कर्तव्यम् ।

प्रदूषणबाट बच्न वृक्षरोपण अत्यावश्यक छ । अहिले प्रदूषण डरलाग्दो समस्याका रूपमा रहेको छ । मानवीय क्रियाकलापले नै प्रदूषण निम्त्याउँछन् । विवेक नपुऱ्याईकन रुख काट्नु सङ्कटलाई निम्तो दिनु हो । वृक्ष नै सृष्टिका आधार हुन् । वृक्षले नै प्राणीलाई प्राणवायु (अक्सिजन) दिन्छन् । रुखहरू प्राणीको हित र वातावरण संरक्षणका लागि समर्पित हुन्छन् । त्यसैले हामीले रुख रोप्नुपर्छ र त्यसको संरक्षण पनि गर्नुपर्छ ।

४. चित्रम् दृष्ट्वा नामानि भणत *(चित्र हेर्नुहोस् र नाम भन्नुहोस्)*

जलमूलस्य स्वच्छीकरणम्

वृक्षरोपणम्

पशुपालनम्

विषविहीना कृषिः

५. शब्दम् उच्चार्य 'अर्' ध्वनियुक्तम् शब्दम् परिचिय कोष्ठकेषु लिखत *(शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र 'अर्' ध्वनि आउने शब्दको पहिचान गरी कोठामा लेख्नुहोस्)*

सर्वभूतेषु, कार्यम्, कृषिकर्माणि, वर्षति, कुर्यात्, पर्यावरणम्, निर्झरः

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

वनस्य संरक्षणम्

पशूनाम् पालनम्

गृहस्य स्वच्छीकरणम्

मार्गस्य स्वच्छीकरणम्

वृक्षाणाम् रोपणम्

सरोवरस्य स्वच्छीकरणम्

७. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

प्रकृतेः पूजनम् अस्माकम् संस्कृतिः अस्ति । नेपाले प्रायेण सर्वविधानाम् प्राकृतवस्तूनाम् पूजनम् भवति । वयम् प्रतिदिनम् भूमेः पूजनम् वन्दनम् च कुर्मः । वयम् वृक्षम् पूजयामः । वयम् पशुपक्षिणाम् च पूजनम् कुर्मः । अत्र सर्पराजस्य नागस्य अपि पूजनम् भवति । अत्र पाषाणस्य, मृत्तिकायाः, नद्याः च पूजा विधीयते । नदी तु बहूनाम् जनानाम् कृते तीर्थस्थलम् एव वर्तते । अत्र सूर्यस्य, चन्द्रस्य, अन्यग्रहाणाम् च पूजनम् भवति । यमपञ्चके जनाः काकम्, कुक्कुरम् च पूजयन्ति । तस्मिन् गोः, वृषभस्य, मानवस्य च पूजा भवति । 'छठपर्व' इत्यस्मिन् सूर्यस्य विशेषेण पूजा भवति । नैपालकाः जनाः स्वकीयपरम्पराम् अनुसृत्य प्राकृतवस्तुनः पूजाम् कुर्वन्ति एव ।

प्रकृतिको पूजन हाम्रो संस्कृति हो । नेपालमा प्रायः सबै प्रकारका प्राकृतिक वस्तुको पूजा हुन्छ । हामी प्रतिदिन भूमिको पूजा र वन्दना गर्छौं । हामी रुखलाई पुज्दछौं । हामी पशु र पक्षीको पनि पूजा गर्छौं । यहाँ सर्पराज नागको पनि पूजा हुन्छ । यहाँ ढुङ्गा, माटो र नदीको पनि पूजा गरिन्छ । नदी त धेरै मानिसका लागि तीर्थस्थल नै हो । यहाँ सूर्य, चन्द्रमा र अन्य ग्रहको पनि पूजा हुन्छ । यमपञ्चक (तिहार) मा मानिसहरू काग र कुकुरलाई पुज्दछन् । तिहारमा गाई, गोरु र मानवको पनि पूजा हुन्छ । छठपर्वमा सूर्यको विशेष रूपले पूजा हुन्छ । नेपालीहरू आफ्नो परम्पराअनुसार प्राकृतिक वस्तुको पूजा गर्छन् नै ।

८. अनुच्छेदम् पठित्वा समुचितविकल्पम् विचित्य प्रश्नानाम् उत्तरम् दत्त *(अनुच्छेद पढ्नुहोस् र सही विकल्प छानी प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्)*

मम पिता कृषकः अस्ति । सः क्षेत्रे अन्नानि शाकानि च उत्पादयति । सः फलानाम् अपि उत्पादनम् करोति । सः कदापि कृषिकर्मसु विषादीनाम् प्रयोगम् न करोति । सः मृत्तिकाम् च प्राकृतमलेन उर्वराम् करोति, परन्तु अधुना जनाः कृषौ विषाणाम् अतिप्रयोगम् कुर्वन्ति । तेन खाद्यवस्तूनि दूषितानि जातानि सन्ति । तेषाम् सेवनेन जनाः रुग्णाः जाताः सन्ति । विषस्य अधिकप्रयोगेण असाध्यरोगाः वर्धन्ते । विषेण वायोः मृत्तिकायाः च प्रदूषणम् अपि वर्धमानम् वर्तते । प्रदूषणम् रोगाणाम् प्रमुखम् कारणम् अस्ति । अतः अस्माभिः विषरहिता कृषिः अवलम्बनीया ।

(क) पिता किम् किम् उत्पादयति ?

(अ) अन्नानि (आ) अन्नानि, शाकानि च

(इ) अन्नानि, शाकानि, फलानि च

(ख) केन खाद्यवस्तूनि दूषितानि जातानि सन्ति ?

(अ) विषादीनाम् अधिकप्रयोगेण (आ) जलस्य सेचनेन

(इ) प्राकृतमलस्य प्रयोगेण

(ग) असाध्यरोगाणाम् कारणम् किम् ?

(अ) विषरहिता कृषिः (आ) विषम् (इ) भोजनम्

(घ) प्रदूषणम् केषाम् कारणम् वर्तते ?

(अ) स्वास्थ्यस्य (आ) विषस्य (इ) रोगाणाम्

(ङ) अस्माभिः कीदृशी कृषिः अवलम्बनीया ?

(अ) रासायनिकमलयुक्ता (आ) विषरहिता (इ) विषसहिता

मेरो बुबा कृषक हुनुहुन्छ । उहाँ अन्नबाली र सागसब्जी (तरकारी) उब्जाउनुहुन्छ । उहाँ फलफूलको पनि खेती गर्नुहुन्छ । उहाँ कहिल्यै खेतीपातीमा विषादीको प्रयोग गर्नुहुन्न । उहाँ माटोलाई प्राकृतिक (कम्पोस्ट) मलको प्रयोगले उब्जाउ बनाउनुहुन्छ । तर मानिसहरू अहिले कृषिमा विषादीको अत्यधिक प्रयोग गर्छन् । त्यसबाट खाद्यवस्तु दूषित भएका छन् । त्यस्ता वस्तुको सेवनले मानिसहरू रोगी भएका छन् । विषको अधिक प्रयोगले निको नहुने रोगहरू बढ्छन् । विषले हावा र माटोको प्रदूषण पनि बढाएको छ । प्रदूषण नै रोगको प्रमुख कारण हो । त्यसैले हामीले विषरहित कृषि अपनाउनुपर्छ ।

९. पाठम् अनुसृत्य परस्परम् सम्मिल्य च पुस्तिकायाम् लिखत *(पाठको गीतको सहयोगले जोडा मिलाउनुहोस् र कापीमा वाक्यांश लेख्नुहोस्)*

जलस्य	कृषिकर्माणि
स्थलस्य	समभावः
तरोः	पालनम्
विषविहीनानि	स्वच्छीकरणम्
पशोः	रोपणम्
समभूतेषु	स्वच्छीकरणम्

१०. चित्रम् वर्णयत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

जलम् = पानी, Water
स्थलम् = जमिन, Land
वायुः = हावा, Wind
स्वच्छीकरणम् = सफाइ, Cleanliness
सङ्करः = मिसिनु, Mixture
दावः = वन, Forest
दावानलतः = डँढेलोबाट, From forestfire
तरुः = रुख, Tree
सर्वभूतः = सबै प्राणी, All creatures
समभावः = समान भावना, Equal feeling
कर्तनम् = काट्ने काम, Cutting
प्राणवायुः = जीवन बचाउने हावा, Oxygen
हितम् = कल्याण, Welfare
आरोपणम् = रोप्ने काम, Planting
सरोवरः = तलाउ, Lake
शाकम् = साग, Green vegetable
प्रदूषणम् = फोहोर, Pollution
असाध्यः = निको पार्न नसकिने, Uncurable
भानुः = सूर्य, Sun
शत्रुः = वैरी, Enemy

षोडशः पाठः

चित्रनिर्माणम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

सरलाम् रेखाम् कुर्युः छात्राः
सरलाम् रेखाम् कुर्युः ।
शनैः हस्तम् भ्रामयित्वा
वक्राम् रेखाम् कुर्युः ॥

नदीप्रवाहम् दृष्ट्वा छात्राः
तरङ्गरेखाम् कुर्युः ।
गगने मेघम् दृष्ट्वा छात्राः
तथैव रेखाम् कुर्युः ॥

परितः पर्वतश्रेणीम् दृष्ट्वा
पर्वतरेखाम् कुर्युः ।
रेखाम् रेखाम् योजयित्वा
वस्तुनिर्माणम् कुर्युः ॥

छात्रहरू ! सरल रेखा कोर । हात बिस्तारै घुमाएर बाङ्गो रेखा कोर । नदी बहेको हेरेर तरङ्ग रेखा कोर । आकाशको बादल हेरेर त्यस्तै रेखा बनाओ । पहाड शृङ्खला हेरी त्यस्तै रेखा कोर । रेखा रेखा मिलाएर वस्तुको चित्र बनाओ ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थशब्दम् प्रयुज्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोठामा दिइएका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

प्रासादः, विशालः, प्रकोष्ठाः, श्वेतः, हरितः, क्षेत्रे, महयम्

अयम् ------------ अस्ति । प्रासादः ------------ भवति । अस्मिन् प्रासादे बहवः ------------ सन्ति । प्रासादस्य रङ्गः ------------ अस्ति । गवाक्षाणाम् द्वारस्य च रङ्गः ------------ अस्ति । प्रासादः विशाले ------------ निर्मितः अस्ति । प्रासादः ------------ रोचते ।

यो दरबार हो । दरबार ठुलो हुन्छ । यस दरबारमा धेरै कोठाहरू छन् । दरबारको रङ सेतो छ । झ्याल र ढोकाको रङ हरियो छ । दरबार ठुलो ठाउँमा बनेको छ । दरबार मलाई मन पर्छ ।

३. चित्रस्य नाम शुद्धतया भणत *(चित्रका नाम शुद्धसँग भन्नुहोस्)*

(बु) द्धः

(क्रु) द्धः

(यु) द्धः

(रु) द्धः

(वृ) द्धः

(सि) द्धः

४. अंशम् योजयित्वा शब्दनिर्माणम् कुरुत *(टुक्रा जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

शब्दः	अंशः १	अंशः २
रङ्गलेखनी	रङ्ग	लेखनी
	चतुर्	भुजम्
	वृत्	तम्
	पर्वत	श्रेणी
	नदी	प्रवाहः
	तरङ्	गः

५. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

श्वेतः

कृष्णः

हरितः

पीतः

रक्तः

नीलः

६. अधस्थम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

फेवाह्रदः सुन्दरः वर्तते । अयम् पोखरानगर्याम् अस्ति । फेवाह्रदस्य मध्ये तालवाराही मन्दिरम् अस्ति । अतः अत्रत्यम् जनाः दर्शनार्थम् तत्र गच्छति । फेवाह्रदम् परितः हरितम् वनम् अस्ति । 'माछापुच्छ्रे' नामकस्य हिमालस्य छाया फेवाह्रदे दृश्यते । तद् दृश्यम् सुन्दरम् दृश्यते । अत्रत्याम् दृश्यावलीम् विलोकयितुम् बहवः पर्यटकाः आगच्छन्ति । फेवाह्रदे जनाः नौकया जलविहारम् कुर्वन्ति । अयम् ह्रदः अत्यन्तम् प्रसिद्धः अस्ति । अस्य संरक्षणम् अस्माकम् कर्तव्यम् अस्ति ।

फेवाताल सुन्दर छ । यो पोखरामा छ । फेवातालको माझमा तालवाराहीको मन्दिर छ । मानिसहरू दर्शन गर्न त्यहाँ जान्छन् । फेवातालको वरिपरि हरियो वन छ । माछापुच्छ्रे हिमालको छायाँ फेवातालमा पर्छ । फेवातालका वरिपरि मनोहर हिमशिखर छन् । त्यसैले यहाँको दृश्य सुन्दर देखिन्छ । यहाँको सुन्दर दृश्य हेर्न धेरै पर्यटक आउँछन् । फेवातालमा मानिसहरू डुङ्गा चढी घुम्छन् । यो ताल प्रसिद्ध छ । यसको संरक्षण गर्नु हाम्रो कर्तव्य हो ।

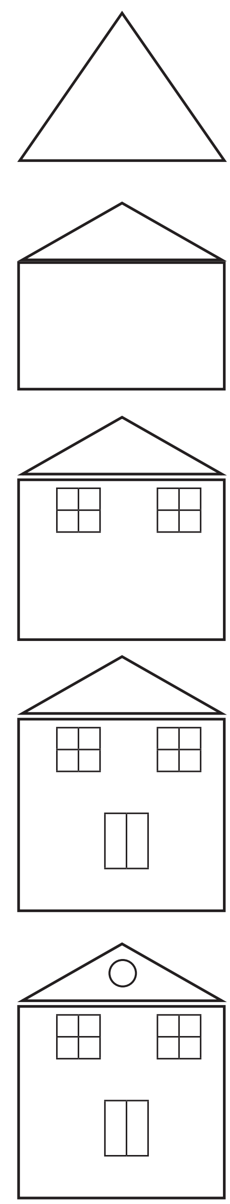
७. संवादम् पठित्वा चित्रम् निर्माय च साधूत्तरे (√) चिह्नम् योजयत *(संवाद पढेर चित्र बनाउनुहोस् र सही उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

(अनुजः अग्रजाम् चित्ररचनाविषये पृच्छति ।)

अनुजः - भो अग्रजे ! अहम् गृहस्य चित्रम् रचयितुम् इच्छामि । भवती शिक्षयतु माम् ।

अग्रजा - शृणु तर्हि । पूर्वम् त्रिभुजम् रचय ।

अनुजः - (क्षणानन्तरम्) रचितम् ।

अग्रजा - तस्य अधोभागे चतुर्भुजम् रचयित्वा योजय ।

अनुजः - (तथा कृत्वा) समाप्तम् ।

अग्रजा - तत्पश्चात् चतुर्भुजस्य अन्तः लघुनी चतुर्भुजे रचय । तयोः चतुर्भुजयोः मध्यभागात् द्वे सरलरेखे रचय ।

अनुजः - (कृत्वा) निर्मितम् ।

अग्रजा - समीचीनम् । चतुर्भुजस्य अधोभागे पुनः अपरम् चतुर्भुजम् रचय । मध्ये रेखाम् च रचय ।

अनुजः - रचयामि । (क्षणानन्तरम्) सम्पन्नम् ।

अग्रजा - ततः त्रिभुजस्य अन्तः वृत्तम् रचयित्वा माम् दर्शय ।

अनुजः - (कार्यम् समाप्य) जातम् ।

अग्रजा - सुन्दरम् जातम् न वा ?

अनुजः - इदम् तु अतीव सुन्दरम् अस्ति ।

(अनुजः हृष्टः सन् पितरौ चित्रम् दर्शयितुम् गच्छति ।

(क) कः चित्ररचनाम् कर्तुम् इच्छति ?

(अ) अनुजः (आ) अग्रजा (इ) पिता

(ख) गृहस्य चित्ररचनायाम् पूर्वम् किम् रचनीयम् ?

(अ) वृत्तम् (आ) त्रिभुजम् (इ) चतुर्भुजम्

(ग) सम्पन्ने चित्रे कति चतुर्भुजानि सन्ति ?

(अ) एकम् (आ) त्रीणि (इ) चत्वारि

(घ) चित्रम् कीदृशम् जातम् ?

(अ) विशालम् (आ) सुन्दरम् (इ) रमणीयम्

दिदी र भाइ चित्र बनाउने विषयमा कुराकानी गर्दै छन् । भाइ चित्र कसरी बनाऊँ भनी सोध्छ । दिदीले चित्र बनाउन सिकाउनुहुन्छ । दिदीले भाइलाई सबैभन्दा पहिले रेखा कोर्न लगाउनुहुन्छ । रेखाबाट त्रिभुज र चतुर्भुज पनि बनाउन सिकाउनुहुन्छ । दिदीले त्रिभुज र चतुर्भुजबाट घर पनि बनाउन सिकाउनुभयो । भाइले बनाएको घरको चित्र राम्रो थियो । दिदीले त्यसको प्रशंसा गर्नुभयो । भाइ खुसी हुँदै आमाबुबालाई चित्र देखाउन गयो ।

८. अधस्थितचित्रे रङ्गम् पूरयित्वा नाम लिखत *(तलको चित्रमा रङ भरेर नाम लेख्नुहोस्)*

एषः -------------------- अस्ति ।

९. उदाहरणम् अनुसृत्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(उदाहरण हेरेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

सः गच्छति ।	ते गच्छन्ति ।
सा गच्छति ।	ताः गच्छन्ति ।
बालकः गच्छति ।	बालकाः गच्छन्ति ।
बालिका गच्छति ।	बालिकाः गच्छन्ति ।
सः लिखति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	ताः पठन्ति ।
छात्रा हसति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	युवकाः तरन्ति ।
वृद्धः वसति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	ते गायन्ति ।
सा नृत्यति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	शिक्षिकाः पाठयन्ति ।
जनः वदति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	रमाः धावन्ति ।
सा क्रीडति ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	ते आगच्छन्ति ।

सरलः - सिधा, Straight line
रेखा - रेखा, line
वक्रः - बाङ्गो, Curved
हस्तः - हात, Hand
नदी - नदी, River
तरङ्गः - पानीको लहर, Wave
गगनम् - आकाश, Sky
मेघः - बादल, Cloud
पर्वतः - पहाड, Hill
श्रेणी - पङ्क्ति, Range
वस्तु - सामान, Thing
त्रिभुजः - तीन भुजा भएको आकृति, Triangle
चतुर्भुजः - चार भुजा भएको आकृति, Quadrilateral
वृत्तम् - गोलाकार, Circle
प्रासादः - दरबार, Palace
रङ्गः - रङ, Colour

सप्तदशः पाठः — वाद्यवादनम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

पुत्री - वाद्यम् स्वगृहे किमस्ति मातः
गानम् गातुम् इच्छति भ्राता ।

माता - मुरली अस्ति हि अस्ति मृदङ्गः
करतलध्वनिना सृष्टः रङ्गः ।

पुत्री - गानम् रचयति जनकः मधुरम्
भ्राता गायति गानम् सरलम् ।

माता - गानम् गीत्वा कुरु कार्याणि
नृत्यति भगिनी तत् पश्यामि ।

पुत्री - रमणम् रमणम् भवने रमणम्
रमणाय हि अन्यत् किम् करणम् ।

माता - आह्वय पितरम् अनुजम् अत्र
मुरलीम् वादय उच्चैः तत्र ।

छोरी : घरमा कुन बाजा छ ? भाइ गीत गाउन चाहन्छ ।
आमा : मुरली, मादल छ । बजाउँदा मिठो आवाज आउँछ ।
छोरी : बुबा मिठो गीत रचना गर्नुहुन्छ । भाइ सजिलो गीत गाउँछ ।
आमा : गीत गाएर काम गर । बहिनी नाच्छिन् । त्यो हेर्छ ।
छोरी : घरमा रमाइलो नै रमाइलो छ । रमाइलोका लागि अरू के गर्नु र ?
आमा : बुबा र भाइलाई बोलाऊ । ठूलो आवाजले मुरली बजाऊ ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थैः पदैः रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेरी कोठामा दिइएका शब्दहरूले खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

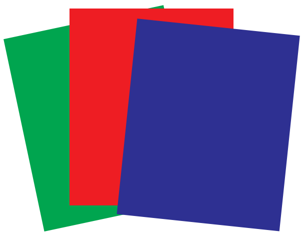
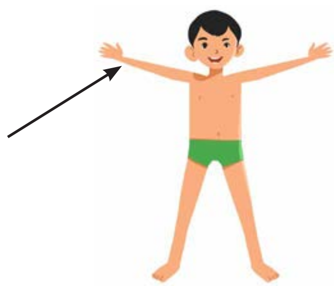
मञ्चः, गायकः, वाद्यानि, सङ्गीतस्य, मधुरम्, श्रोतारः, गीतम्, दूरम्

अस्मिन् चित्रे --------------- अस्ति । मञ्चे --------------- गीतम् गायति । वादकाः --------------- वादयन्ति । वाद्यानाम् वादनेन --------------- रचना भवति । सङ्गीतस्य माध्यमेन गीतम् --------------- श्रूयते । मञ्चस्य अग्रभागे --------------- सन्ति । ते करतलध्वनिना --------------- प्रशंसन्ति, नृत्यन्ति च । गायकस्य गीतम् ध्वनिविस्तारयन्त्रेण --------------- प्राप्नोति ।

यस चित्रमा मञ्च छ । मञ्चमा गायक गीत गाउँछ । बजाउनेहरू बाजा बजाउँछन् । बाजा बजाउनाले सङ्गीतको रचना हुन्छ । सङ्गीतको माध्यमले गीत मिठो सुनिन्छ । मञ्चको अगाडि स्रोताहरू छन् । तिनीहरू ताली बजाएर गीतको प्रशंसा गर्छन् र नाच्छन् । गायकको गीत माइकबाट टाढासम्म पुग्छ ।

३. चित्रम् दृष्ट्वा शब्दम् उच्चारयत *(चित्र हेरी शब्द उच्चारण गर्नुहोस्)*

	
रङ्गः	भङ्गः
	
अङ्गम्	मृदङ्गः
	
भृङ्गः	विहङ्गः

४. खण्डयोः योजनेन शब्दम् निर्मात *(टुक्रा जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

- वादनयन्त्रम् ← वादन + यन्त्रम्
- ________ ← करतल + ध्वनिः
- ________ ← ध्वनि + विस्तारः
- ________ ← स्व + गृहम्
- ________ ← किम् + अस्ति
- ________ ← अग्र + भागः

५. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

मृदङ्गः

दन्तवीणा

ऊर्ध्वकः

ततम्

विपञ्ची

ढौलः

६. प्रदत्तम् अनुच्छेदम् पठत *(दिइएको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

नेपालिनः बहून् पर्वोत्सवान् मानयन्ति । ते उत्सवेषु वाद्यादीनि वादयित्वा हर्षम् वर्धयन्ति । विशेषतया ते मङ्गलकार्येषु पञ्चवाद्यम् वादयन्ति । पञ्चवाद्येषु सनई, ट्याम्को, दमाहा, झ्याम्टा, ढौलः सन्ति । नेपालिनः विवाहे उपनयने च पञ्चवाद्यम् वादयन्ति । मान्यानाम् स्वागतार्थम् सम्मानार्थम् च ते पञ्चवाद्यम् वादयन्ति । एतादृशी परम्परा नेपालस्य अधिकेषु स्थानेषु प्रचलिता अस्ति ।

नेपालीहरू धेरै पर्व र उत्सवहरू मनाउँछन् । उनीहरू उत्सवहरूमा बाजा बजाएर हर्षबढाइँ गर्छन् । उनीहरू विशेष गरी मङ्गलकार्यमा पन्चेबाजा बजाउँछन् । पन्चेबाजामा सनई, ट्याम्को, झ्याम्टा र ढोलक पर्दछन् । नेपालीहरू विवाहमा र व्रतबन्धमा पनि पन्चेबाजा बजाउँछन् । यो परम्परा नेपालको धेरै ठाउँमा प्रचलित छ ।

७. अधस्तनम् गीतम् गायत, ततः प्रदत्तानाम् प्रश्नानाम् समुचितेषु उत्तरेषु (√) चिह्नम् दत्त *(तलको गीत गाउनुहोस् र दिइएका प्रश्नको सही उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

क्रीडनम् क्रीडनम् चत्वरे क्रीडनम्

कन्दुकेनैव भो चत्वरे क्रीडनम्

तारणम् तारणम् नौकया तारणम्

मार्गमध्ये नदी अस्ति चेत् तारणम्

पोषणम् पोषणम् सर्वथा पोषणम्
दुःखिनः प्राणिनः सर्वथा पोषणम्
तोषणम् तोषणम् जीवने तोषणम्
आत्मतृप्त्यै सदा जीवने तोषणम्

(क) कुत्र क्रीडनम् कर्तव्यम् ?

(अ) भोजनालये (आ) कक्षायाम् (इ) चत्वरे

(ख) केन क्रीडनम् करणीयम् ?

(अ) भाण्डेन (आ) कन्दुकेन (इ) लेखन्या

(ग) कुत्र तारणम् आवश्यकम् भवति ?

(अ) नद्याम् (आ) चत्वरे (इ) विद्यालये

(घ) कीदृशस्य प्राणिनः पोषणम् कार्यम् ?

(अ) दुःखिनः (आ) सम्पन्नस्य (इ) आनन्दितस्य

(ङ) किमर्थम् तोषणम् आवश्यकम् अस्ति ?

(अ) लक्ष्यप्राप्तये (आ) आत्मतृप्त्यै (इ) क्रयणाय

चउरमा खेल, भकुन्डोको खेल
डुङ्गाको तराइ नदीको भेल
दीनदुःखीलाई सधैँको पोषण
आत्मतृप्तिका लागि जीवनमा तोषण

८. उपरितनस्य गीतस्य गायने समुद्भूतम् अनुभवम् श्रावयत *(माथिको गीत गाउँदाको आफ्नो अनुभव सुनाउनुहोस्)* ।

९. उदाहरणम् अनुसृत्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(उदाहरणअनुसार खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

त्वम् गच्छसि ।	यूयम् गच्छथ ।
त्वम् भवसि ।	यूयम् भवथ ।
त्वम् लिखसि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् पठथ ।
त्वम् हससि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् तरथ ।
त्वम् वससि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् गायथ ।
त्वम् नृत्यसि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् पाठयथ ।
त्वम् वदसि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् धावथ ।
त्वम् क्रीडसि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	यूयम् आगच्छथ ।

वाद्यम् - बाजा, Musical instrument	मृदङ्गः - मादल, Tomtom	भवनम् - घर, House
स्वगृहम् - आफ्नो घर, Own home	जनकः - बुबा, Father	अन्यत् - अर्को, Other
गानम् - गीत, Song	भगिनी - बहिनी, Sister	अत्र - यहाँ, Here
गातुम् - गाउन, To sing	पश्यामि - हेर्छु, See	उच्चैः - चर्को (आवाज), Loudly
इच्छति - चाहन्छ, Wants	रमणम् - रमाउनु, To entertain	तत्र - त्यहाँ, There

अष्टादशः पाठः

मम मित्राणि

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

कीटाः कीटैः सह बहु भारम्
व्रजन्ति नीत्वा सर्वे पारम् ।
तथैव मित्रैः सह वसनेन
सर्वम् कुर्मः अतिरमणेन ॥

यदा वयम् हे भ्रमणार्थम् हि
गताः भवामः रमणार्थम् हि ।
एकः गायति अपरः नृत्यति
वार्ताम् कृत्वा भ्रमणम् सिध्यति ॥

पठनम् हसनम् तदनु मिलित्वा
सर्वे हृष्टाः कार्यम् कृत्वा ।
साधुस्वभावैः बहुमधुराणि
अतिसरलानि हि मम मित्राणि ॥

किरा सँगसँगै मिलेर हिँड्छन् । गह्रौँ वस्तु पनि बोकेर टाढा पुऱ्याउँछन् । यसै गरी (हामी) पनि साथीसँग बसेर काम गर्छौं । रमाइलो पनि गर्छौं ।

हामी घुम्न जान्छौं । रमाइलो गर्नलाई नै घुम्न जान्छौं । एक जना गाउँछ । अर्को नाच्छ । कुराकानी गरेर घुमघाम सिद्धिन्छ । पढेर, हाँसेर र त्यसपछि मिलेर काम गर्छौं । काम गर्दा सबै खुसी हुन्छौं । मेरा साथी सज्जन र असल छन् । उनीहरू सरल पनि छन् ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठस्थपदानाम् प्रयोगेण रिक्तस्थानाम् पूरयत *(चित्र हेरी कोष्ठकका शब्द राखेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

मित्रम्, रमेशः, परस्परम्, अवकाशस्य, पर्वतः, उपायम्, वृक्षरोपणम्

हर्षमाया मगरः मम ------------ अस्ति । ------------ चौधरी च मम मित्रम् अस्ति । वयम् ------------ सहयोगम् कुर्मः । ------------ अवसरे वयम् समीपस्थम् पर्वतम् अगच्छाम । ------------ शुष्कः आसीत् । तत्र वृक्षरोपणस्य ------------ अचिन्तयाम । तत्पश्चात् गृहम् आगत्य वार्ताम् अकथयाम । सर्वे मिलित्वा तत्र ------------ अकरवाम ।

३. चित्रम् दृष्ट्वा शब्दम् उच्चारयत *(चित्र हेरी शब्द उच्चारण गर्नुहोस्)*

	
पठित्वा	हसित्वा
	
लिखित्वा	खादित्वा
	
खेलित्वा	धावित्वा

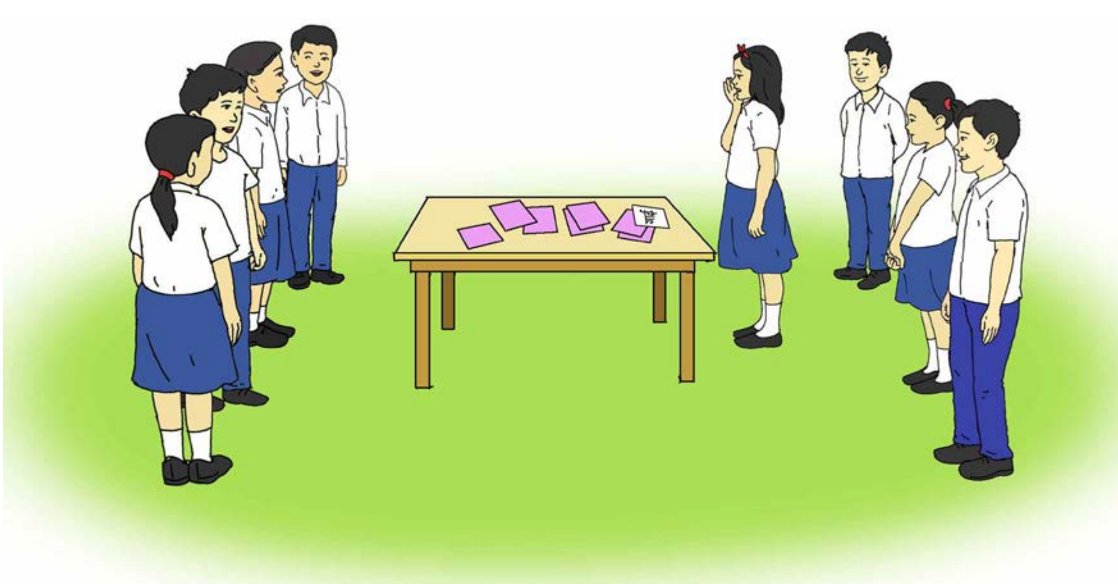
४. खण्डयोः योजनेन शब्दनिर्माणम् कुरुत *(टुक्रा जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

शब्दः	खण्डः १	खण्डः २
वृक्षरोपणम्	वृक्ष	रोपणम्
तत्पश्चात्	तत्	पश्चात्
	समीप	स्थः
	हर्ष	माया
	साधु	स्वभावः
	बहु	मधुरम्

५. विपरीतार्थिना शब्देन सह परम्परम् मेलयत *(विपरीतार्थी शब्दसँग जोडा मिलाउनुहोस्)*

साधुः	आगमनम्
गमनम्	दुष्टः
दानम्	हरितः
शुष्कः	पश्चात्
पूर्वम्	उपरि
अधः	ग्रहणम्
स्वजनः	अस्तः
उदयः	परजनः
अमृतम्	निन्दा
प्रशंसा	विषम्

६. अधस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

संसारे विविधाः भाषाः सन्ति । तासाम् प्राचीनः इतिहासः वर्तते । नेपालीभाषायाः अपि इतिहासः अस्ति । इयम् संस्कृताद् विकसिता भाषा वर्तते । अन्याः अपि भाषा संस्कृताद् उद्भूताः वर्तन्ते । अतः तासाम् जननी संस्कृतम् मन्यते ।

संसारमा विभिन्न भाषा छन् । तिनीहरूको प्राचीन इतिहास छ । नेपाली भाषाको पनि इतिहास छ । यो संस्कृतबाट विकसित भाषा हो । अरू पनि भाषा संस्कृतबाट उत्पन्न भएका छन् । अतः तिनको जननी संस्कृत मानिन्छ ।

७. अनुच्छेदम् पठित्वा प्रदत्तानाम् प्रश्नानाम् समुचितेषु उत्तरेषु (√) चिह्नम् अङ्कयत

(अनुच्छेद पढेर दिइएका प्रश्नको सही उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)

लक्ष्मीः विश्वकर्मा प्रथमकक्षायाम् पठति । सा पठनशीला छात्रा अस्ति । प्रतिमासम् सा जनकेन सह अनाथालयम् गच्छति । तत्र गत्वा सा खाद्यम् वितरति । एकदा तया सह सन्तोषः उपाध्यायः अपि गतः आसीत् । सः अनाथेभ्यः गृहाद् आनीतानि वस्त्राणि अयच्छत् । तत्रत्याः बालकाः बालिकाः च प्रसन्नाः अभवन् ।

(क) लक्ष्मीः विश्वकर्मा कतमकक्षायाम् पठति ?

(अ) प्रथमायाम् (आ) द्वितीयायाम् (इ) तृतीयायाम्

(ख) लक्ष्मीः कीदृशी छात्रा अस्ति ?

(अ) खेलनशीला (आ) हसनशीला (इ) पठनशीला

(ग) लक्ष्मीः किम् वितरति ?

(अ) वस्त्रम् (आ) खाद्यम् (इ) पुस्तकम्

(घ) एकदा लक्ष्म्याः सह कः गतः आसीत् ?

(अ) उमेशः (आ) कृष्णः (इ) सन्तोषः

(ङ) बालकाः बालिकाः च कीदृशाः अभवन् ?

(अ) प्रसन्नाः (आ) दुःखिताः (इ) रुग्णाः

लक्ष्मी विश्वकर्मा एक कक्षामा पढ्छिन् । उनी पढालु स्वभाव भएकी विद्यार्थी हुन् । प्रत्येक महिना उनी बुबासँग अनाथालय जान्छिन् । त्यहाँ गएर उनी खानेकुरा बाँड्छिन् । एकपटक उनीसँग उनका साथी सन्तोष उपाध्याय पनि त्यहाँ गएका थिए । उनले अनाथहरूलाई घरबाट ल्याएका कपडाहरू दिए । त्यहाँ रहेका केटाकेटीहरू खुसी भए ।

८. चित्रम् अनुसृत्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्रका आधारमा खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

अहम् ------------------------------ अस्ति ।

९. उदाहरणम् दृष्ट्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(उदाहरण हेरेर खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

अहम् गच्छमि ।	वयम् गच्छामः ।
अहम् भवामि।	वयम् भवामः ।
अहम् लिखामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् पठामः ।
अहम् हसामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् तरामः ।
अहम् वसामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् गायामः ।
अहम् नृत्यामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् पाठयामः ।
अहम् वदामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् धावामः ।
अहम् क्रीडामि ।	-------------------------------- ।
-------------------------------- ।	वयम् आगच्छामः ।

कीटः - किरा, Insect
भारम् - भारी, Load
व्रजति - जान्छ, Goes
मित्रम् - साथी, Friend
सह - सँग, With
यदा - जहिले, When
भ्रमणार्थम् - घुम्नका लागि, To visit
अपरम् - अर्को, Another
वार्ता - कुराकानी, Conversation
पठनम् - पढ्नु, Reading
तदनु - त्यसपछि, After that
हृष्टः - खुसी, Happy
कृत्वा - गरेर, By doing
साधु - राम्रो, Good
स्वभावः - बानी, Habit
सहयोगः - सहयोग, Help
समीपस्थः - नजिकमा रहेको, Nearly placed
वृक्षः - रुख, Tree
साधुः - असल, Good
दानम् - दिनु, Donation
ग्रहणम् - लिनु, To take
अमृतम् - अमृत, Nectar
पूर्वम् - पहिला, Firstly
अधः - तल, Down
दुष्टः - खराब, Bad
पश्चात् - पछि, Back
निन्दा - निन्दा, Blame
विषम् - बिख, Poison
प्रचलितम् - प्रसिद्ध, Famous
वस्त्रम् - कपडा, Cloth
अयच्छत् - दियो, Gave
प्रसन्नः - खुसी, Happy
रुग्णः - बिरामी, Sick

ऊनविंशः पाठः

सेवाधर्मः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

स्वागतम् स्वागतम् गुरो ! स्वागतम् ।
व्याहरामि चेतसा भव्यस्वागतम् ॥

ज्ञानदम् मे गुरुम् अहम् नमामि
गुरोः एव आज्ञया अहम् चलामि ।
करोमि भाव-पुष्पकैः अद्य स्वागतम्
व्याहरामि चेतसा भव्य-स्वागतम् ॥

पाठयति यद् भवान् अहम् पठामि
लेखयति यद् भवान् अहम् लिखामि ।
करोमि ज्ञानप्राप्तये नित्य-स्वागतम्
व्याहरामि चेतसा भव्य-स्वागतम् ॥

गुरुलाई स्वागत छ, हृदयदेख नै भव्य स्वागत गर्छु । ज्ञान दिने गुरुलाई नमस्कार गर्छु । गुरुकै आज्ञाले यताउति हिँड्छु । भावनाको फूल चढाई स्वागत गर्छु । हृदयदेखि नै भव्य स्वागत गर्छु । गुरुले पढाएको मजासँग पढ्छु । हजुरले लेखाएको राम्रोसँग लेख्छु । ज्ञान पाउनलाई हजुरको नित्य स्वागत गर्छु । हृदयदेख नै भव्य स्वागत गर्छु ।

२. प्रतिसमूहम् संयुक्ताक्षरयुते शब्दे वृत्ताङ्कनम् विधाय उच्चारणम् कुरुत *(हरेक समूहका संयुक्त अक्षर भएका शब्दमा गोलो घेरा लगाई उच्चारण गर्नुहोस्)*

(क) अक्षयः अभयः अजयः

(ख) सहसा केवलम् नित्यम्

(ग) दिवसः जयन्ती मकरः

(घ) भोजनम् भाषणम् बन्धनम्

(ङ) वृद्धा युवतिः बालिका

३. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थैः समुचितपदैः रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकबाट उपयुक्त पद छानी खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

सरोवरः, षष्ठिकाम्, जले, सायम्, रात्रौ, अपि, प्रसादम्, गृहम्, छठपर्व, कार्तिकमासे, महत्, समाजे

अत्र ------------ अस्ति । तस्य तटे जनाः ------------ पूजयन्ति । ते ------------ प्रविशन्ति । ------------ सूर्याय अर्घ्यम् अर्पयन्ति । ------------ जागरणम् कुर्वन्ति । प्रातः ------------ सूर्याय अर्घ्यम् अर्पयन्ति । षष्ठिकायाः ------------ वितरन्ति । अनन्तरम् ------------ गच्छन्ति । इदम् ------------ अस्ति । इदम् पर्व ------------ आगच्छति । इदम् विशेषेण तराईवासिनाम् ------------ पर्व अस्ति । अद्यत्वे अन्ये अपि जनाः इदम् पर्व अनुतिष्ठन्ति । इदम् पर्व ------------ सद्भावम् वर्धयति ।

यहाँ तलाउ छ । यसको तीरमा मानिसहरू छठीमाईको पूजा गर्छन् । तिनीहरू जलमा प्रवेश गर्छन् । साँझमा सूर्यलाई अर्घ्य दिन्छन् । रातमा जाग्राम बस्छन् । बिहान पनि सूर्यलाई अर्घ्य दिन्छन् । छठीमाईको प्रसाद वितरण गर्छन् । त्यसपछि घर जान्छन् । यो छठपर्व हो । यो पर्व कार्तिक महिनामा पर्दछ । यो विशेषतः तराईवासीहरूको ठुलो पर्व हो । आजभोलि अरूले पनि यो पर्व मनाउँछन् । यस पर्वले समाजमा सद्भाव बढाउँछ ।

४. अनुच्छेदम् पठत *(अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

अद्य मातृसम्मानदिवसः अस्ति । मातृदिवसः वैशाखस्य अमावस्यायां भवति । मातृदिवसे मातुः पूजनम् भवति । सा अस्मान् जनयति । सा अस्मान् भोजयति । सा अस्मान् स्नापयति । सा अस्माकम् वस्त्रम् प्रक्षालयति । सा सर्वदा अस्माकम् सुखाय कार्यम् करोति । सा अस्मान् पालयति, वर्धयति च । वयम् त्रुटिम् कुर्मः । सा अस्मान् क्षमते । सा सुशिक्षाम् एव शिक्षयति । सा अस्माकम् कृते सर्वदा पीडाम् सहते । अतः माता देवी अस्ति । सा सदैव पूजनीया अस्ति । तेन मातृदिवसे वयम् मातरम् पूजयामः । वयम् मात्रे वस्त्रम् दद्मः । वयम् मातरम् मिष्टान्नम् भोजयामः । वयम् मातरम् नमामः । माता अस्मभ्यम् आशीर्वादम् ददाति । मातुः आशीर्वादः अमोघः भवति ।

आज आमाको मुख हेर्ने दिन हो । यो वैशाखको औँसीमा पर्छ । यस दिनमा आमाको पूजा हुन्छ । उहाँ हामीलाई जन्माउनुहुन्छ । उहाँ हामीलाई खुवाउनुहुन्छ । उहाँ हामीलाई नुहाइदिनुहुन्छ । उहाँ हाम्रा लुगा धोइदिनुहुन्छ । उहाँ सधैँ हाम्रो सुखका लागि काम गर्नुहुन्छ । उहाँ हामीलाई पाल्नुहुन्छ र बढाउनुहुन्छ । हामी गल्ती गर्छौं । उहाँ हामीलाई क्षमा गर्नुहुन्छ । उहाँ असल शिक्षा मात्र सिकाउनुहुन्छ । उहाँ हाम्रा लागि सधैँ पीडा सहनुहुन्छ । त्यसैले आमा देवी हुनुहुन्छ । उहाँ सधैँ पूजनीय हुनुहुन्छ । त्यसैले मातृदिवसमा हामी आमाको पूजा गर्छौं । हामी आमालाई कपडा दिन्छौँ । हामी आमालाई मिठाइ खुवाउँछौँ । हामी आमालाई ढोग्छौँ । आमा हामीलाई आशीर्वाद दिनुहुन्छ । आमाको आशीर्वाद अविनाशी हुन्छ ।

५. अनुच्छेदौ पठित्वा अभ्यासान् कुरुत *(अनुच्छेद पढी अभ्यासहरू गर्नुहोस्)*

राधिका घिसिङः अष्टवर्षीया अभवत् । सा द्वितीयकक्षायाम् पठति । सा पठने चतुरा अस्ति । सा कक्षायाम् प्रथमा भवति । सा अनुशासिता अपि अस्ति । सा गुरूणाम् आज्ञाम् पालयति । सा नित्यम् गृहकार्यम् करोति । गुरवः प्रसन्नाः भवन्ति । ते राधिकायै आशीर्वादम् ददति । राधिका गृहे मातुः पितुः कार्येषु अपि सहयोगम् करोति । तौ अपि प्रसन्नौ भवतः । तौ अपि राधिकायै आशीर्वादम् दत्तः ।

एकदा गुरुः वृद्धसेवायाः विषयम् अपाठयत् । गुरुः अकथयत्, 'हे छात्राः ! वृद्धानाम् सेवा कर्तव्या । सेवया वृद्धाः प्रसन्नाः भवन्ति । ते अस्मभ्यम् आशीर्वादम् ददति । तेन अस्माकम् आयुः वर्धते, विद्या वर्धते, यशः वर्धते, बलम् अपि वर्धते ।' ततः राधिका गृहम् गच्छति । तस्याः गृहे पितामहः अस्ति । सः वृद्धः अस्ति । सः सम्यक् चलितुम् अपि न शक्नोति । सः गृहे एव तिष्ठति । गृहम् गत्वा राधिका पितामहस्य नखान् कृन्तति । सा पितामहस्य वस्त्रम् परिवर्तयति । सा पितामहम् स्वल्पाहारम् भोजयति । पितामहः प्रसन्नः भवति । स राधिकायै आशीर्वादम् ददाति । राधिका अपि सन्तुष्टा भवति ।

राधिका घिसिङ आठ वर्षकी भइन् । उनी दुई कक्षामा पढ्छिन् । उनी पढ्नमा तगडा छिन् । उनी कक्षामा प्रथम हुन्छिन् । उनी अनुशासित पनि छिन् । उनी गुरुहरूको आज्ञा पालन गर्छिन् । उनी सधैँ गृहकार्य गर्छिन् । गुरुहरू प्रसन्न हुनुहुन्छ । उहाँहरू राधिकालाई आशीर्वाद दिनुहुन्छ । राधिका घरमा आमाबुबालाई पनि सहयोग गर्दछिन् । उहाँहरू पनि खुसी हुनुहुन्छ । उहाँहरू पनि राधिकालाई आशीर्वाद दिनुहुन्छ ।

एक दिन गुरुले बुढापाकाको सेवाको विषयमा पढाउनुभयो ।गुरुले भन्नुभयो, "हे विद्यार्थीहरू ! बुढापाकाको सेवा गर्नुपर्छ । सेवाद्वारा बुढापाका खुसी हुन्छन् र हामीहरूलाई आशीर्वाद पनि

दिन्छन् । त्यसबाट हाम्रो आयु बढ्छ, विद्या बढ्छ, कीर्ति बढ्छ र बल पनि बढ्छ ।" छुट्टी भएपछि राधिका घर गइन् । उनको घरमा हजुरबुबा हुनुहुन्छ । उहाँ बुढो हुनुहुन्छ । उहाँ राम्ररी हिँड्न पनि सक्नुहुन्न । उहाँ घरमा नै बस्नुहुन्छ । घरमा गएर राधिकाले हजुर बुबाको नङ काटिदिन्छिन् । उनी हजुरबुबाको लुगा फेरिदिन्छिन् । उनी हजुरबुबालाई खाजा खुवाउँछिन् । हजुरबुबा खुसी हुनुहुन्छ । उहाँ राधिकालाई आशीर्वाद दिनुहुन्छ । राधिका पनि सन्तुष्ट हुन्छिन् ।

(क) कोष्ठकाद् उपयुक्तम् पदम् चित्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(कोष्ठकबाट उपयुक्त पद छानी खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

प्रथमा	आशीर्वादम्	यशः	द्वितीयकक्षायाम्	प्रसन्नः	गृहकार्यम्

(अ) राधिका घिसिङः ------------ पठति ।

(आ) राधिका कक्षायाम् ------------ भवति ।

(इ) राधिका नित्यम् ------------ करोति ।

(ई) वृद्धाः अस्मभ्यम् ------------ ददति ।

(उ) वृद्धानाम् आशीर्वादेन ------------ वर्धते ।

(ऊ) पितामहः ------------ भवति ।

(ख) कोष्ठकाद् उपयुक्तम् उत्तरम् चित्वा लिखत *(कोष्ठबाट उपयुक्त उत्तर छानेर लेख्नुहोस्)*

(अ) राधिका घिसिङ कतिवर्षीया अभवत् ?

नववर्षीया	अष्टवर्षीया	सप्तवर्षीया

(आ) राधिका पठने कीदृशी अस्ति ?

चतुरा	मन्दा	अलसा

(इ) राधिका कस्य नखान् कृन्तति ?

मातुः	पितुः	पितामहस्य

(ई) राधिकायाः पितामहः कीदृशः अस्ति ?

युवा	वृद्धः	बालकः

(उ) वृद्धानाम् आशीर्वादेन किम् वर्धते ?

विद्या	शरीरम्	धनम्

(ऊ) राधिका पितामहम् किम् भोजयति ?

औषधम्	व्यञ्जनम्	स्वल्पाहारम्

----

६. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दनिर्माणम् कुरुत *(उदाहरणअनुसार शब्द बनाउनुहोस्)*

अ + स् + म् + आ + क् + अ + म् — अस्माकम्

(क) स + व् + आ + ग् + अ + त् + अ + म् — ----------------

(ख) ष् + अ + ष् + ठ् + इ + क् + आ — ----------------

(ग) व् + अ + र् + ध् + अ + य् + अ + त् + इ — ----------------

(घ) व् + ऋ + द् + ध् + अ + स् + ए + व् + आ — ----------------

(ङ) आ + ग् + अ + च् + छ् + अ + त् + इ — ----------------

(च) श् + अ + क् + न् + ओ + त् + इ — ----------------

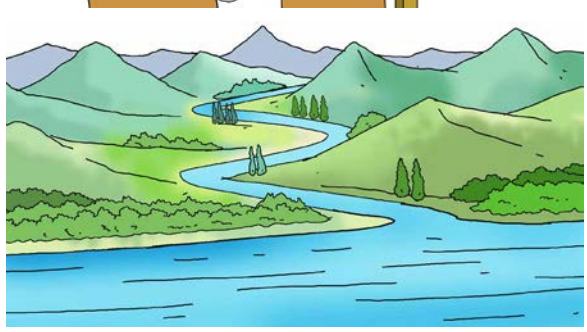
७. चित्रम् दृष्ट्वा कोष्ठकस्थाभ्याम् द्वाभ्याम् समूहाभ्याम् पर्यायम् चित्वा कोष्ठकयोः लिखत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकका दुई समूहबाट पर्यायवाची शब्द छानी खाली कोठामा लेख्नुहोस्)*

समूहः (क)	समूहः (ख)
पुष्पम्, गुरुः, जननी, रविः, जलम्	शिक्षकः, पानीयम्, माता, सूर्यः, फुल्लम्

८. चित्रम् दृष्ट्वा रिक्तस्थाने कोष्ठस्थम् शब्दम् विलिख्या वाक्यम् पूरयत *(चित्र हेरी खाली ठाउँमा कोष्ठकको शब्द लेखेर वाक्य पूरा गर्नुहोस्)*

अयम् ------------ अस्ति । | अखिलेशः पाशवानः |

इयम् ------------ अस्ति । | मैथिली पाशवानः |

इयम् अखिलेशस्य ------------ अस्ति । | अग्रजा |

इदम् ------------ अस्ति । | रक्षाबन्धनम् |

मैथिली अनुजस्य ------------ रक्षाबन्धनम् बध्नाति । | हस्ते |

अखिलेशः अग्रजायै ------------ ददाति । | उपहारम् |

अखिलेशः अग्रजाम् ------------ । | नमति |

मैथिली अनुजाय ------------ ददाति । | आशीर्वादम् |

९. अनुच्छेदम् पठित्वा रक्ताक्षरैः अङ्कितानाम् पदानाम् अर्थम् कथयत *(अनुच्छेद पढ्नुहोस् र रातो अक्षरमा भएका शब्दहरूको अर्थ भन्नुहोस्)*

वासुदेवः राजवंशी जनताविद्यालये **पठति**। वासुदेवस्य **मातुलः** शिक्षकः अस्ति। सः जनताविद्यालये **एव पाठयति** । सः **नित्यम्** वासुदेवस्य **गृहम्** आगच्छति, **अनन्तरम्** विद्यालयम् **गच्छति** । वासुदेवः **अपि** मातुलेन **सह** एव गच्छति । मातुलः **मार्गे** वासुदेवम् वदति, "हे **भागिनेय** ! त्वम् **नित्यम्** पठ, पठने **कदापि** आलस्यम् न कुरु ।"

वासुदेव राजवंशी जनता विद्यालयमा पढ्छन् । वासुदेवका मामा शिक्षक हुनुहुन्छ । उहाँ जनता विद्यालयमा नै पढाउनुहुन्छ । उहाँ सधैँ वासुदेवको घरमा आउनुहुन्छ, त्यसपछि विद्यालय जानुहुन्छ । वासुदेव पनि मामासँगै जान्छ । मामा बाटामा वासुदेवलाई भन्नुहुन्छ, "ए भान्जा ! तिमी सधैँ पढ, पढाइमा कहिल्यै अल्छी नगर ।"

१०. रिक्तस्थानम् पूरयत *(खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

अपि	हे	न	अनन्तरम्	नित्यम्	एव

(क) वसन्तः गुरुम् नमति । शिशिरः .... गुरुम् नमति ।

(ख) गुरुः कथयति, "...... छात्राः ! यूयम् अनुशासनम् पालयत ।"

(ग) छात्राः परिश्रमम् कुर्वन्ति । एते आलस्यम् ...... कुर्वन्ति ।

(घ) गुरुः कक्षायाम् आगच्छति, ... अस्मान् पाठयति ।

(ङ) वयम् .... गृहकार्यम् कुर्मः ।

(च) परिपिधाने अहम् गृहे .... तिष्ठामि ।

चेतसा - मनले, By heart
ज्ञानदः - ज्ञान दिनेवाला, Giver of knowledge
आज्ञया - आज्ञाले, By order
अद्य - आज, Today
पाठयति - पढाउँछ, Teaches
लेखयति - लेखाउँछ, Causes to write
जागरणम् - जाग्ने काम, Waking up
अर्घ्यम् - दुध, दही आदि आठ थोक मिसाई पूजामा चढाउन बनाइएको वस्तु, Milk, yoghurt, made to be offered in eight mass mix poojas object
सद्भावः - असल भावना, Harmony
सरोवरः - तलाउ, Lake
सायम् - साँझ, In the evening
महत् - ठुलो, Big
मातुः - आमाको, Of mother
अस्मान् - हामीहरूलाई, To us
धारयति - राख्छ, Puts
जनयति - जन्माउँछ, Gives birth
भोजयति - खुवाउँछ, Feeds
स्नापयति - नुहाइदिन्छ, Take a bath
अस्माकम् - हाम्रो, Ours
प्रक्षालयति - धुन्छ, Washes
सर्वदा - सधैँ, Always
सुखाय - सुखका लागि, For happiness
पालयति - पाल्छ, Takes care
वर्धयति - बढाउँछ, Increases
त्रुटि - गल्ती, Mistake
क्षमते - क्षमा गर्दछ, Forgives
शिक्षयति - सिकाउँछ, Teaches
पूजनीया - पूजा गर्नुपर्ने, To be worshiped
ददाति - दिन्छ, Gives
अस्मभ्यम् - हामीहरूलाई, To us
अमोघः - विफल नहुने, Unfailing
पठने - पढाइमा, In reading
चतुरः - चलाख, Clever
प्रसन्नः - खुसी, Happy
एकदा - एक दिन, One day
कर्तव्यः - गर्नुपर्छ, Should do
यशः - कीर्ति, Fame
वृद्धः - बुढो, Old man
चलितुम् - हिँड्न, To walk
शक्नोति - सक्छ, Can
कृन्तति - काट्छ, Cuts
परिवर्तयति - फेरिदिन्छ, Changes
स्वल्पाहारम् - खाजा, Tiffin
मन्दः - लोसे, Slow
अलसः - अल्छी, Lazy
व्यञ्जनम् - तरकारी, Vegetables
पुष्पम् - फूल, Flower
जननी - आमा, Mother
रविः - सूर्य, Sun
पानीयम् - पानी, Water
फुल्लम् - फूल, Flower
मातुलः - मामा, Maternal uncle
एव - नै, मात्र, only
अनन्तरम् - त्यसपछि, Then
अपि - पनि, Also
परिपिधानम् - बन्दाबन्दी, Lock down

विंशः पाठः

बुद्धम् शरणम् गच्छामि

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

बुद्धम् शरणम् गच्छामि ।
धर्मम् शरणम् गच्छामि ॥

कृतेन मनसा वचसा वपुषा ।
हिंसाम् न कदा विदधामि ॥

विपदि विशाले पतितः सन् अपि ।
वचसा सत्यम् न त्यजामि ॥

क्षुधया तृषया व्यथितः अपि सन् ।
कदापि चौर्यम् न चरामि ॥

देहे चेतसि बुद्धौ भावे ।
नित्यम् शुद्धिम् निदधामि ॥

शुभम् जीवनम् कर्तुम् सततम् ।
सत्सङ्गत्या विचरामि ॥

बुद्धको शरणमा जान्छु । धर्मको शरणमा जान्छु । कामले, मनले, बोलीले, शरीरले कहिल्यै पनि हिंसा गर्दिनँ । ठुलो विपत्तिमा परे पनि असत्य बोल्दिनँ । भोक र तिर्खाले जतिसुकै सताए पनि कहिल्यै चोरी गर्दिनँ । शरीर, मन, बुद्धि र भावना सधैँ शुद्ध राख्छु । जीवनलाई शुभ बनाउन सधैँ राम्रो सङ्गत गर्छु ।

२. चित्रम् दृष्ट्वा रिक्तस्थानम् पूरयत *(चित्र हेर्नुहोस् र खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

गृहस्थानि वस्तूनि

आपणिकानि वस्तूनि

(क) शाकम् स्वास्थ्यकरम् भवति । अहम् ------------ खादामि ।

(ख) पिष्टकम् हानिकरम् भवति । अहम् ------------ न खादामि ।

(ग) फलम् स्वास्थ्यकरम् भवति । अहम् ------------ खादामि ।

(घ) दुग्धम् स्वास्थ्यकरम् भवति । अहम् ------------ पिबामि ।

(ङ) तृणाकारम् पिष्टलम् हानिकरम् भवति । अहम् --------- न खादामि ।

(च) घृतम् स्वास्थ्यकरम् भवति । अहम् ------------ खादामि ।

(छ) अधिकभोजनम् हानिकरम् भवति । अहम् ------------ न करोमि ।

(ज) मितभोजनम् स्वास्थ्यकरम् भवति । अहम् ------------ करोमि ।

३. श्लोकम् अनुच्छेदम् च सस्वरम् पठत *(श्लोक र अनुच्छेद सस्वर पढ्नुहोस्)*

क्षणत्यागे कुतो विद्या कणत्यागे कुतो धनम् ।
क्षणशः कणशश्चैव विद्यामर्थञ्च चिन्तयेत् ॥

समयः अमूल्यः अस्ति । उपयुक्ते समये कार्यकरणम् समयस्य सदुपयोगः अस्ति । समयस्य सदुपयोगः मानवानाम् हितम् साधयति । विनष्टम् वस्तु प्राप्यते । विनष्टः समयः न प्राप्यते । अतः समयस्य विनाशः न कर्तव्यः । छात्राणाम् कृते समयस्य बहु महत्त्वम् अस्ति । समयस्य विनाशेन छात्राः अलसाः भवन्ति । अलसाः सफलाः न भविष्यन्ति । समयस्य सदुपयोगेन छात्राः परिश्रमिणः भवन्ति । परिश्रमिणः सफलाः भविष्यन्ति । अतः समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः ।

कण र क्षण त्यागेमा मिल्छ विद्या न ता धन ।
गर्नू चिन्तन विद्या र धनकै कण र क्षण ॥

समय अमूल्य छ । उपयुक्त समयमा कार्य गर्नु समयको सदुपयोग हो । समयको सदुपयोगले मानिसहरूको कल्याण गर्दछ । नासिएको वस्तु पाइन्छ । नासिएको समय पाइँदैन । त्यसैले समयको विनाश कहिल्यै गर्नुहुँदैन । विद्यार्थीहरूका लागि समयको धेरै महत्त्व छ । समयको विनाश गर्नाले विद्यार्थीहरू अल्छी हुन्छन् । अल्छीहरू सफल हुँदैनन् । समयको सदुपयोगले विद्यार्थीहरू परिश्रमी हुन्छन् । परिश्रमीहरू सफल हुन्छन् । त्यसैले समयको सदुपयोग गर्नुपर्छ ।

४. संवादम् पठित्वा प्रदत्तम् अभ्यासम् कुरुत *(संवाद पढ्नुहोस् र दिइएको अभ्यास गर्नुहोस्)*

(पितृव्यः कुत्रचिद् गच्छन् अस्ति । शम्भुः नेम्वाङः सहसा तत्र आगच्छति । स पितृव्यम् पृच्छति ।)

शम्भुः - पितृव्य ! भवान् कुत्र गच्छति ?

पितृव्यः - अहम् लुम्बिनीम् गच्छामि ।

शम्भुः - लुम्बिनी कुत्र अस्ति ?

पितृव्यः - लुम्बिनी नेपालस्य रूपन्देहीजनपदे अस्ति । लुम्बिनी बुद्धस्य जन्मस्थलम् अस्ति । बुद्धः एसियायाः दीपकः अस्ति ।

शम्भुः - भवान् किमर्थम् लुम्बिनीम् गच्छति ?

पितृव्यः - श्वः वैशाखस्य पूर्णिमा अस्ति । बुद्धः वैशाखस्य पूर्णिमायाम् एव जातः, सः वैशाखस्य पूर्णिमायाम् एव ज्ञानम् प्रापत् । सः वैशाखस्य पूर्णिमायाम् एव निर्वाणम् गतः । अतः वैशाखस्य पूर्णिमा बुद्धजयन्ती कथ्यते । अहम् दर्शनार्थम् लुम्बिनीम् गच्छामि ।

शम्भुः - बुद्धजयन्त्याम् तत्र के के आगच्छन्ति ?

पितृव्यः - बुद्धजयन्त्याम् तत्र भिक्षवः आगच्छन्ति, अन्ये श्रद्धालवः अपि आगच्छन्ति । नेपालाद् एव न, तत्र बहुभ्यः देशेभ्यः जनाः आगच्छन्ति ।

शम्भुः - ते तत्र किम् कुर्वन्ति ?

पितृव्यः - ते तत्र बुद्धजन्मस्थलस्य दर्शनम् कुर्वन्ति, बुद्धम् स्मरन्ति, ध्यानम् कुर्वन्ति, बुद्धस्य विषये प्रवचनम् अपि कुर्वन्ति । बुद्धजयन्त्याम् तत्र अतीव आनन्दः भवति ।

शम्भुः - पितृव्य ! अहम् अपि लुम्बिनीम् गन्तुम् शक्नोमि ?

पितृव्यः - अवश्यम् शक्नोषि । गच्छ, शोभनम् वस्त्रम् धारय । अहम् तव मातरम् पृच्छामि ।

काका कतै जाँदै हुनुहुन्छ, शम्भु नेम्वाङ एक्कासि त्यहाँ आइपुग्छन् । उनले काकालाई सोध्छन् ।

शम्भु - काका ! कता जाँदै हुनुहुन्छ ?

काका - म लुम्बिनी जान्छु ।

शम्भु - लुम्बिनी कहाँ छ ?

काका - लुम्बिनी नेपालको रूपन्देही जिल्लामा पर्दछ । लुम्बिनी बुद्धको जन्मस्थल हो । बुद्ध एसियाका दीपक हुन् ।

शम्भु	-	तपाईँ किन लुम्बिनी जानुहुन्छ ?
काका	-	भोलि वैशाखको पूर्णिमा हो । बुद्ध वैशाखको पूर्णिमामा जन्मिए, उनले वैशाखको पूर्णिमा नै ज्ञान प्राप्त गरे र वैशाखको पूर्णिमामा नै निर्वाण प्राप्त गरे । त्यसैले वैशाख पूर्णिमालाई बुद्धजयन्ती भनिन्छ । म दर्शन गर्न लुम्बिनी जान्छु ।
शम्भु	-	बुद्धजयन्तीमा त्यहाँ को को आउँछन् ?
काका	-	बुद्धजयन्तीमा त्यहाँ भिक्षुहरू आउँछन् । अरू श्रद्धालुहरू पनि आउँछन् । नेपालबाट मात्र हैन त्यहाँ धेरै देशबाट श्रद्धालुहरू आउँछन् ।
शम्भु	-	त्यहाँ तिनीहरू के के गर्छन् ?
काका	-	तिनीहरू बुद्धजन्मस्थलको दर्शन गर्दछन् । उनीहरू बुद्धलाई सम्झन्छन्, ध्यान गर्छन् र बुद्धको विषयमा प्रवचन पनि गर्छन् । बुद्धजयन्तीमा त्यहाँ अत्यन्त रमाइलो हुन्छ ।
शम्भु	-	काका ! म पनि लुम्बिनी जान सक्छु ?
काका	-	अवश्य सक्छौ । जाऊ, राम्रा लुगा लगाऊ । म तिम्री आमालाई सोध्छु ।

(क) कोष्ठके प्रदत्तेषु समुचिते उत्तरे वृत्ताङ्कनम् कुरुत *(कोष्ठकमा दिइएको उपयुक्तमध्ये उत्तरमा गोलो घेरा लगाउनुहोस्)*

(अ) बुद्धस्य जन्मस्थलम् कुत्र अस्ति ?

(कपिलवस्तुजनपदे, रूपन्देहीजनपदे, नवलपरासीजनपदे)

(आ) वैशाखपूर्णिमा किम् कथ्यते ?

(बुद्धजयन्ती, सीताजयन्ती, भृकुटीजयन्ती)

(इ) श्रद्धालवः बुद्धजयन्त्याम् कम् स्मरन्ति ?

(शिवम्, विष्णुम्, बुद्धम्)

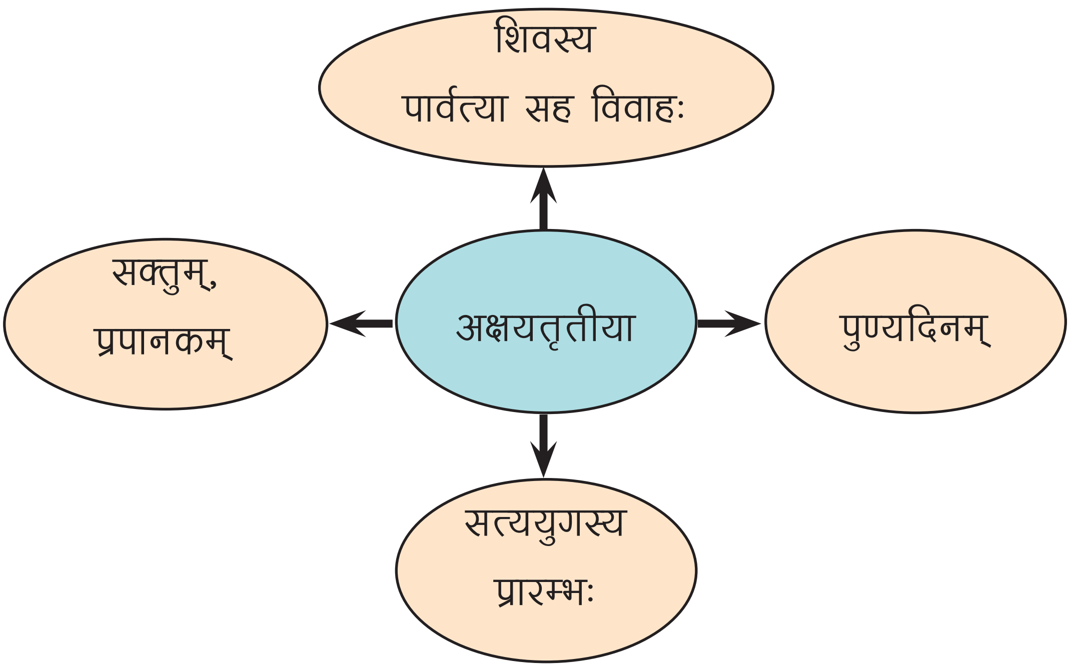
(ई) बुद्धः कस्मिन् दिने ज्ञानम् प्रापत् ?

(वैशाखस्य पूर्णिमायाम्, कार्तिकस्य पूर्णिमायाम्, माघस्य पूर्णिमायाम्)

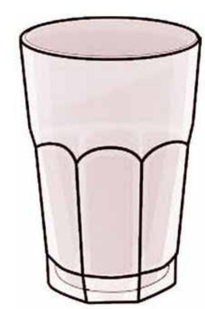
(उ) कः एसियायाः दीपकः कथ्यते ?

(बुद्धः, शङ्खधरः, फाल्गुनन्दः)

५. अधस्तनम् रेखाचित्रम् विलोक्य रिक्तस्थानम् पूरयत *(तलको रेखाचित्र हेरी खाली ठाउँ भर्नुहोस्)*

वैशाखस्य शुक्लतृतीया ------------ अस्ति । अस्मिन् दिने ------------ प्रारम्भः अभवत् । अस्मिन् दिने एव शिवस्य ------------ सह विवाहः अभवत् । अस्मिन् दिने जनाः ------------ खादन्ति, ------------ च पिबन्ति । अतः इदम् ------------ अस्ति । एतेषाम् वस्तूनाम् ------------ च कुर्वन्ति । ततः अक्षयम् ------------ मिलति इति विश्वस्यते ।

वैशाख महिनाको शुक्लपक्षको तृतीया अक्षयतृतीया हो । यस दिनमा सत्ययुगको प्रारम्भ भयो । यही दिनमा शिवको पार्वतीका साथ विवाह भयो । त्यसैले यो दिन पुण्यदिन हो । यस दिनमा मानिसहरू सातु खान्छन् र सर्बत पिउँछन् । सातु र सर्वत दान पनि गर्दछन् । त्यसबाट नाश नहुने पुण्य मिल्छ भन्ने विश्वास गरिन्छ ।

६. शुद्धेन वर्णविन्यासेन युते शब्दे वृत्ताङ्कनम् कुरुत *(सही वर्णविन्यास भएको शब्दमा घेरा लगाउनुहोस्)*

(क) वपूषा वपुषा वपुसा

(ख) पिष्टकम् पीष्टकम् पिस्टकम्

(ग) अमुल्यः अमूल्ले अमूल्यः

(घ) पितृव्यः पित्रिव्य पितृव्वे

(ङ) तृतीया त्रितिया तृतीय

(च) शहसा सहसा सहशा

७. उदाहरणम् अनुसृत्य शब्दानाम् वर्णविभागम् कुरुत *(उदाहरणमा दिएजस्तै गरी शब्दका वर्णहरू छुट्ट्याउनुहोस्)*

उदाहरणम् : गच्छामि ग् + अ + च् + छ् + आ + म् + इ

(क) बुद्धौ- ... + ... + ... + ... + ...

(ख) दुग्धम्- ... + ... + ... + ... + ... + ...

(ग) समयस्य- ... + ... + ... + ... + ... + ... + ...

(घ) रूपन्देही- ... + ... + ... + ... + ... + ... + ... + ...

(ङ) लघुशङ्काम्- ... + ... + ... + ... + ... + ... + ... + ... + ...+ ...

८. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

बुद्धः

सक्तुः

पिष्टकम्

लेखनी

भिक्षुः

शाकम्

९. प्रदत्तम् अनुच्छेदम् पठित्वा शिक्षकस्य सहयोगेन रक्तैः अक्षरैः अङ्कितानाम् शब्दानाम् अर्थम् कथयत *(दिइएको अनुच्छेद पढ्नुहोस् र शिक्षकको सहयोगमा रातो अक्षरका शब्दहरूको अर्थ भन्नुहोस्)*

मध्यकालः अभवत् । सर्वे छात्राः बहिः अगच्छन् । सार्थकः च लघुशङ्काम् कर्तुम् बहिः अगच्छत् । कक्षायाम् केवलम् रमेशः आसीत् । रमेशः लिखन् आसीत् । सार्थकः प्रत्यागच्छत् । सः च लेखितुम् ऐच्छत् । सः लेखनीम् न प्रापत् । सः अचिन्तयत्, "अवश्यम् रमेशः मम लेखनीम् अचोरयत् ।" सः सहसा अवदत्, "हे चौर ! मम लेखनीम् देहि ।" अनन्तरम् तयोः कलहः अभवत् । समृद्धिः तत्र आगच्छत् । सा सार्थकम् अवदत्, "भो सार्थक ! पूर्वम् सम्यक् लेखनीम् अन्वेषय ।" सार्थकः भूमौ अपश्यत् । लेखनी भूमौ पतिता आसीत् । सार्थकः लज्जितः अभवत् । सः क्षमाम् च अयाचत । समृद्धिः पुनः अकथयत्, "सहसा किमपि कार्यम् न कर्तव्यम् ।" सार्थकः पुनः कदापि तथा न अकरोत् ।

मध्यान्तर भयो । सबै विद्यार्थीहरू बाहिर गए । सार्थक पनि पिसाब गर्न बाहिर गयो । कक्षामा रमेश मात्र थियो । रमेश लेख्दै थियो । सार्थक फर्कियो । उसले पनि लेख्न खोज्यो । उसले कलम पाएन । उसले विचार गर्‍यो, "पक्कै रमेशले मेरो कलम चोर्‍यो ।" उसले एक्कासि भन्यो, "ओइ चोर ! मेरो कलम दे ।" त्यसपछि तिनीहरूको झगडा भयो । समृद्धि त्यहाँ आइपुगिन् । उनले सार्थकलाई भनिन्, "ए सार्थक ! पहिला राम्ररी कलम खोज ।" सार्थकले भुइँतिर हेर्‍यो । कलम भुइँमा खसेको थियो । सार्थक लज्जित भयो । उसले क्षमा माग्यो । समृद्धिले फेरि भनिन्, "एक्कासि केही पनि काम गर्नुहुँदैन ।" सार्थकले फेरि कहिल्यै त्यसो गरेन ।

१०. रिक्तस्थाने कोष्ठस्थम् पदम् विलिख्य वाक्यपूरणम् कुरुत *(खाली ठाउँमा कोष्ठकका शब्द लेखी वाक्य पूरा गर्नुहोस्)*

सहसा	केवलम्	सम्यक्	अवश्यम्	पुनः	च

(क) समृद्धिः ------------ किमपि कार्यम् न करोति ।

(ख) अन्ये सर्वे बहिः अगच्छन् । अतः कक्षायाम् ---------------- रमेशः आसीत् ।

(ग) भो सार्थक ! ------------ लेखनीम् अन्वेषय ।

(घ) सार्थकः अचिन्तयत्, "रमेशः --------- मम लेखनीम् अचोरयत् ।"

(ङ) सार्थकः ------------ कदापि सहसा कार्यम् न अकरोत् ।

(च) सार्थकः क्षमाम् ------------ अयाचत ।

कृतेन - कर्मले, By work
मनसा - मनले, By heart
वचसा - बोलीले, By speech
वपुषा - शरीरले, By body
विदधाति - गर्छ, Does
विपदि - दुःखमा, In sorrow
क्षुधया - भोकले, By hunger
तृषया - तिर्खाले, By thirst
व्यथितः - पीडित, Distressed
चौर्यम् - चोरी, Stealing
देहः - शरीर, Body
चेतसि - मनमा, In mind
बुद्धौ - बुद्धिमा, In wisdom
निदधाति - राख्छ, Puts
सततम् - सधैँ, Always
विचरति - डुल्छ, Moves
शाकम् - साग, Green vegetable
पिष्टकम् - बिस्कुट, Biscuit
दुग्धम् - दुध, Milk

तृणाकारम् पिष्टलम् - चाउचाउ, Noodles
घृतम् - घिउ, Ghee
कुतः - कहाँबाट, From where
हितम् - कल्याण, Welfare
कुत्रचिद् - कतै, Somewhere
गच्छन् - जाँदै, Going
जनपदः - जिल्ला, District
श्वः - भोलि, Tomorrow
जातः - जन्मियो, Was born
प्रापत् - पुग्यो, Reached
निर्वाणम् गतः - मऱ्यो, Died
भिक्षुः - संन्यासी, Ascetic
स्मरति - सम्झन्छ, Remembers
गन्तुम् - जान, For Going
शोभनम् - राम्रो, Good
सह - सँग, With
सक्तुः - सातु, Meul of parched grain
प्रपानकम् - सर्बत, Sauash

प्रारम्भः - सुरु, Start
मध्यकालः - मध्यान्तर, Half time
च - पनि, Also
लघुशङ्का - पिसाब फेर्नु, To urinate
बहिः - बाहिर, Out
केवलम् - मात्र, Only
लिखन् - लेख्दै, Writing
प्रत्यागच्छत् - फर्कियो, Returned
लेखितुम् - लेख्न, To write
अवश्यम् - पक्का, Surely
देहि - देऊ, Give it
कलहः - झगडा, Quarrel
सम्यक् - राम्ररी, Well
भूमौ - भुइँमा, On the floor
पतितः - खसेको, Fell
पुनः - फेरि, Again
अयाचत - माग्यो, Asked for
तथा - त्यस्तो, Like that

एकविंशः पाठः

मान्यानाम् आदरः

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

विलसतु वदने मधुरा वाणी
सततम् सेवाम् कुरुताम् पाणी ।

शिष्टाचारैः अतिथीन् नत्वा
सदा स्वागतम् अपि करवाणि ॥

जननी देवी जनको देवः
शिरसा सततम् तौ प्रणमानि ॥

ज्ञानम् दत्त्वा मार्गम् दिशति
गुरुरपि भगवान् तम् च नमानि ॥

मान्याः सर्वे देवसमानाः
तेषाम् वाचम् स्वीकरवाणि ॥

मुखमा सधैँ मिठो बोली होओस् । दुई हातले निरन्तर सेवा गरून् । पाहुनालाई झुकेर सधैँ स्वागत गर्न पाऊँ । आमा देवी बुबा देव हुनुहुन्छ । उहाँहरूलाई शिर झुकाएर सधैँ प्रणाम गरूँ । गुरुले ज्ञान दिएर बाटो देखाउनुहुन्छ । गुरु पनि भगवान् नै हुनुहुन्छ । उहाँलाई पनि नमन गरूँ । मान्यजन सबै देवतासरह हुनुहुन्छ । उहाँहरूको वचन पालन गरूँ ।

२. पदानि परिचित्य उदाहरणानुसारेण पृथक् पृथक् लिखत *(पद चिनी उदाहरणअनुसार छुट्याएर लेख्नुहोस्)*

(क) जननीदेवीजनकोदेवः । → जननी देवी जनको देवः ।

(ख) एषधर्मःसनातनः ।

(ग) मान्यानाम्आदरःकरणीयः ।

(घ) वचनेकादरिद्रता ?

(ङ) जयाकनिष्ठावर्तते ।

(च) साजयायैपारितोषिकम्अददात् ।

३. प्रदत्तम् चित्रम्, तद्विवरणम् चाधृत्य अनुच्छेदम् पूरयत *(तल दिइएका चित्र र विवरणका आधारमा अनुच्छेद तयार गर्नुहोस्)*

ल्हो = वर्षम्, सार = नवीनम्, ल्होसार = नववर्षम्

		
१. तमु-ल्होसारम् जातिः - गुरुङ मासः - पौषः दिनम् - पञ्चदशम्	२. सोनाम-ल्होसारम् जातिः - तामाङ मासः - माघः पक्षः - शुक्लः तिथिः - प्रतिपदा	३. ग्याल्पो-ल्होसारम् जातिः - शेर्पा मासः - फाल्गुनः पक्षः - शुक्लः तिथिः - प्रतिपदा

ल्होसारम् बौद्धानाम् ------------ अस्ति । विभिन्नाः जातयः इदम् पर्व पृथक् मानयन्ति । नेपाले ------------ विधम् ल्होसारम् प्रचलितम् अस्ति । गुरुङजातीयाः ------------ ल्होसारम् मानयन्ति । ------------ मासस्य पञ्चदशे दिने इदम् पर्व भवति । ------------ जातीयाः सोनामल्होसारम् मानयन्ति । ------------ मासस्य शुक्लपक्षस्य ------------ तिथौ इदम् पर्व भवति । शेर्पाजातीयाः ------------ ल्होसारम् मानयन्ति । ------------ मासस्य ------------ पक्षस्य प्रतिपदि इदम् पर्व भवति ।

ल्होसार बौद्धहरूको नववर्ष हो । विभिन्न जातिका मानिसहरू यो पर्व मनाउँछन् । नेपालमा तीन प्रकारको ल्होसार प्रचलित छ । गुरुङ जातिका मानिसहरू तमुल्होसार मनाउँछन् । पुस महिनाको पन्ध्र गते यो पर्व पर्दछ । तामाङ जातिका मानिसहरू सोनामल्होसार मनाउँछन् । माघ महिनाको शुक्ल पक्षको प्रतिपदा तिथिमा यो पर्व पर्दछ । शेर्पा जातिका मानिसहरू ग्याल्पो ल्होसार मनाउँछन् । फागुन महिनाको शुक्लपक्षको प्रतिपदा तिथिमा यो पर्व पर्दछ ।

४. सस्वरम् पठत *(सस्वर पढ्नुहोस्)*

सत्यम् ब्रूयात् प्रियम् ब्रूयाद् न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियञ्च नानृतम् ब्रूयाद् एष धर्मः सनातनः ॥

प्रिय-वाक्य-प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः ।
तस्मात् प्रियम् हि वक्तव्यम् वचने का दरिद्रता ?

साँचो बोल, प्यारो बोल । साँचो भए पनि अप्रिय कुरा नबोल । प्यारो भए पनि झुटो कुरा नबोल । यही नै परम्परादेखि चलिआएको धर्म हो ।
मीठो बोली बोलेमा सबै प्राणीहरू खुसी हुन्छन् । त्यसैले मिठो बोली नै बोल्नुपर्छ । बोलीमा पनि किन कञ्जुस्याइँ गर्नु ?

५. अनुच्छेदम् पठित्वा प्रदत्तम् अभ्यासम् कुरुत *(अनुच्छेद पढी दिइएको अभ्यास गर्नुहोस्)*

जया दहितः राजापुरे निवसति । तस्याः गृहे पितामहः, पितामही, पिता, माता, पितृव्यः, अग्रजा, अग्रजः च सन्ति । सा कनिष्ठा वर्तते । अतः गृहे सर्वे तस्याः मान्याः सन्ति । पितामही सदा ताम् कथयति, "मान्यानाम् आदरः करणीयः" । अतः जया मान्यानाम् आदरम् करोति । सा प्रातः सायम् च मान्यान् प्रणमति । सा मान्यानाम् आज्ञाम् पालयति । सा प्रतिवेशिनाम् अपि सम्मानम् करोति । सा सर्वान् यथोचितम् प्रणमति । अतः सा सर्वेषाम् स्निग्धा वर्तते । सर्वे ताम् प्रशंसन्ति । एकदा मातुली तस्याः गृहम् आगच्छत् । मातुली समाजसेविका अस्ति । सा मातुलीम् अनमत् । सा मातुल्यै पेयम् जलम् अददात् । सा मातुलीम् अपृच्छत्, "हे मातुलि ! मातुलः कुशली अस्ति ? अनुजः कीदृशः अस्ति ?" मातुली तस्याः प्रश्नानाम् उत्तरम् अददात् । मातुली जयायाः व्यवहारम् अपश्यत् । सा प्रसन्ना अभवत् । सा जयायै पारितोषिकम् अददात् ।

जया दहित राजापुरमा बस्छिन् । उनको घरमा हजुरबुबा, हजुरआमा, बुबा, आमा, काका, दाजु र दिदी हुनुहुन्छ । उनी कान्छी हुन् । त्यसैले घरमा सबै उनका मान्यजन हुन् । हजुरआमा सधैँ उनलाई भन्नुहुन्छ, “मान्यजनको आदर गर्नुपर्छ ।” त्यसैले जया मान्यजनको आदर गर्दछन् । उनी बिहान पनि बेलुका पनि मान्यजनलाई ढोग्छिन् । उनी मान्यजनको आज्ञापालन गर्छिन् । उनी छिमेकीहरूलाई पनि सम्मान गर्दछिन् । उनी सबैलाई आवश्यकताअनुसार नमस्कार गर्दछिन् । त्यसैले उनी सबैकी प्यारी छिन् । सबै उनको प्रशंसा गर्छन् । एक दिन माइजू उनको घरमा आउनुभयो । माइजू समाजसेविका हुनुहुन्छ । उनले माइजूलाई ढोगिन् । उनले माइजूलाई पिउने पानी दिइन् । उनले माइजूलाई सोधिन्, “माइजू ! मामा सन्चै हुनुहुन्छ ? भाइ कस्तो छ ?” माइजूले तिनको प्रश्नको उत्तर दिनुभयो । माइजूले जयाको व्यवहार देख्नुभयो । उहाँ खुसी हुनुभयो । उहाँले जयालाई पुरस्कार दिनुभयो ।

(क) अधस्तनानाम् प्रश्नानाम् समुचितेषु उत्तरेषु (√) चिह्नम् अङ्कयत *(तलका प्रश्नहरूको उपयुक्त उत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

(अ) जया दहितः कुत्र वसति ?

रामनगरे ☐	मानपुरे ☐	राजापुरे ☐

(आ) का कनिष्ठा वर्तते ?

अग्रजा ☐	जया ☐	माता ☐

(इ) केषाम् आदरः करणीयः ?

मान्यानाम् ☐	अनुजानाम् ☐	मूर्खाणाम् ☐

(ई) का सर्वेषाम् स्निग्धा वर्तते ?

मातुली ☐	जया ☐	अग्रजा ☐

(उ) का जयायै पारितोषिकम् अददात् ?

माता ☐	मातुली ☐	अग्रजा ☐

(ख) स्वस्य विषये पृष्टानाम् अधःस्थितानाम् प्रश्नानाम् समुचितेषु उत्तरेषु वृत्ताङ्कनम् कुरुत *(आफ्ना विषयमा सोधिएका तलका प्रश्नहरूको सही उत्तरमा गोलो घेरा लगाउनुहोस्)*

(अ) त्वम् कुत्र निवससि ?

ग्रामे	नगरे

(आ) त्वम् प्रातः मातरम् पितरम् च नमसि ?

नमामि	न नमामि

(इ) त्वम् मान्यानाम् आज्ञाम् पालयसि ?

पालयामि	न पालयामि

(ई) त्वम् अतिथीनाम् सम्मानम् करोषि ?

करोमि	न करोमि

(उ) त्वम् कदाचित् असत्यम् वदसि ?

वदामि	न वदामि

६. चित्रम् वर्णयत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

७. अन्त्ये समानाक्षरयुतयोः पदयोः परम्परम् मेलनम् कुरुत *(अन्त्यमा उही अक्षर भएको पदसँग जोडा मिलाउनुहोस्)*

वाणी	दाता
मासः	मतिः
हरः	दया
पक्षः	पाणी
जगत्	कदा
जया	महत्
गतिः	वक्षः
माता	वरः
सदा	वासः

८. पुंस्त्वविशिष्टशब्दात् पुरः 'सः' इति, स्त्रीत्वविशिष्टशब्दात् 'सा' इति लिखत *(पुलिङ्गी शब्दका अघि 'सः' र स्त्रीलिङ्गी शब्दका अघि 'सा' लेख्नुहोस्)*

(क) ------------ नरः (ख) ------------ नारी

(ग) ------------ बालिका (घ) ------------ बालकः

(ङ) ------------ मातामहः (च) ------------ मातामही

(छ) ------------ शिक्षिका (ज) ------------ शिक्षकः

(झ) ------------ नर्तकः (ञ) ------------ नर्तकी

९. चित्रम् विलोक्य उभाभ्याम् समूहाभ्याम् पर्यायपदेचित्वा रिक्तप्रकोष्ठयोः लिखत *(चित्र हेर्नुहोस् र कोष्ठकबाट दुई समूहबाट पर्यायवाची शब्द छानी खाली कोठामा लेख्नुहोस्)*

समूहः (क) - पाणिः, जनकः, मार्गः, प्रातः, सायम्, नर्तकी
समूहः (ख) - अयनम्, करः, प्रभातम्, नृत्याङ्गना, सन्ध्या, पिता

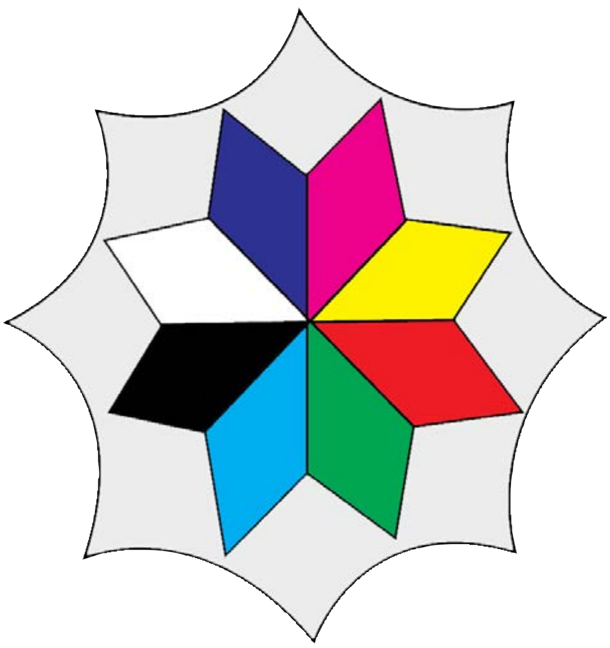

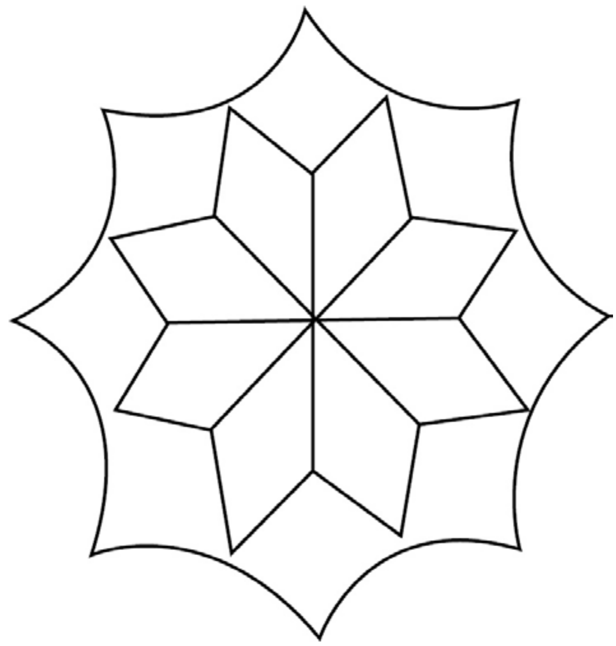

१०. दक्षिणस्थम् चित्रमनुसृत्य वामस्थे चित्रे रङ्गभरणम् कुरुत । ततो रिक्तस्थाने एकम् अक्षरम् विलिख्य रङ्गानाम् नामानि च पूरयत *(दायाँको चित्रमा जस्तै गरी बायाँको चित्रमा रङ लगाउनुहोस् र खाली ठाउँमा एउटा अक्षर लेखी लगाएका रङको नाम पनि पूरा गर्नुहोस्)*

(रातो)	(पहेँलो)	(हरियो)	(नीलो)	(सेतो)	(कालो)
-------क्तम्	-------तम्	-------रितम्	-------लम्	-------तम्	-------ष्णम्

११. प्रदत्तार्थानि पदानि आधृत्य अप्रदत्तार्थानाम् पदानाम् अर्थम् लिखत *(अर्थ दिइएको शब्दका आधारमा अर्थ नदिइएका शब्दको अर्थ लेख्नुहोस्)*

पुंलिङ्गी		स्त्रीलिङ्गी	
शब्दः	अर्थः	शब्दः	अर्थः
अग्रजः	दाजु	अग्रजा	दिदी
कनिष्ठः	....	कनिष्ठा	कान्छी
मातुलः	मामा	मातुली	....
पिता	....	माता	आमा

पितामहः	....	पितामही	हजुरआमा
स्निग्धः	प्यारो	स्निग्धा	....
अनुजः	भाइ	अनुजा	....
पितृव्यः	....	पितृव्या	काकी

१२. चित्रम् दृष्ट्वा वर्णनम् कुरुत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

विलसति - सुहाउँछ, Suits
वाणी - बोली, Speech
पाणिः - हात, Hand
नत्वा - ढोगेर, After bowing down
शिरसा - टाउकाले, By head
दिशति - देखाउँछ, Shows
वाक् - बोली, Speech
पृथक् - छुट्टै, Seperate
त्रिविधम् - तीन प्रकारको, Three types
मासः - महिना, Month
पक्षः - पन्ध्र दिनको अवधि, A period of fifteen days
वक्षः - छाती, Chest
सदा - सधैं, Always
ब्रूयात् - बोलोस्, May speak
ऋतम् - सत्य, Truth
अनृतम् - असत्य, Untruth
सनातनः - परम्परादेखि चल्दै आएको, Running from tradition
तुष्यति - खुसी हुन्छ, Becomes happy
जन्तुः - प्राणी, Creature
हि - अवश्य, Of course
वक्तव्यम् - बोल्नुपर्छ, Should speak
दरिद्रता - गरिबी, Poverty
निवसति - बस्छ, Lives
कनिष्ठः - कान्छो, Younger
करणीयः - गर्नुपर्छ, Should do
प्रतिवेशी - छिमेकी, Neighbour
यथोचितम् - आवश्यकता-अनुसार, As required
स्निग्धः - प्यारो, Lovely
मातुली - माइजू, Maternal aunty
पेयम् - पिउन योग्य, Drinkable
कुशली - सञ्चै, Fine
कीदृशः - कस्तो, How
पारितोषिकम् - पुरस्कार, Reward
कुत्र - कहाँ, Where
ग्रामे - गाउँमा, In the village
नगरे - सहरमा, In the city
कदाचित् - कहिलेकाहीं, Sometimes

द्वाविंशः पाठः

धन्यः प्रविधिः धन्यम् यन्त्रम्

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

घटिका गायति मधुरम् गीतम्
टिक् टिक् टिक् टिक् टिक् ।
यानम् धावति धावनमार्गे
छुक् छुक् छुक् छुक् छुक् ॥

दूरदर्शनम् पश्यति माता
दूरभाषया वदति भ्राता ।
द्विचक्रिकायाम् अहम् भ्रमामि
अधिकम् दूरम् नहि गच्छामि ॥

पिता सुसाङ्ख्ये कुरुते कार्यम्
प्रायः पश्यति अन्तर्जालम् ।
भ्रातः ! दर्शय माम् चलचित्रम्
धन्यः प्रविधिः धन्यम् यन्त्रम् ॥

घडी टिक्टिक् गर्दै मिठो गीत गाउँछ ।
रेलगाडी बाटामा छुकुछुक गर्दै चल्छ ।
आमा टेलिभिजन हेर्नुहुन्छ ।
भाइ फोनमा कुरा गर्छ ।
म साइकलमा घुम्छु ।
टाढा नगई घर फर्किन्छु ।
बुबा कम्प्युटरमा काम गर्नुहुन्छ ।
उहाँ इन्टरनेट पनि हेर्नुहुन्छ ।
भाइ ! मलाई चलचित्र देखाऊ ।
प्रविधि धन्य छ, यन्त्र धन्य छ ।

२. उदाहरणम् अनुसृत्य कोष्ठकस्थैः पदैः रिक्तस्थानम् पूरयत *(दिइएको नमुनाअनुसार कोष्ठकका शब्द खाली ठाउँमा भर्नुहोस्)*

पत्रम्, वार्तालापम्, दूरदर्शनम्, चलभाषः,

मम नाम घटिका अस्ति । जनाः समयम् ज्ञातुम् मम प्रयोगम् कुर्वन्ति ।

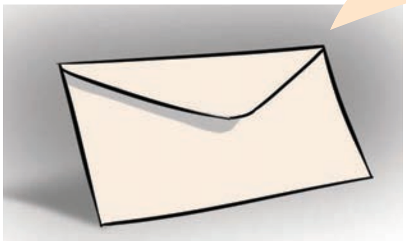
मेरो नाम घडी हो । मानिसहरू समय थाहा पाउन मेरो प्रयोग गर्दछन् ।

मम नाम .... अस्ति । जनाः इतिवृत्तम् द्रष्टुम् मम प्रयोगम् कुर्वन्ति ।

मेरो नाम टिभी हो । मानिसहरू सम्पूर्ण खबर हेर्न मेरो प्रयोग गर्दछन् ।

मम नाम ..... अस्ति । अहम् सन्देशम् प्रेषयितुम् प्रयोगे आगच्छामि ।

मेरो नाम चिठी हो । म सन्देश पठाउन प्रयोगमा आउँछु ।

मम नाम ..... अस्ति । जनाः मिथः वार्तालापम् कर्तुम् मम प्रयोगम् कुर्वन्ति ।

मेरो नाम मोबाइल हो । मानिसहरू आपसमा कुराकानी गर्न मेरो प्रयोग गर्दछन् ।

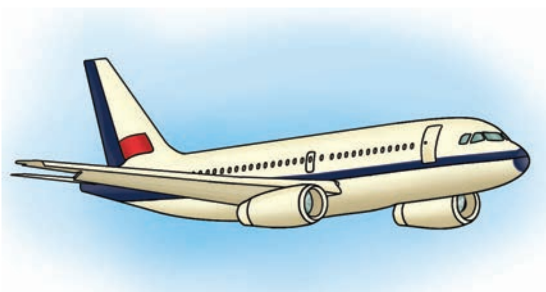
३. चित्रम् दृष्ट्वा नामानि वदत *(चित्र हेर्नुहोस् र नाम भन्नुहोस्)*

दूरवीक्षणम्

गणयन्त्रम्

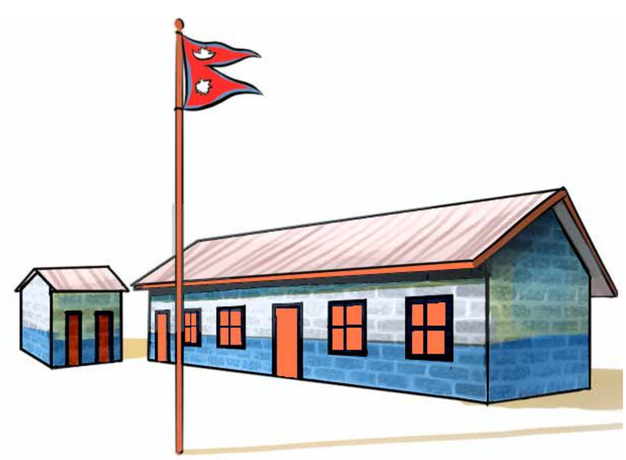
विमानम्

सूक्ष्मदर्शकम्

४. अदस्तनम् अनुच्छेदम् पठत *(तलको अनुच्छेद पढ्नुहोस्)*

अद्य शनिवासरः अस्ति । अद्य विद्यालये अवकाशः वर्तते । अतः पितृभ्याम् सह अहम् भ्रमणाय मनकामनामन्दिरम् गच्छामि । कुरिनटारस्थानतः तन्त्रीयानात् मन्दिरे प्राप्यते । तत्र बहवः जनाः दर्शनाय आगच्छन्ति । "मन्दिरस्य दर्शनमात्रेण मनसः कामना पूर्णा भवति" इति सर्वे वदन्ति ।

आज शनिबार हो । आज विद्यालय बिदा छ । त्यसैले आमाबुबासँग म घुम्नका लागि मनकामना मन्दिरमा जान्छु । कुरिनटारबाट केबुलकार चढेर मन्दिरमा पुगिन्छ । त्यहाँ धेरै मानिसहरू दर्शनका लागि आउँछन् । "मन्दिरको दर्शन गरेमात्र पनि मनको चाहना पूरा हुन्छ" सबैले यस्तो भन्दछन् ।

५. खण्डयोगेन शब्दनिर्माणम् कुरुत *(टुक्रा जोडी शब्द बनाउनुहोस्)*

वायु, बस, जल, कार → यानम्

गणक, सुसाङ्ख्य, मुद्रण, सञ्चालक → यन्त्रम्

६. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

चलभाषः

दूरदर्शनम्

सुसाङ्ख्ययन्त्रम्

तन्त्रियानम्

द्विचक्रिका

७. अनुच्छेदम् श्रुत्वा प्रदत्तानाम् प्रश्नानाम् समुचितेषु उत्तरेषु (√) चिह्नम् अङ्कयत

(अनुच्छेद सुन्नुहोस् र सही प्रश्नोत्तरमा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)

यस्य कस्य अपि विषयस्य ज्ञापनम् सूचना अस्ति । सन्देशस्य प्रवाहः सञ्चारः वर्तते । समाचारपत्रात् नवीनम् ज्ञानम् प्राप्यते । दूरदर्शनम् देशस्य विदेशस्य च घटनाम् दर्शयति । आकाशवाणी सर्वम् इतिवृत्तम् वदति । दूरभाषेण दूरस्थाः जनाः वार्तालापम् कुर्वन्ति । अन्तर्जालके विविधाः विषयाः स्थापिताः भवन्ति । सूचनायाः सञ्चारस्य च एतानि मुख्यानि उपकरणानि सन्ति ।

(क) यस्य कस्य अपि विषयस्य ज्ञापनम् का अस्ति ?

(अ) सूचना (आ) सञ्चारः (इ) सन्देशः

(ख) सन्देशस्य प्रवाहः कः वर्तते ?

(अ) सञ्चारः (आ) सन्देशः (इ) सूचना

(ग) नवीनम् ज्ञानम् कुतः प्राप्यते ?

(अ) गृहात् (आ) वाचनालयात् (इ) समाचारपत्रात्

(घ) किम् देशस्य विदेशस्य च घटनाम् दर्शयति ?

(अ) समाचारपत्रम् (आ) आकाशवाणी (इ) दूरदर्शनम्

(ङ) केन दूरस्थाः जनाः वार्तालापम् कुर्वन्ति ?

(अ) चलभाषेण (आ) दूरवाण्या (इ) दूरदर्शनेन

जुनसुकै विषयको जानकारी दिनु सूचना हो । खबर आदानप्रदान गर्नु सञ्चार हो । समाचारपत्रबाट नयाँ ज्ञान पाइन्छ । टेलिभिजनले देशविदेशको घटना देखाउँछ । रेडियो सबै वृत्तान्त भन्दछ । मोबाइलबाट टाढा रहेका मानिस कुराकानी गर्छन् । इन्टरनेटमा धेरै विषयहरू राखिएका हुन्छन् । यिनीहरू सूचना र सञ्चारका प्रमुख उपकरण हुन् ।

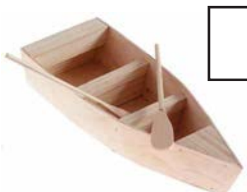
८. विद्युत्कोषयुतस्य वस्तुनः कोष्ठके रक्तम् विद्युत्कोषरहितस्य वस्तुनः कोष्ठके पीतम् रङ्गम् च भरित्वा रिक्तस्थानेषु तेषाम् वस्तूनाम् नामानि लिखत *(ब्याट्री चाहिने वस्तुको कोठामा रातो र नचाहिने कोठामा पहेँलो रङ लगाई खाली ठाउँमा ती वस्तुहरूको नाम लेख्नुहोस्)*

इयम्.............. अस्ति ।

इदम्.............. अस्ति ।

अयम्.............. अस्ति ।

इयम्.............. अस्ति ।

९. पदक्रमम् निर्धाय वाक्यम् लिखत *(शब्दको क्रम मिलाएर वाक्य लेख्नुहोस्)*

अस्ति इयम् दूरवाणी । ------------------------------	एतत् अस्ति दूरदर्शनम् । ------------------------------
लोहमार्गः अयम् अस्ति । ------------------------------	गणकयन्त्रम् अस्ति इदम् । ------------------------------

१०. चित्रम् दृष्ट्वा वर्णयत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

घटिका - घडी, Clock	गीतम् - गीत, Song	सूक्ष्मदर्शकम् - टेलिस्कोप, Telescope
दूरभाषः - मोबाइल, Mobile	दूरम् - टाढा, Away	मुद्रणयन्त्रम् - प्रिन्टर, Printer
अन्तर्जालम् - इन्टरनेट, Internet	यन्त्रम् - उपकरण, Machine	वसयानम् - बस, Bus
मधुरम् - मिठो, Sweet	दूरदर्शनम् - टिभी, Television	तन्त्रीयानम् - केबलकार, Cable Car
द्विचक्रिका - साइकल, Bicycle	पत्रम् - चिठी, Letter	अवकाशः - बिदा, Vacation
नित्यम् - सधैं, Always	दूरवीक्षणम् - दूरवीन, Telescope	जनः - मानिस, Man
मार्गः - बाटो, Way	गणकयन्त्रम् - क्यालकुलेटर, Calculator	छायाग्राहिका - क्यामेरा, Camera
अधिकम् - धेरै, More		पञ्चाङ्गम् - पात्रो, Calender
चलचित्रम् - फिल्म, Movie	विमानम् - हवाईजहाज, Plane	लोहमार्गः - रेलको लिक, Train leak

त्रयोविंशः पाठः

पर्यटनस्य रम्यता

१. शिक्षकेण सह वाचयत *(शिक्षकसँगै गाउनुहोस्)*

सङ्क्रान्तेः खलु एषा मेला
भ्रमणस्येयम् रम्या वेला ।

केचन वणिजः धनार्जनाय
केचन भक्ताः समर्चनाय ।
केचन सन्तः जगद्धिताय
बालाः खेलम् कर्तुम् प्रायः ॥
सङ्क्रान्ते.....

मार्गे मार्गे जनसम्मर्दः
नद्याः तीरे याचकवर्गः ।
वृद्धाः तरुणाः आगच्छन्ति
धनहीनाय ते यच्छन्ति ॥
सङ्क्रान्ते.....

सङ्क्रान्तिको यो बेला
घुमफिर गर्ने रमाइलो मेला
कोही व्यापारी धनका लागि
कोही भक्त पूजाका लागि
कोही सन्त जगत्‌को हितमा
केटाकेटी प्रायः खेलमा
बाटाभरि मानिसको भिड
याचकले भरियो नदीको तीर
बुढा तन्नेरी आउँछन्
गरिबलाई केही दिन्छन्

२. चित्रम् दृष्ट्वा उदाहरणानुसारेण रिक्तस्थानेषु कोष्ठकस्थानि पदानि लिखत *(चित्र हेरी उदाहरणअनुसार कोष्ठकका शब्द खाली ठाउँमा लेख्नुहोस्)*

स्वास्थ्यकेन्द्रे, लघु नाटकम्, वादविवादः, स्वच्छम्,

शरीरम् अस्वस्थम् अस्ति चेत् स्वास्थ्यकेन्द्रे गमनीयम् ।

शरीर अस्वस्थ छ भने स्वास्थ्य चौकी जानुपर्छ ।

वयम् सदैव .... जलम् पिबामः । दूषितम् जलम् कदापि नैव पेयम् ।

हामी सधैं सफा पानी पिउँछौ । फोहोर पानी कहिल्यै पनि पिउनु हुँदैन ।

अयम् .... कार्यक्रमः अस्ति । एतादृशम् कार्यम् बालानाम् ज्ञानवर्धनाय उपयोगि भवति ।

यो वादविवाद कार्यक्रम हो । यस्तो कार्य बालबालिकाको ज्ञान बढाउनका लागि उपयोगी हुन्छ ।

अहम् ....पश्यामि । मनोरञ्जनपूर्वकम् पठनाय एतत् अत्यन्तम् उपकारकम् अस्ति ।

म छोटो चलचित्र हेर्छु । खुसीसाथ पढ्नका लागि यो धेरै सहयोगी हुन्छ ।

३. चित्रम् दृष्ट्वा उदाहरणानुसारेण वर्णयोगम् विधाय शब्दान् रचयत *(चित्र र उदाहरण हेरी त्यससँग सम्बन्धित नामको वर्णसंयोजन गरी भन्नुहोस्)*

→ व्+आ+र्+त्+आ → वार्ता

→ ग्+र्+आ+म्+अ+ः → ग्रामः

→ आ+प्+अ+ण्+अ+म् → आपणम्

→ क्+र्+ई+ड्+आ → क्रीडा

४. द्वयोः खण्डयोः मेलनेन शब्दम् निर्मात *(दुई खण्ड जोडेर शब्द बनाउनुहोस्)*

य	त्र	
त	त्र	
कु	त्र	
अ	त्र	

हिम	आलयः	
विद्या	आलयः	
धन	आलयः	
देव	आलयः	

५. परस्परम् मेलयत *(जोडा मिलाउनुहोस्)*

विवाहः

वातावरणदिवसः

कार्यालयः

पुस्तकालयः

जनपङ्क्तिः

६. अनुच्छेदम् श्रुत्वा समुचितेषु उत्तरेषु (√) चिह्नम् दत्त *(अनुच्छेद सुन्नुहोस् र सही उत्तर मा (√) चिह्न लगाउनुहोस्)*

शङ्करः पाखिनः चित्रवने निवसति । तस्य पिता पर्यटनक्षेत्रे कार्यम् करोति । सः प्रायेण भ्रमति । एकदा शङ्करः पितराम् उक्तवान्, "अहम् अपि भवता सह गच्छामि ।" पञ्च दिवसानन्तरम् पत्रकम् दर्शयित्वा पिता उक्तवान्, "पुत्र ! अद्यैव भ्रमणाय गच्छावः ।" ततः वायुयानात् तौ पोखरानगर्याम् गतौ । स्वच्छम् फेवाह्रदम् दृष्ट्वा तस्य मनः प्रफुल्लम् अभवत् । सः छायाग्राहिकया चित्रम् गृहीतवान् । सः झटिति तत् चित्रम् अन्तर्जाले उपारोपणम् कृतवान् ।

शङ्कर पाखिन चितवनमा बस्छन् । उनका बुबा पर्यटनक्षेत्रमा काम गर्नुहुन्छ । उहाँ प्रायः घुमफिर गर्नुहुन्छ । एक दिन शङ्करले बुबासँग भने, "म पनि तपाईँसँग घुम्न जान्छु नि !" पाँच दिनपछि टिकट देखाउँदै बुबाले भन्नुभयो, "छोरा ! आज नै घुम्न जाऔँ ।" त्यहाँबाट हवाइजहाजमा उनीहरू पोखरा पुगे । सफा फेवाताल देखेर उनको मन खुसी भयो । उनले क्यामेराले फोटो खिचे । उनले तुरुन्तै त्यस चित्रलाई इन्टरनेटमा अपलोड गरे ।

(क) शङ्करस्य गृहम् कुत्र अस्ति ?

(अ) काष्ठमण्डपे (आ) विराटनगरे (इ) चित्रवने

(ख) शङ्करस्य पिता प्रायेण किम् करोति ?

(अ) भ्रमति (आ) पठति (इ) गायति

(ग) पितापुत्रौ कस्मात् यानात् पुष्करिण्याम् गतौ ?

(अ) वसयानात् (आ) जलयानात् (इ) वायुयानात्

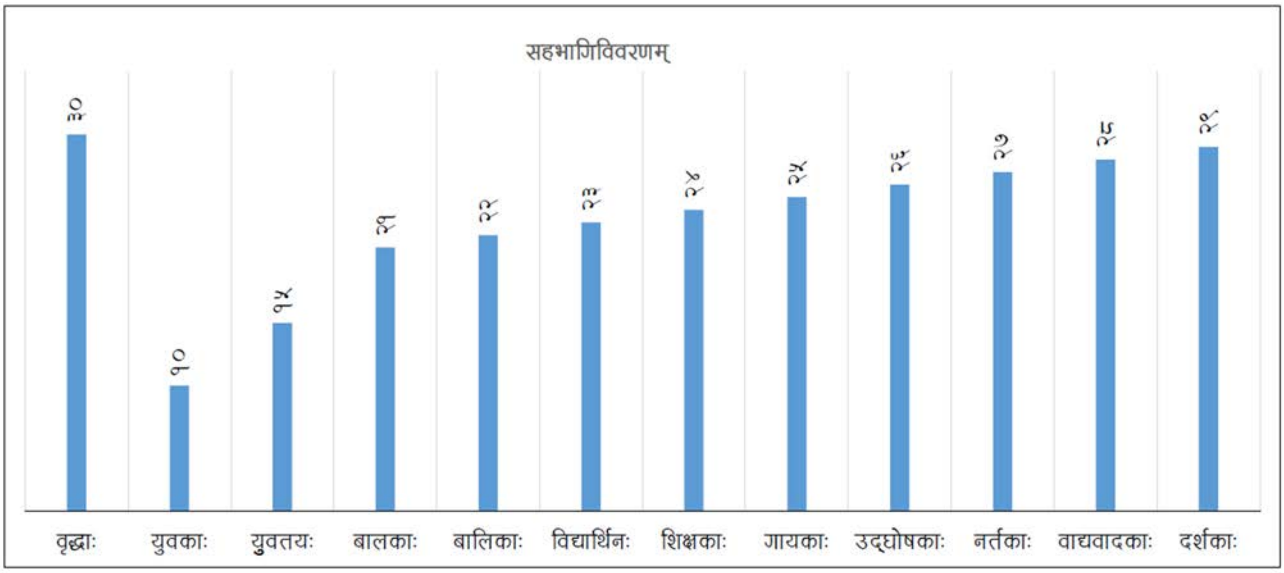
(घ) शङ्करः कया चित्रम् गृहीतवान् ?

(अ) छायाग्राहिकया (आ) दूरवीक्षणेन (इ) दूरभाषेण

(ङ) स्वच्छम् फेवा हृदम् दृष्ट्वा कस्य मनः अफुल्लत् ?

(अ) पितुः (आ) मित्रस्य (इ) शङ्करस्य

७. चित्रस्य साहाय्येन कोष्ठकस्थैः शब्दैः वाक्यानि पूरयत *(चित्रको सहयोगले कोष्ठकबाट मिल्ने शब्द छानी वाक्य पूरा गर्नुहोस्)*

त्रिंशत्, एकविंशतिः, द्वाविंशतिः, त्रयोविंशतिः, चतुर्विंशतिः, पञ्चविंशतिः, षड्विंशतिः, सप्तविंशतिः, अष्टाविंशतिः, एकोनत्रिंशत्, दश, पञ्चदश

कार्यक्रमे ------------------------------ वृद्धाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ युवकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ युवतयः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ बालकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ बालिकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ विद्यार्थिनः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ शिक्षकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ गायकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ उद्घोषकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ नर्तकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ वाद्यवादकाः सन्ति ।

कार्यक्रमे ------------------------------ दर्शकाः सन्ति ।

८. उदाहरणम् अनुसृत्य उपयुक्तेन पदेन रिक्तस्थानम् प्रपूर्य वाक्यपूरणम् कुरुत

(उदाहरणअनुसार उपयुक्त शब्द राखी वाक्य पूरा गर्नुहोस्)

नरः मन्दिरम् गच्छति । सः मन्दिरम् गच्छति ।
वृद्धः दण्डेन चलति । ------------ दण्डेन चलति ।

माता कार्यम् करोति । सा कार्यम् करोति ।
भगिनी पुस्तकम् पठति । ------------ पठति ।

उद्यानम् सुन्दरम् अस्ति । तत् सुन्दरम् अस्ति ।
पुष्पम् रम्यम् अस्ति । ------------ रम्यम् अस्ति ।

नायकौ जलम् पिबतः । तौ जलम् पिबतः ।
बालौ कार्यक्रमम् कुरुतः । ------------ कार्यक्रमम् कुरुतः ।

वानराः वृक्षे क्रीडन्ति । ते वृक्षे क्रीडन्ति ।
यतयः सत्सङ्गम् कुर्वन्ति । ------------ सत्सङ्गम् कुर्वन्ति ।

९. अधस्तनम् श्लोकम् शुद्धतया पठत *(तलको श्लोक शुद्धसँग पढ्नुहोस्)*

सर्वे भवन्तु सुखिनः, सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग् भवेत् ॥

सर्वे सुखिनः भवन्तु । सर्वे निरामयाः सन्तु । सर्वे भद्राणि पश्यन्तु । कश्चिद् दुःखभाग् मा भवेत् ।

सबै प्राणी सुखी होऊन् । सबै प्राणी निरोगी बनून् । सबै प्राणीमा शुभदृष्टि रहोस् । कोही पनि दुःखको भागीदार नबनोस् ।

१०. चित्रम् दृष्ट्वा तद्वर्णनम् कुरुत *(चित्र हेरी वर्णन गर्नुहोस्)*

इदम् ------------------------------- अस्ति ।

मेला - उत्सव, Celebration	लघु चलचित्रम् - छोटो फिल्म, Short movie	देवालयः - मन्दिर, Temple
वेला - समय, Time	कार्यक्रमः - कार्यक्रम, Program	पर्यटनम् - घुमफिर, Tourism
वणिक् - व्यापारी, Merchant	ग्रामः - गाउँ, Village	धनालयः - बैङ्क, Bank
बालः - बालक, Child	आपणम् - बजार, Market	पत्रकम् - टिकट, Ticket
वृद्धः - बुढो मान्छे, Old man	क्रीडा - खेल, Game	पुस्तकालयः - पुस्तकालय, Library
तरुणः - युवक, Young man	विद्यालयः - स्कुल, School	वायुयानम् - हवाईजहाज, Airplane
नदी - नदी, River	जनपङ्क्तिः - र्‍याली, Rally	उपारोपणम् - राख्ने काम, Upload
वार्ता - कुराकानी, Conversation	हिमालयः - हिमाल, Himaaya	छायाग्राहिका - क्यामेरा, Camera
स्वास्थ्यकेन्द्रम् - स्वास्थ्यचौकी, Health post	भद्रम् - कल्याण, Welfare	पुस्तकम् - किताब, Book
		रम्यम् - रमाइलो, Pleasant